

ISSN 1563-0285; eISSN 2618-1215

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ХАБАРШЫ

Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК

Серия международные отношения и международное право

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

INTERNATIONAL RELATIONS AND INTERNATIONAL LAW JOURNAL

№3 (111)

Алматы
«Қазақ университеті»
2025

ХАБАРШЫ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ СЕРИЯСЫ №3 (111) қыркүйек

04.05.2017 ж. Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігінде тіркелген

Күәлік № 16503-Ж

*Журнал жылына 4 рет жарыққа шығады
(наурыз, маусым, қыркүйек, желтоқсан)*

ЖАУАПТЫ РЕДАКТОР:

Байкушикова Г.С., Ph.D. (Қазақстан)
E-mail: baikushikova.gulnara@kaznu.kz

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Сайрамбаева Ж.Т., з.ғ.к., доцент – ғылыми редактор (Қазақстан)
Губайдуллина М.Ш., т.ғ.д., профессор – ғылыми редактордың орынбасары (Қазақстан)
Байзакова К.И., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Күкеева Ф.Т., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Ауған М.Ә., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Айдарбаев С.Ж., з.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Чукубаев Е.С., т.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Сайрамбаева Ж.Т., з.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Грегори Глиссен (Gregory Gleason), Ph.D., профессор (АҚШ)
Аджай Кумар Патнайк (Ajay Kumar Patnaik), саяс.ғ.д., профессор (Үндістан)
Торстен Бонаккер (Thorsten Vonacker), саяс.ғ.д., профессор (Германия)
Пьер Шабаль (Pierre Chabal), саяс.ғ.д., профессор (Франция)

Курылев К.П., т.ғ.д., профессор (Ресей)
Абдежалил Аккари (Abdeljalil Akkari), профессор (Швейцария)
Себ Берни (Sebe Berny Christophe Hubert), Ph.D., профессор (Ұлыбритания)
Дадабаев Т., Ph.D., профессор (Жапония)
Рязанцев С.В., э.ғ.д., профессор (Ресей)
Чунг Тайик (Chung Tayik), профессор (Корея)
Шрикант Кондапалли (Srikanth Kondapalli), Ph.D., профессор (Нью-Дели, Үндістан)
Пол Фраер (Paul J. Fryer), Ph.D., доцент (Йоэнсуу, Финляндия)
Фабьен Боссайт (Fabienne Bossuyt), Ph.D., қауымд. профессор (Гент, Бельгия)
Молчанов М.А., профессор (Саламанка, Испания)

ТЕХНИКАЛЫҚ РЕДАКТОР:

Парпиев С.М., Ph.D. (Қазақстан)

Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясында қазіргі кездегі халықаралық қатынастар мәселелері, әлемдік интеграциялық үдерістер, халықаралық қауіпсіздік мәселелері, халықаралық қатынастар және сыртқы саясат тарихы, халықаралық құқықтың өзекті мәселелері, мемлекетшілік құқық, халықаралық экономикалық қатынастар бағыттары бойынша мақалалар жарияланады.

Жоба менеджері

Гульмира Шаққозова
Телефон: +7 701 724 2911
e-mail: Gulmira.Shakkozova@kaznu.kz

Иб №15976
Пішімі 60x84/8. Көлемі 6.9 б.т. Тапсырыс №1848.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

Баспа журналдың ішкі мазмұнына жауап бермейді.

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2025

1-бөлім
**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Section 1
**CONTEMPORARY PROBLEMS
OF INTERNATIONAL RELATIONS**

Раздел 1
**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Abu Shawer Omar Ahmad^{1*}, A.K. Kurmangali¹, Saad Twaiss²

¹Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

²United Arab Emirates University, Al-Ain, United Arab Emirates

*e-mail: shawar1970kz@gmail.com

FOREIGN POLICY COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE STATE OF QATAR: KEY AREAS AND PROSPECTS

The issues of foreign policy cooperation between Kazakhstan and the Gulf States are of particular relevance in the context of modern international relations. The paper considers key aspects of foreign policy cooperation between the Republic of Kazakhstan and the State of Qatar, and reveals prospects and main areas of their further development. The objective of the present study is a thorough analysis of the bilateral relations, encompassing political-diplomatic, economic, military-technical and cultural-humanitarian interaction. The author proffers an evaluation of the attained tier of bilateral partnership, whilst concomitantly delineating the latent possibilities and prevailing impediments to the augmentation of reciprocal collaboration. The methodological basis of the study was formed by a comparative analysis, content analysis of official documents and a historical-analytical approach, which allowed the evolution of Kazakh-Qatar relations over three decades to be traced. The study identifies key areas with the greatest potential for further development, including investment partnership, transport and logistics cooperation, and joint projects in agriculture and security. The analysis concluded that the relations between Kazakhstan and Qatar are on the threshold of strategic partnership, and their expansion will continue to strengthening the position of Kazakhstan in the Islamic world and strengthening the role of Qatar in Central Asia. The practical significance of the work is formulation of specific recommendations for the advancement and fortification of bilateral ties that can be applied by public authorities and foreign policy departments of both countries.

Keywords: Kazakhstan, Qatar, foreign policy, international cooperation, strategic partnership.

Абу Шауер Омар Ахмад^{1*}, А.Қ. Құрманғали¹, Саад Твайсси²

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

²Біріккен Араб Әмірліктері университеті, Әл-Айн, Біріккен Араб Әмірліктері

*e-mail: shawar1970kz@gmail.com

Қазақстан Республикасы мен Катар мемлекетінің сыртқы саяси ынтымақтастығы: перспективалары мен негізгі бағыттары

Қазақстанның Парсы шығанағы мемлекеттерімен сыртқы саяси ынтымақтастығы мәселелері қазіргі заманғы халықаралық қатынастар контекстінде ерекше өзектілікке ие болуда. Мақалада Қазақстан Республикасы мен Катар Мемлекеті арасындағы сыртқы саяси ынтымақтастықтың негізгі аспектілері қарастырылып, оларды одан әрі дамытудың перспективалары мен негізгі бағыттары анықталды. Зерттеудің мақсаты саяси-дипломатиялық, экономикалық, әскери-техникалық және мәдени-гуманитарлық өзара іс-қимылды қамтитын екіжақты қатынастарды кешенді талдау болып табылады. Екіжақты әріптестіктің қол жеткізілген деңгейін авторлық бағалау ұсынылады, сондай-ақ өзара тиімді ынтымақтастықты кеңейту үшін әлеует пен қолда бар кедергілер анықталды. Зерттеудің әдіснамалық негізін салыстырмалы талдау, ресми құжаттардың контент-талдауы және Қазақстан-Катар қатынастарының үш онжылдықтағы эволюциясын бақылауға мүмкіндік беретін тарихи-Талдамалық тәсіл құрады. Зерттеудің негізгі нәтижелері инвестициялық әріптестік, көліктік-логистикалық ынтымақтастық және ауыл шаруашылығы мен қауіпсіздік саласындағы бірлескен жобаларды қоса алғанда, одан әрі дамыту үшін барынша әлеуеті бар анықталған бағыттар болып табылады. Жүргізілген талдау авторларға Қазақстан мен Катардың қарым-қатынасы стратегиялық әріптестік табалдырығында тұр, ал олардың кеңейіп Қазақстанның ислам әлеміндегі ұстанымын нығайтуға және Катардың Орталық Азиядағы рөлін күшейтуге ықпал етеді деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Мақаланың практикалық маңыздылығы – екі елдің мемлекеттік органдары мен сыртқы саяси ведомстволары қолдана алатын екіжақты байланыстарды одан әрі дамыту және нығайту бойынша нақты ұсыныстар беру.

Түйін сөздер: Қазақстан, Катар, сыртқы саясат, халықаралық ынтымақтастық, стратегиялық әріптестік.

Абу Шауер Омар Ахмад^{1*}, А.К. Курмангали¹, Саад Твайсси²

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан

²Университет Объединенных Арабских Эмиратов, Аль-Айн, Объединенные Арабские Эмираты

*e-mail: shawar1970kz@gmail.com

Внешнеполитическое сотрудничество между Республикой Казахстан и Государством Катар: ключевые направления и перспективы

Вопросы внешнеполитического сотрудничества Казахстана с государствами Персидского залива приобретают особую актуальность в контексте современных международных отношений. В статье рассмотрены ключевые аспекты внешнеполитического сотрудничества между Республикой Казахстан и Государством Катар, выявлены перспективы и основные направления их дальнейшего развития. Цель исследования заключается в комплексном анализе двусторонних отношений, охватывающем политико-дипломатическое, экономическое, военно-техническое и культурно-гуманитарное взаимодействие. Предлагается авторская оценка достигнутого уровня двустороннего партнерства, а также выявлены потенциал и имеющиеся препятствия для расширения взаимовыгодного сотрудничества. Методологическую основу исследования составили сравнительный анализ, контент-анализ официальных документов и историко-аналитический подход, позволяющий проследить эволюцию казахстанско-катарских отношений за три десятилетия. Основными результатами исследования являются выявленные направления, обладающие наибольшим потенциалом для дальнейшего развития, среди которых инвестиционное партнерство, транспортно-логистическое сотрудничество и совместные проекты в области сельского хозяйства и безопасности. Проведенный анализ позволил авторам сделать вывод о том, что отношения Казахстана и Катара находятся на пороге стратегического партнерства, а их расширение будет способствовать укреплению позиций Казахстана в исламском мире и усилению роли Катара в Центральной Азии. Практическая значимость статьи заключается в предложении конкретных рекомендаций по дальнейшему развитию и укреплению двусторонних связей, которые могут быть использованы органами государственной власти и внешнеполитическими ведомствами обеих стран.

Ключевые слова: Казахстан, Катар, внешняя политика, международное сотрудничество, стратегическое партнерство.

Introduction

The establishment of foreign policy dialogue between the Republic of Kazakhstan and Middle East States represents a pivotal element of the nation's multi-vector diplomatic strategy. Among the Gulf States, the State of Qatar, possessing high investment potential and extending its international presence, occupies a special place in political and economic interaction with Kazakhstan. In 2023, the Republic of Kazakhstan and the State of Qatar commemorated the 30-th anniversary of the establishment of diplomatic relations. Despite the remote location of the two countries, more than three decades of diplomatic relations have resulted in the establishment of strong and trusting cooperation, underpinned by mutual interests and a foundation of friendship.

The strategic rationale in Qatar's selection as a priority foreign policy partner can be attributed to several key factors. Firstly, position of Qatar as a key player in the global energy market has rendered it a significant source of investment and advanced technology for Kazakhstan. Secondly, strategic location of Qatar in the Middle East and its role as

a major player in the Islamic world has rendered it a pivotal nation for Kazakhstan's foreign policy objectives. Conversely, Qatar, seeking to diversify its foreign relations and expand its influence, regards Kazakhstan as a pivotal partner in Central Asia, given its geopolitical location and resource potential.

The objective of the research presented herein is twofold: firstly, to address the existing lacunae in the scientific corpus of knowledge on the subject; and secondly, to formulate specific recommendations that could contribute to the further extension and deepening of a mutually beneficial partnership between Kazakhstan and Qatar in the foreseeable future.

Literature review

Although foreign policy cooperation between Kazakhstan and Qatar remains a relatively understudied area, available scholarly research enables identification of several key theoretical perspectives regarding Central Asia's engagement with the Persian Gulf region. Existing international academic discourse underscores the necessity for Central Asia

countries, particularly Kazakhstan, to diversify their diplomatic strategies.

Scholars highlight Kazakhstan's deliberate efforts to deepen its diplomatic and economic relations with the Middle East countries, stressing the strategic significance of broadening geopolitical partnerships beyond traditional alliances (Weitz, 2013; Sabayeva, 2015; Cooley & Heathershaw, 2017). In particular, researches (Yousef, 2023; Aushev, 2024) argue that Kazakhstan, in building cooperation with Qatar, is driven by pragmatic economic and political interests, while using its favorable geographical location to expand its influence in the Islamic world.

Conversely, alternative authors consider Kazakh-Qatari collaboration through the lens of strategic investments. For instance, (Panfilova, 2024; Usmanova, 2025) emphasize Qatar's growing interest in investing into the Central Asia economy as part of its asset diversification strategy, singling out Kazakhstan as the region's most attractive market (Turebekova, 2015; Roberts, 2017). European researchers concur with this assessment, noting that Qatar is leveraging its economic partnership with Kazakhstan to fortify its global role and employ soft power (Kamrava, 2013; Koch, 2017).

A number of authors explore cultural and humanitarian aspects of interaction between Kazakhstan and Qatar. For example, publications mention that Qatar's religious and cultural diplomacy in Central Asia initially formed the basis of bilateral relations (Baabood, 2024). Researchers also emphasize that cultural interaction is an important platform for long-term and sustainable relations between countries with different geopolitical positions, such as Kazakhstan and Qatar (Siddiqui, 2024).

Another set of researchers particularly highlight transport and logistics in the Kazakhstan-Qatar relationship, pointing out the crucial role of the infrastructure projects aimed at enhancing connectivity between Central Asia and the Persian Gulf region (Roberts, 2014; Cooley & Heathershaw, 2017; Chaziza, 2020). The conclusions of these scholars indicate that Kazakhstan plays a pivotal role in the potential establishment of a corridor that could facilitate connectivity between Central Asia and the Middle East, thereby ensuring the economic prosperity of the region (Roberts, 2014; Cooley & Heathershaw, 2017; Chaziza, 2020).

A review of the extant literature reveals that foreign policy cooperation between Kazakhstan and Qatar is regarded as a promising and strategically significant area, despite the need to overcome a number of existing barriers and limitations.

Materials and methods

The paper applies several recognized methodologies frequently used in international relations research, including comparative and content analysis, as well as a historical-analytical approach. The methods applied allowed for effective distinguishing both converging and diverging aspects in Kazakhstan's and Qatar's strategic frameworks for implementation of foreign policy initiatives. The integrated methodological approach allowed for a detailed understanding of each state's diplomatic priorities, enhancing the depth of the analysis and highlighting distinct and overlapping elements in their international strategies. This, in turn, has contributed to the identification of priority areas of interaction.

Important political areas of cooperation between states are revealed in official documents, statements, and agreements. Using a historical-analytical method, the genesis of bilateral relations was analyzed and revealed, and the reasons and events that influenced their deepening were identified. In addition, the use of this approach made it possible to determine the factors for the further development of diplomatic cooperation and the strengthening of friendly relations.

History and evolution of bilateral relations

The origins and development of diplomatic ties between the Republic of Kazakhstan and the State of Qatar trace back to 1 July 1993, when formal relations were officially established. In the early phase following Kazakhstan's independence, cooperation between the two countries was largely centered around humanitarian and spiritual dimensions. As members of the broader Islamic community, Kazakhstan and Qatar found common ground in shared religious and cultural values. During the 1990-s and early 2000-s their engagement was primarily shaped by what scholars refer to as "mosque diplomacy" – a form of soft power expressed through religious and cultural patronage. A notable example of this was Qatar's financial contribution of \$15 million toward the construction of the Nur Astana Mosque in Astana, which became a prominent symbol of spiritual partnership. This period is widely regarded as a foundation for trust through shared cultural and religious values.

Since the second half of the 2000-s, there has been an increase in the frequency of bilateral contacts. For instance, Kazakh President Nursultan Nazarbayev visited Doha in 1998 and 2007, and the

Emir of Qatar Sheikh Hamad bin Khalifa Al-Thani visited Kazakhstan in 1999, 2008 and 2011. In 2007, Kazakhstan established an embassy in Doha, and in 2008 the Qatari embassy in Astana commenced operations (Kazakhstan – Qatar: Opportunities and Prospects, 2008). These developments signaled a mutual political will to develop relations between the two nations. By the early 2010-s, the scope of cooperation had expanded beyond the spiritual sphere to encompass broader projects. For instance, in 2011, during the inaugural visit of the newly-enthroned Emir Tamim bin Hamad Al-Thani, a series of accords were ratified with the objective of fostering enhanced collaboration in the economic sphere (Sabayeva, 2015).

Nevertheless, a novel phase in the bilateral relationship between Kazakhstan and Qatar has emerged in recent years, largely attributable to shifts in foreign policy. In June 2017, Qatar experienced a diplomatic rupture with Saudi Arabia, the United Arab Emirates, Egypt, and Bahrain, who collectively declared the severing of relations with Doha. The aforementioned countries accused Qatar of supporting terrorist organizations such as the Muslim Brotherhood and of aligning with Iran, Saudi Arabia's regional rival. In accordance with the imposed sanctions, these countries closed their land borders, restricted air travel, and banned Qatari citizens from entering their territories. The diplomatic crisis persisted until January 2021, when a formal normalization of relations was initiated at a Gulf Cooperation Council summit. This development prompted Doha to pursue a diversification of its foreign relations, with a consequent shift in focus towards Central Asia. Kazakhstan, a nation that adheres to a multi-vector policy, emerged as a primary candidate for deepening the partnership. The expansion of the Doha-Astana dialogue from religious and humanitarian issues to trade and economic, investment, agricultural, financial and educational areas was prompted by geopolitical changes. Consequently, by 2022-2023, bilateral contacts had already reached an unprecedented intensity, laying the foundation for strategic cooperation (Aushev, 2024).

Political and diplomatic cooperation

The political dialogue between Astana and Doha is traditionally based on the warm relations of the leadership of the two countries and similarity of positions on many international issues. From the outset of its independence, Kazakhstan actively fostered robust partnerships with Gulf Arab states, identify-

ing Qatar as a key ally within wider Arab and Muslim community. Similarly, Qatari leadership has consistently voiced its commitment to cultivating comprehensive relations with Kazakhstan, viewing it as a stable and strategically significant partner in the Central Asian region.

High-level summits and diplomatic visits have played a central role in accelerating this bilateral political dialogue. A notable example was the October 2022 state visit to Kazakhstan by Emir Sheikh Tamim bin Hamad Al-Thani of Qatar, which marked an important milestone in strengthening diplomatic engagement between the two nations. This visit culminated in the signing of approximately a dozen bilateral agreements and memoranda covering diverse areas, including economic partnership, mutual protection of investments, cooperation in education, and enhanced governmental collaboration.

President Tokayev awarded the emir with Kazakhstan's highest state award, the Order of the Golden Eagle. In response, the Emir acknowledged Kazakhstan's pivotal role in Central Asia and emphasized the significance of the dialogue between Astana and Doha in Qatar's foreign policy.

In June 2023, the Emir of Qatar returned to Astana to take part in the Astana International Forum, reaffirming the growing importance of Kazakhstan-Qatar relations on the global stage. During the event, both leaders expressed a shared commitment to deepen collaboration, with particular emphasis on enhancing trade and economic engagement. In parallel with high-level diplomatic dialogue, progress was also evident in inter-parliamentary relations. The visit of the Qatari Shura Council delegation, headed by the Emir himself, played a pivotal role in initiating institutional contact with Kazakhstan's Parliament. This engagement laid the groundwork for continued legislative cooperation and the regular exchange of parliamentary expertise between the two countries. Furthermore, in May 2023, the Prime Minister of Kazakhstan, A. Smailov, visited Doha and engaged in discussions with Qatari officials and business leaders, thereby fostering enhanced bilateral relations between the two governments and their respective business communities.

Multilateral diplomacy is an important component of political cooperation. The two countries have been effective in engaging with international organizations. Notably, Kazakhstan, in its capacity as an active participant of the Organization of Islamic Cooperation (OIC) during the period 2011-2012, assumed the role of chair, promoting the concepts of interfaith dialogue, a nation that resonates with

Qatar's own foreign policy agenda (Berdibay, 2012; Weitz, 2013). Qatar, for its part, has expressed interest in Kazakhstan's initiatives to strengthen security in Asia: Doha has achieved full membership of the Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia (CICA), a proposal put forward by the first president of Kazakhstan, N. Nazarbayev, and actively participates in the work of this organization. A notable convergence of views has been observed between Kazakhstan and Qatar on a range of regional and international issues, particularly in their joint support for peaceful conflict resolution and their commitment to combating extremism and terrorism. Both nations consistently advocate for diplomatic dialogue and multilateral cooperation as essential tools for maintaining regional stability and addressing global security challenges, reflecting a mutual alignment in their foreign policy priorities (Turabekova, 2015). This level of mutual understanding in the international arena serves to strengthen bilateral relations and increase their importance.

The political and diplomatic rapprochement between the two states culminated in a proposal to elevate their relations to the level of strategic partnership. On 14 February 2024, Kazakh President Kassym-Jomart Tokayev made his inaugural state visit to Qatar. During the talks, he publicly proposed moving bilateral cooperation to the format of a full-fledged strategic partnership noting Qatar's reliability as an ally and Astana's readiness for closer relations. Emir Tamim expressed support for this initiative, expressing hope for a comprehensive deepening of the dialogue. The leaders emphasized that for three decades they have successfully cultivated close cooperation in various domains, which serves as a robust foundation for elevating relations to a new level. During the visit, the Emir bestowed upon Tokayev Qatar's highest symbol, the Sword of the Founder of Qatar, signifying a significant gesture of friendship. In the autumn of 2024, the Kazakh Senate formally endorsed an accord on long-term strategic collaboration with Qatar, with the aim of advancing key projects, thereby solidifying the political collaboration with Qatar, with the aim of advancing key projects, thereby solidifying the political framework for the new status of bilateral relations (Qatar-Kazakhstan joint investment projects exceed USD 20 billion, 2024).

A comparative analysis of the regional context demonstrates that Qatar has achieved the most advanced level of cooperation with Kazakhstan compared to other Central Asian countries. A distinctive

feature is the willingness of the parties to deepen not only economic but also political-military ties, as discussed below. The political and diplomatic discourse between Astana and Doha is currently characterized by a high degree of intensity, institutionalized mechanisms such as the intergovernmental commission, political consultations, forums and mutual support in the international arena. This creates favorable conditions for increasing cooperation in other areas.

Trade, economic and investment cooperation

The economic dimension of such relations is of particular note, given its status as a primary and most rapidly evolving area of collaboration between the two nations. As noted by President Kassym-Jomart Tokayev, the trade and economic dimension serves as the key catalyst in advancing bilateral relations between Kazakhstan and Qatar. While the overall trade volumes between the two countries have traditionally remained modest, recent years have witnessed a notable surge in both trade turnover and the inflow of Qatari investments. This upward trend reflects a growing mutual interest in expanding economic cooperation and underscores the strategic importance both nations place on diversifying their commercial partnerships.

However, as of 2022, mutual trade remained modest, partially reduced by the impact of the pandemic. However, as early as 2023, trade turnover had increased exponentially. For the initial quarter of 2023, trade figures increased by 17 times in comparison with the corresponding period in 2022. Overall, for 2023, bilateral trade was well above the previous year's level. Nevertheless, the structure of the trade balance remains asymmetrical, with Kazakhstan exporting to Qatar at a lower level than it imports. Notably, the primary volume of trade was approximately \$56.6 million. This is indicative of Qatari investments into the Kazakh economy. These funds were primarily allocated to the financial and research sectors, signifying the long-term character of the contribution, the establishment of joint banking projects, the financing of scientific initiatives and start-ups.

There is an ongoing commitment on the part of both states to pursue diversification and increase mutual trade. The Kazakh side has expressed interest in expanding exports of non-resource goods to Qatar, ranging from food to engineering products. During the sixth meeting of the Kazakhstan-Qatar Joint High-Level Commission, held in Doha in

October 2023, Kazakhstan advanced a proposal to expand its export portfolio to the Qatari market by offering a diverse range of goods including meat, fish, honey, caviar, and gas-related products. This initiative aimed at establishing a structured agro-industrial partnership that would serve the interests of both parties. For Qatar, which faces significant limitations in domestic agriculture due to its challenging climate and geography, establishing such partnerships would provide essential access to stable and reliable food imports. At the same time, Kazakhstan stands to gain substantial benefits by tapping into a dependable and financially viable market for its agricultural and processed food products.

The economic cooperation between the two countries gained further momentum in February 2024 during high-level talks in Doha, where President Kassym-Jomart Tokayev highlighted the importance of strengthening commercial ties. He outlined Kazakhstan's ambitious plans to boost its exports to Qatar to approximately \$250 million across 60 diverse, non-resource product categories, and to increase bilateral trade volume to \$500 million within the medium-term horizon. Head of State Kassym-Jomart Kemelevich has repeatedly emphasized the importance of attracting Qatari investment into the Kazakh economy, particularly in the development of logistics and transport. This is especially important in the context of positioning the republic as an important strategic bridge in the Eurasian dimension. At the same time, such an important initiative as the North-South international transport corridor allows Qatar to strengthen its foreign policy cooperation with the region. According to the agreements for 2022-2024, important investment projects have been created. During their implementation, Kazakh-Qatari meetings were held at the highest level. Undoubtedly, these events contributed to further deepening ties and the adoption of agreements that became the institutional basis for further effective cooperation. These include the 2022 agreement on mutual protection of investments and the memorandum on trade cooperation.

These critical documents established a solid basis for sustained commercial interactions and provided essential guarantees to investors from both countries. In 2024, this foundation was further reinforced through sector-specific accords, including a strategic agreement between Kazakhstan's Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund and Qatar's Power International Holding on cooperation in the energy and gas sector, as well as a project agreement for

the construction of gas processing facilities at the Kashagan oil field.

Particular attention has been drawn to Qatar's growing investment into Kazakhstan's energy infrastructure. In March 2024, the Qatari government committed 17.6 billion tenge to support key development projects across Kazakhstan. The allocated funds are directed toward the construction of new gas processing plants, the expansion of major gas trunk lines such as the Beineu-Bozoi-Shymkent pipeline, the establishment of a combined-cycle power station, and the creation of agro-processing enterprises focused on value-added production in grain, legumes, and dairy sectors. These investments signal not only Qatar's confidence in Kazakhstan's economic trajectory but also its intention to participate in shaping the region's long-term energy and agricultural landscape.

Such a large-scale investment package demonstrates the high level of confidence of Qatar in the investment climate of Kazakhstan and the strategic nature of the partnership. According to Kazakhstan's ambassador to Doha A. Isagaliyev, joint projects worth more than USD 20 billion in petrochemicals, energy, transport, telecommunications, finance and agriculture are currently under consideration (Qatar-Kazakhstan joint investment projects exceed USD 20 billion, 2024). This means that economic cooperation is reaching an unprecedented level, covering several sectors at once.

Nevertheless, both sides are aware of unrealized potential. So far, the volume of trade is far from the potential of the two economies, and investments are concentrated in specific sectors. To further develop cooperation, efforts to diversify and intensify business are needed. In this regard, bilateral business forums and intergovernmental commissions play an important role. In 2024, Doha hosted business-to-business (B2B) meetings involving dozens of companies from both countries in agribusiness, industry, food, and IT. Regular meetings of the Business Council and investment roadshows are planned. Such events allow establishing direct contacts between Kazakh and Qatari companies, agreeing on specific projects and eliminating information barriers.

In addition, Kazakhstan involves Qatar in its state development programs. For example, Qatari investors have been invited to cooperate in the Born Bold initiative to globally promote Kazakhstan's investment image. Qatar's engagement with the Astana International Financial Center (AIFC) has emerged as a promising avenue for deepening bilat-

eral cooperation in the financial sector, particularly in the realm of Islamic finance. As one of the global leaders in Sharia-compliant banking and investment, Qatar brings substantial institutional experience and expertise to this field.

The present paper sets out the hypothesis that trade. Economic and investment cooperation are key aspects of the relationship between the two states. The economic dimension of such relations is of particular note, given its status as a primary and most rapidly evolving area of collaboration between the two nations. President Kassym-Jomart Tokayev has emphasized that trade and economic cooperation represents the core engine driving the advancement of Kazakhstan-Qatar relations. Although bilateral trade volumes remained relatively modest in the past, recent years have witnessed a marked upswing in both the scale of trade and the volume of Qatari investment.

However, as of 2022, mutual trade remained modest, partially reduced by the impact of the pandemic. However, as early as 2023, trade turnover had increased exponentially. For the initial quarter of 2023, trade figures increased by 17 times in comparison with the corresponding period in 2022. Overall, for 2023, bilateral trade was well above the previous year's level. Nevertheless, the structure of the trade balance remains asymmetrical, with Kazakhstan exporting to Qatar at a lower level than it imports. Notably, the primary volume of trade was approximately \$56.6 million. This is indicative of Qatari investments into the Kazakh economy. These funds were primarily allocated to the financial and research sectors, signifying the long-term character of the contribution, the establishment of joint banking projects, the financing of scientific initiatives and start-ups.

Both Kazakhstan and Qatar have consistently shown a strong interest in diversifying and boosting their bilateral trade relations. Specifically, Kazakhstan has actively sought opportunities to broaden its non-resource exports to Qatar, highlighting sectors such as agriculture and manufacturing as key growth areas. A notable development occurred during the sixth meeting of the Joint High-Level Commission in Doha in October 2023, when Kazakhstan introduced proposals to enhance on the Qatar market through increased exports of agricultural products, including meat, fish, honey and caviar, as well as gas and related processed products. This step was aimed at laying the groundwork for an organized, mutually beneficial agricultural partnership. Given Qatar's natural conditions, it is understandable that

it faces certain challenges in agriculture. Kazakhstan can confidently become a worthy partner in this area, supplying its own high-quality products. In turn, this will diversify Kazakhstan's export segment. At the same time, it will strengthen Kazakhstan's role in the Gulf region.

It is also important to note bilateral cooperation in the military sphere. This is based on the exchange of technologies that enhance defense capabilities. Currently, this is also a relevant area of cooperation. As early as 2022, the defense ministers of Kazakhstan and Qatar began active dialogue aimed at building bilateral contacts. Officials from both sides held regular meetings to explore potential areas of cooperation, including military education and the exchange of expertise in security-related fields. Concurrently, matters pertaining to defense collaboration were addressed in meetings of heads of state, underscoring the strategic significance of the subject for the leadership of the two nations.

A major step in bilateral defense relations was taken with the signing of the Agreement on Military Cooperation between the Republic of Kazakhstan and the State of Qatar in December 2023 (On Signing the Agreement between the Government of the Republic of Kazakhstan and the Government of the State of Qatar on Military Cooperation, 2023). The agreement was officially finalized during the visit of Ruslan Zhaksylykov, Kazakhstan's Minister of Defense, to Doha, where he held high-level talks with Qatar's Deputy Prime Minister and Minister of State for Defense Affairs, Khalid bin Muhammad Al-Attiyah. This document encompasses comprehensive cooperation, including initiatives in military education – ranging from training programs for military and officer, to collaboration in military medicine, joint exercises, operational training, experience sharing. A particularly innovative component is the decision to old joint military exercises, marking Qatar's first such initiative with a Central Asia nation. Successfully conducting these exercises will significantly enhance interoperability and mutual confidence between the military establishments of both countries.

This military-technical cooperation is especially noteworthy, establishing a unique and unprecedented example in the broader Central Asian region. Cooperation in the field of defense demonstrates the importance and high level of trust between states. The adoption, ratification, and implementation of defense agreements demonstrate the evolution of cooperation as constructive: from economics to politics. Astana and Doza recognize each other as key partners in their respective regions. All these

measures also make it possible to raise the level of defense achievements and contribute to the introduction of the latest military technologies. For Qatar, the partnership with Kazakhstan, a nation with considerable experience in peacekeeping and participation in international exercises, enables the expansion of the geography of its defense ties and the strengthening of its influence in Central Asia.

The viability of these prospects is contingent upon the effective implementation of the agreed framework. The initial steps in this direction have already been delineated, encompassing the exchange of delegations of military specialists, the participation of observers in each other's exercises, and the potential supply of training equipment. Over the longer horizon, Kazakhstan and Qatar could explore opportunities for collaborative projects within the defense industry, potentially establishing joint training facilities or initiating the production of military equipment components in Kazakh factories backed by Qatari investments. An additional promising avenue for bilateral cooperation is cybersecurity and counter-terrorism – fields of mutual strategic interest. Kazakhstan faces persistent regional threats, whereas Qatar remains highly attentive to maintaining broader security stability in the Middle East.

Currently, the military dimension of Kazakhstan-Qatar relations is at a preliminary yet highly promising phase. Further development in this area will serve as an important of mutual trust and strategic commitment. The successful realization of the bilateral defense agreement's goals, alongside practical engagements such as joint exercises and personnel exchanges, would transform the nature of their partnership, extending its scope from primarily economic ties to encompassing a deeper security-oriented strategic alliance.

Cultural and humanitarian cooperation

Cooperation in the field of defense demonstrates the importance and high level of trust between states. The adoption, ratification, and implementation of defense agreements demonstrate the evolution of cooperation as constructive: from economics to politics. Astana and Doza recognize each other as key partners in their respective regions. All these measures also make it possible to raise the level of defense achievements and contribute to the introduction of the latest military technologies.

The agreements signed during bilateral visits in 2022 laid foundations for collaboration between universities, enabling student and faculty exchange

es, joint educational programs and collaborative research. Universities in Kazakhstan have actively pursued partnerships with renowned Qatari educational entities, notably the Qatar Foundation, internationally acclaimed for hosting campuses of prominent global universities in Doha. Cooperation in Islamic education and theological research holds special promise, considering Kazakhstan's experience in training theologians and its established role as an international platform for interfaith dialogue, exemplified by the Congress of Leader of World and Traditional Religions in Astana. Qatar's prominent status as an Islamic educational hub enhance the potential benefits of such cooperation. Currently, several Kazakhstani students are enrolled at Qatar University and this number is anticipated to grow further as educational ties deepen. It is noteworthy that a number of students from Kazakhstan are currently pursuing their academic studies at Qatar University, with expectations of an expansion in such programs.

Furthermore, the agenda includes cultural and sporting activities. The leaders of both countries have acknowledged the significance of these interactions. In 2022, Qatar extended an invitation to Kazakhstan to participate in the FIFA 2022 as a guest nation, with President Kassym-Jomart Tokayev in attendance at the opening ceremony and acknowledging Qatar's role in the tournament's organization. In turn, the Republic of Kazakhstan invites the Qatari side to cultural forums and sporting events held in the country (Kazinform International News Agency, 2022, October 12). Representatives of Qatar have been known to participate regularly in the Congress of Leaders of World and Traditional Religions in Astana, as well as in other international conferences held under the auspices of Kazakhstan, including summits on mediation and the dialogue of civilizations. Both countries are recognized as pioneers in the organization of significant international events, and the exchange of experience in their organization is a matter of mutual interest.

The cultural and humanitarian dimension serves to complement formal political and economic ties, fostering lively human interaction. This provides a solid basis for mutual understanding, with shared values such as commitment to Islam, tolerance and cultural dialogue bringing the societies of Kazakhstan and Qatar closer together. The existing accords in the domains of education, culture, and sports establish the foundation for further exchange of experience and knowledge. A content

analysis of joint statements and agreements reveals that the humanitarian sphere is regarded by the involved parties as a pivotal component of bilateral relations, along with the economy (Pmirgazy, 2022). In the future, an increase in the number of joint cultural events (cultural days, exhibitions, film screenings) is to be expected, as well as an

expansion of student exchanges and scientific conferences, and an increase in tourist traffic. These developments are poised to reinforce public diplomacy and positively impact the image of each nation in the public opinion of the other, thereby engendering a conducive environment for the execution of significant state initiatives (table 1,2).

Table 1 – Main areas of Kazakh-Qatari relations (2022–2024)

Direction of Cooperation	Main Activities/Agreements	Implementation Year
Political-Diplomatic	State visits and agreements	2022–2024
Trade and Economic	Investment protection agreement, cooperation in energy, construction of gas processing plants	2022–2024
Military-Technical	Agreement on military cooperation	2023
Cultural and Humanitarian	Educational exchanges, joint cultural projects	2022–2024
Transport and Logistics	Negotiations on Central Asia – Persian Gulf transport corridor	2023–2024

Table 2 – Key bilateral projects between Astana and Doha (2024–2028)

Project	Sector	Planned Investment Volume
Construction of Gas Processing Plant (GPP) at Kashagan	Energy	USD 2.5 billion
Joint Agro-industrial Complex	Agriculture	USD 350 million
Development of «Central Asia – Persian Gulf» Logistics Route	Transport and Logistics	USD 1.2 billion
Joint Islamic Financial Center based on AIFC	Financial Sector	USD 500 million

Source: Proposals and initiatives discussed during bilateral negotiations and agreements(2023–2024).

Main directions and prospects for further cooperation

Further directions and ways to develop cooperation. Based on the analysis, we can say that diplomatic relations between the countries are definitely growing and getting stronger: starting with cultural and religious ties and moving on to trust in military defense. Partnership at the highest level demonstrates interest at the political level. Cooperation covers all new areas and fields of development of bilateral constructive diplomatic relations. The viability of this partnership is contingent upon the success of the following key areas:

- *Trade and investment* – undoubtedly the main material basis of relations. The prospects in this domain are contingent on the execution of projects with an announced value exceeding \$20 billion, the attainment of trade turnover targets (\$0.5 billion), and the establishment of novel joint production facilities. The successful initiation of projects in the oil and gas sector (Kashagan GPP), infrastructure

(transport corridors) and agro-industry is expected to render the partnership irreversible. A pivotal factor in this regard will be the enhancement of the business climate and the assurance of investment protection. The adoption of a long-term agreement on strategic partnership in priority sectors has already established the legal framework for this purpose. In terms of foreign policy cooperation based on the development of relations, an increase in Qatar's investments in the Kazakh economy can be predicted. At the same time, it can be confidently stated that Kazakh businesses will gain a new market in Qatar, including through joint ventures. Qatar is a gas leader, while Kazakhstan occupies a leading position in the world in uranium and oil production. In this regard, energy cooperation will also increase, which is especially important in the areas of liquefied gas exchange, gas modernization, and the development of the processing industry. Plans for joint development of renewable energy technologies are reflected in the agreement between QSTec and Ka-

zatomprom. Astana and Doha are mutually committed to developing alternative energy sources. Qatar, like Kazakhstan, is active in the development of solar and hydrogen energy.

- *The field logistics and transport* has emerged as a promising domain, stemming from the mutual interest of Central Asian nations in establishing trade links with the Persian Gulf region. Kazakhstan is advocating for alternative trade routes that circumvent the necessity for extensive transits through third countries. Qatar, leveraging its strategic geographical position and substantial financial resources, is well-positioned to support infrastructure development along these routes. The range of prospective cooperation includes initiatives focused on port infrastructure along the Caspian Sea, as well as railway and highway routes crossing through Iran or other intermediary states, all aimed at establishing a direct logistical link between Kazakhstan and Arab seaports. Qatar's participation in regional transport development has already been observed, notably through its investments in Turkmenbashi Port in the Caspian Sea, as highlighted in analytical studies (Koch, 2017). For Kazakhstan, engaging Qatar in the development of the Central Asia – Middle East transport corridor would represent a major strategic plan, enabling the country to lower logistical expenditures while expanding access to new regional and international markets. The potential for trilateral projects involving Uzbekistan or Turkmenistan, with Qatar as the investor and Kazakhstan as a pivotal transit nation, is a prospect that may become a reality in the future. The development of this area is in line with the initiatives discussed in the Joint Intergovernmental Commission, and logistics is included in the 2023 protocol.

- *Education and innovation* represent long-term strategic investments, through which nations establish the foundations for future collaboration. The joint undertaking of research, academic exchanges and the establishment of innovation platforms (techno-parks, startup hubs) with the participation of Qatari capital in Kazakhstan has been identified as a key factor in fostering technological development. For instance, Qatar could assume a partnership role in the establishment of a regional center for artificial intelligence or a fintech hub in Almaty, drawing upon the experience of the Qatar FinTech Hub. Conversely, Kazakhstan has the opportunity to participate in the Qatar Economic Forum, an annual event hosted by Qatar that brings together experts in technology, innovation and investment. In 2022, President Kassym-Jomart Tokayev delivered

a keynote address at the Qatar Economic Forum, delineating shared approaches to the advancement of the digital economy. Such discourse establishes the foundation for specific projects in the domain of high technologies.

The outlook for the enhancement of collaborative endeavors appears highly promising, particularly in light of the symbiotic character of the two nations' agendas. Kazakhstan, pursuing a policy of multi-vectorism and pragmatism in its foreign relations, seeks to attract investment and expertise from advanced economies to modernize its infrastructure and economy. Qatar, with its substantial financial resources and aspiration to expand its influence beyond the Middle East, has identified in Kazakhstan a compatible partner, characterized by a stable political system and abundant resource potential. The alignment of interests between the two states is such that Astana is the recipient of investment and support in various sectors, whilst Doha is a reliable ally in a key region of Eurasia.

Concomitantly, it is imperative to consider the potential challenges that may arise. Firstly, the implementation of ambitious projects requires the smooth operation of bureaucratic systems in both countries and the overcoming of administrative barriers. Kazakhstan is obliged to guarantee favorable conditions for Qatari investors, including transparency of procedures and legal guarantees. In turn, Qatar is required to adopt a long-term investment strategy, rather than merely sporadic injections of capital. Secondly, geopolitical dynamics and relations with other powers could have an impact. Kazakhstan defends its interests by cooperating with Russia, China and the USA, and the partnership with Qatar contributes to the economic stability of the region, which is positively perceived by all. Thirdly, external economic factors, oil and gas price volatility, and global financial risks may affect the parties' ability to finance projects. However, it should be noted that both countries have accumulated significant reserves and have experience in dealing with crises, which will allow them to jointly face the challenges.

Conclusion

This study demonstrates that Kazakhstan – Qatar relations have reached a stage where the transition to a full-fledged strategic partnership is not only possible but increasingly likely. The bilateral dialogue between Astana and Doha is evolving across multiple priority domains, with trade and economic

cooperation emerging as the principal driving force. While early interaction during the 1990-s and 2000-s focused predominantly on spiritual, humanitarian, and selective investment projects, the current phase is marked by a broader and more diversified agenda that spans economic development, infrastructure, energy, defense, and beyond. According to the Agreement on Military Cooperation adopted in 2023, Kazakhstan has taken a special place in matters of defense and security in terms of the depth and scope of foreign policy cooperation with Doha.

Humanitarian and cultural cooperation continues to occupy a leading position and continues to deepen. The fields of education, sports, culture, religion, agriculture, and renewable energy have become the leading areas of bilateral cooperation. In addition, they continue to develop and expand on a constructive basis and at the highest political level. Kazakhstan is positioned as a stable and reliable partner of Doha. Qatar, in turn, is undoubtedly an important partner for Kazakhstan in the Gulf region. The following measures can be identified to ensure the further development of the current level of foreign relations:

First, in order to institutionalize bilateral cooperation, it is necessary to complete the formalization of relations, which will ensure the transition to a strategic partnership. In this regard, it is necessary to create a roadmap for the implementation of the 2024 Agreement on Long-Term Strategic Partnership between the Government of Kazakhstan and the Government of the State of Qatar on the development of projects in priority sectors. This roadmap should set out clear goals, objectives, and deadlines for the implementation of the agreement. At the same time, the organization of regular summits and constant mutual visits will also contribute to the institutionalization of foreign policy cooperation between the countries.

Second, the implementation of agreements in the economic sphere should be accelerated. To this end, working groups could be set up at all levels to carry out ongoing monitoring and resolve issues. These groups should be given broad powers to take the necessary measures in the gas and logistics sectors. Undoubtedly, such a group will also ensure the effective and timely development of investments, which will guarantee the economic effectiveness of the projects. The monitoring of the implementation of agreements signed in 2022-2024, as well as the regular sharing of information on progress, will help maintain investor confidence and avoid bureaucratic delays.

Third, the diversification of trade relations is imperative. Diversification of trade relations. It is recommended that the nomenclature of mutual trade be expanded. It is recommended that Kazakhstan promote its agricultural and industrial products (meat, grain, oil, and organic products) and encourage industrial cooperation (rolled metal products, chemicals, and construction materials) in the Qatari market. Mechanisms such as trade missions and exhibitions should be utilized to this end. The rationale behind this is to facilitate the production of specific goods within Kazakhstan for subsequent distribution to the regional market. The establishment of a Kazakh-Qatari Chamber of Commerce and Industry, an initiative that has been mooted in the media, would serve as a valuable instrument to support entrepreneurs (Panfilova, 2024).

Fourth, the development of the Central Asia-Gulf transport corridor. In the context of collaborative endeavors, the proposal entails the execution of a joint feasibility study, encompassing the optimal transport routes between Kazakhstan and Qatar. The routes under consideration include traversing Iran and the Gulf, or navigating the Caspian Sea and subsequently proceeding by sea. The results of this study may then be used by the parties involved to attract further partners, including Uzbekistan, Turkmenistan, Iran, and Oman, with the aim of creating a consortium to invest in infrastructure. The Qatari capital and Kazakhstan's initiative in this area could be supported by development institutions, Islamic banks, the Asian Infrastructure Investment Bank, and so on. The development of direct transport links would significantly enhance the development of direct transport links. The enhancement of the economic impact of cooperation is a key benefit of the development of direct transport links.

Fifth, the continuation of military-technical cooperation is also recommended. Continued efforts in the military-technical sphere remain essential and immediate steps to implement the existing defense cooperation agreement are highly advisable. Initiating joint military exercises – or at least organizing joint command and staff simulations on the territories of Kazakhstan and Qatar – would substantially bolster mutual confidence and facilitate direct exchange of practical military experience. Such activities would further solidify defense ties and enhance interoperability between the two nations armed forces, reinforcing their strategic partnership. Additionally, careful consideration should be given to opportunities for mutual officer training and education, ensuring specialists from Kazakhstan can

study at Qatar military academies, and vice versa, within the established quotas outlined by the signed agreements. Furthermore, the regular organization of consultations on regional security issues, including within multilateral formats such as C5+1 dialogue with US participation, where Qatar can act as a partner, will allow for the coordination of efforts to counter common threats.

Finally, the enhancement of inter-societal relations. It is recommended that cultural exchange be strengthened through the organization of events such as Years of Culture, and the declaration of 2026 as the Year of Culture of Kazakhstan in Qatar, followed by the Year of Qatar in Kazakhstan. The expansion of student exchange programs, an increase in the number of scholarships for students from both countries, and the organization of mutual tourist weeks and business forums in the field of tourism are also recommended. The establishment of direct flights between Kazakhstan and Qatar has already significantly improved connectivity and now it is crucial to actively leverage these connections to boost tourism and facilitate exchanges among offi-

cial delegations. Additionally, simplifying visa procedures for specific groups of citizens could further stimulate interaction and mobility, with the growing partnership between Astana and Doha serving as an illustrative example of successful cooperation. Extending this collaboration to include other cities in both countries would represent a logical and valuable next step. These practical initiatives are likely to enrich interpersonal contacts, contributing to the durability and stability of bilateral relations, independent of shifting political circumstances.

In summary, Kazakhstan and Qatar find themselves on the brink of a significant new phase in their bilateral partnership. The progress already achieved underscores the effective realization of Kazakhstan's multi-vector foreign policy approach and Qatar's proactive strategic outreach in Central Asia. It is therefore advisable for both Astana and Doha to pursue targeted measures aimed at fully unlocking the potential of their cooperation, ultimately establishing a distinctive and successful framework for Central Asia-Gulf region collaboration in the 21st century.

References

- Aushev, H. T. (2024). Qatar and Kazakhstan on the way to strategic cooperation. *Post-Soviet Studies*, 5(7), 481–487.
- Baabood, A. (2024). *The Geopolitics of Economic Development in the Middle East*. Carnegie Middle East Center. <https://carnegieendowment.org/research/2024/02/the-geopolitics-of-economic-development-in-the-middle-east?center=middle-east&lang=en>
- Berdibay, A. (2012). New Holiday Celebrates Nazarbayev. *Gulf-times*. <https://www.gulf-times.com/story/333934/new-holiday-celebrates-nazarbayev>
- Cooley, A., & Heathershaw, J. (2017). *Dictators without borders: Power and money in Central Asia*. Yale University Press.
- Chaziza, M. (2020). China-Qatar Strategic Partnership and the Realization of One Belt, One Road Initiative. *China Report*, 56(1), 78–102. <https://doi.org/10.1177/0009445519895612>
- Law of the Republic of Kazakhstan “On ratification of the Agreement between the Government of the Republic of Kazakhstan and the Government of the State of Qatar on the establishment of a long-term strategic partnership for the development of projects in priority industries,” No. 133-VIII ZRC (Oct. 30, 2024). <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2400000133>
- Panfilova, V. (2024, December 8). Qatar Enters Kazakhstan with Large Investments. *Nezavisimaya Gazeta*. https://www.ng.ru/cis/2024-12-08/6_9151_kazakhstan.html
- Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan “On signing the Agreement between the Government of the Republic of Kazakhstan and the Government of the State of Qatar on military cooperation,” No. 1088 (2023, December 6). <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300001088>
- Kamrava, M. (2013). *Qatar: Small State, Big Politics*. Cornell University Press.
- Kazinform International News Agency. (2022, October 12). *Kassym-Jomart Tokayev invited to attend 2022 FIFA World Cup*. Kazinform. https://qazinform.com/news/kassym-jomart-tokayev-invited-to-attend-2022-fifa-world-cup_a3989655
- Koch, N. (2017). Qatar and Central Asia: What is at stake in Tajikistan, Turkmenistan and Kazakhstan? *PONARS Eurasia*. <https://www.ponarseurasia.org/9464>
- Omirgazy, D. (2022, October 12). Qatar is One of Kazakhstan's Important Partners in Middle East, says Tokayev. *The Astana Times*. <https://astanatimes.com/2022/10/qatar-is-one-of-kazakhstans-omportant-partners-in-middle-east-says-tokayev>
- Qatar-Kazakhstan Joint Investment Projects Exceed USD 20 billion. (2024, May 15). *Global Business Outlook*. <https://global-businessoutlook.com/banking-and-finance/qatar-kazakhstan-joint-investment-projects-exceed-usd-billion/>
- Sidorov, O. (2024, June 3). Kazakhstan – Qatar: Opportunities and Prospects. *Karavan Media Portal*. <https://www.caravan.kz/news/kazakhstan-katar-vozmozhnosti-i-perspektivy-367889/>
- Sabayeva, G. (2015, June 15). Kazakhstan, Qatar Poised to Expand Economic Ties, Ambassador in Doha Says. *The Astana Times*. <https://astanatimes.com/2015/06/kazakhstan-qatar-posed-to-expand-economic-ties-ambassador-in-doha-says>

- Turebekova, A. (2015, October 12). Kazakhstan, Qatar Have Common Challenges, Common Goals, Kazakh President Says. *The Astana Times*. <https://astanatimes.com/2015/10/kazakhstan-qatar-have-common-challenges-common-goals-kazakh-president-says/>
- Siddiqui, A. (2024, February 14). 'Strategic Partnership between Kazakhstan and Qatar Serves as Foundation for Both Nations,' Kazakh Envoy. *Asian Telegraph Qatar*. <https://asiantelegraphqatar.com/culturetraditions/214669/>
- Roberts, D. (2014). Qatar and the Muslim Brotherhood: Pragmatism or Preference? *Middle East Policy*, 21(3), 84–94. <https://doi.org/10.1111/mepo.12084>
- Roberts, D. (2017). *Qatar: Securing the Global Ambitions of a City-State*. Hurst & Company.
- Usmanova, N. (2025, January 18). Kazakhstan, Qatar Discuss Strategic Partnership and Investment Opportunities. *Trend News Agency*. <https://en.trend.az/business/4011397.html>
- Weitz, R. (2013, February 13). Kazakhstan Promotes Central Asian Interests within OIC. *Eurasia Daily Monitor*, 10(29). <https://jamestown.org/program/kazakhstan-promotes-central-asian-interests-within-oic/>
- Yousef, N. (2023). Why Is Qatar Strengthening Its Relationship with Central Asia? <https://alestilal.net/en/article/why-is-qatar-strengthening-its-relationship-with-central-asia>
- Yousef, N. (2023, July 21). Why is Qatar Strengthening Its Relationship with Central Asia? *Al-Estital*. <https://alestilal.net/en/article/why-is-qatar-strengthening-its-relationship-with-central-asia>

Information about the authors:

Abu Shauer Omar Ahmad (corresponding author) – 1st year PhD student of the Department of International Relations at the Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai Kazakh National Pedagogical University, (Almaty city, Kazakhstan e-mail: shawar1970kz@gmail.com).

Kurmangali Aimen Kuanysshbaikyzy – Doctor of Political Sciences, Associate professor of the Department of International Relations at the Sorbonne-Kazakhstan Institute, Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty city, Kazakhstan e-mail: lunabarna55@gmail.com).

Saad Twaissi – PhD, Professor of Heritage Studies of Department of Tourism and Heritage studies of United Arab Emirates University (Al-Ain city, United Arab Emirates, e-mail: saad.twaissi@uaeu.ac.ae).

Авторлар туралы мәлімет:

Абу Шауер Омар Ахмад (корреспондент-автор) – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Сорбонна-Қазақстан институтындағы халықаралық қатынастар кафедрасының 1-курс докторанты (Алматы қ, Қазақстан, e-mail: shawar1970kz@gmail.com).

Құрманғали Аймен Қуанышбайқызы – саясат.ғ.д., Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университетінің Сорбонна-Қазақстан институтының Халықаралық қатынастар кафедрасының доценті (Алматы қ., Қазақстан., e-mail: lunabarna55@gmail.com).

Саад Твайсси – PhD, Біріккен Араб Әмірліктері университетінің туризм және мұратану кафедрасының мұратанушы профессоры (Әл-Айн қ, Біріккен Араб Әмірліктері e-mail: saad.twaissi@uaeu.ac.ae).

Сведения об авторах:

Абу Шауер Омар Ахмад (автор-корреспондент) – докторант 1 курса кафедры международных отношений Института Сорбонна-Казахстан Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан, e-mail: shawar1970kz@gmail.com);

Курманғали Аймен Қуанышбайқызы – д. полит. н., ассоциированный профессор кафедры международных отношений Института Сорбонна-Казахстан Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан, e-mail: lunabarna55@gmail.com);

Саад Твайсси – PhD, профессор по изучению наследия Департамента туризма и исследования наследия Университета Объединенных Арабских Эмиратов (Аль-Айн, Объединенные Арабские Эмираты, e-mail: saad.twaissi@uaeu.ac.ae).

Previously sent April 8, 2025.

Re-registered June 3, 2025.

Accepted August 20, 2025.

С.Т. Джакубаева* , Д.Қ. Жекенов , А.Е. Мухаметжан

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
*e-mail: jakubayeva.s@gmail.com

ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ОРТА ДӘЛІЗ: АЙМАҚТЫҚ ИНТЕГРАЦИЯ МЕН ЖАҒАНДЫҚ ГЕОСАЯСИ ДИНАМИКАДАҒЫ ЖАҢА БАҒДАРЛАР

Бұл мақалада Қазақстанның көлік-логистикалық стратегиясындағы Орта дәліздің рөлі аймақтық интеграция және жаһандық геосаяси трансформациялар контекстінде қарастырылады. Зерттеу барысында Орта дәліздің Еуразиядағы транзиттік архитектураны қайта құрудағы орны, сондай-ақ оның Қазақстан үшін экономикалық әртараптандыру мен саяси тұрақтылықты қамтамасыз етудегі стратегиялық мәні талданады. Неолибералдық институционализм, жаңа экономикалық география және әлемдік жүйелер теориясы тұрғысынан дәліздің тиімділігі халықаралық ынтымақтастық деңгейімен, көлік шығындарының азаюымен және «ядро-жартылай периферия-периферия» динамикасындағы Қазақстанның рөлінің өзгеруімен түсіндіріледі. Эмпирикалық деректер мен халықаралық ұйымдардың ресми есептеріне сүйене отырып, мақала Орта дәліздің Қазақстанды тек транзиттік ел емес, аймақтық «gateway state» ретінде қалыптастыру мүмкіндіктерін көрсетеді. Сонымен қатар институционалдық үйлестіру, кедендік рәсімдерді жеңілдету және цифрлық логистика элементтерін енгізу Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін күшейтетін негізгі факторлар ретінде айқындалады. Зерттеу нәтижелері Орта дәліздің Қазақстан үшін жаңа геэкономикалық бағдар ғана емес, жаһандық геосаяси процестерде белсенді ойыншыға айналуының құралы екенін дәлелдейді. Зерттеу барысында сапалық (qualitative) және (quantitative) сандық әдістерді үйлестіре отырып, аралас «mixed methods» әдісі, салыстырмалы талдау, контент талдау, кейс стади әдістері қолданылды.

Түйін сөздер: Орта дәліз, Қазақстан, транзиттік архитектура, көлік-логистикалық стратегия, экономикалық дәліз.

S.T. Jakubayeva*, D.K. Zhekenov, A.Ye. Mukhametzhan
Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan
*e-mail: jakubayeva.s@gmail.com

Kazakhstan and the Middle Corridor: New Landmarks in Regional Integration and Global Geopolitical Dynamics

This article examines the role of the Middle Corridor in Kazakhstan's transport and logistics strategy within the context of regional integration and global geopolitical transformations. The study analyzes the position of the Middle Corridor in reshaping the transit architecture of Eurasia, as well as its strategic importance for Kazakhstan's economic diversification and political stability. From the perspectives of neoliberal institutionalism, new economic geography, and world-systems theory, the effectiveness of the corridor is analyzed through the level of international cooperation, the reduction of transportation costs, and the transformation of Kazakhstan's role within the "core-semi-periphery-periphery" dynamics. Drawing on empirical data and official reports from international organizations, the article highlights the potential of the Middle Corridor to position Kazakhstan not merely as a transit state, but as a regional "gateway state." Furthermore, institutional coordination, the simplification of customs procedures, and the integration of digital logistics are identified as key factors in enhancing the country's competitiveness. The findings demonstrate that the Middle Corridor constitutes not only a new geo-economic orientation for Kazakhstan, but also a tool for its emergence as an active player in global geopolitical processes. Methodologically, the study applies a mixed-methods approach, combining qualitative and quantitative techniques, including comparative analysis, content analysis, and case studies.

Keywords: Middle Corridor, Kazakhstan, transit architecture, transport and logistics strategy, Economic Corridor.

С.Т. Джакубаева*, Д.К. Жекенов, А.Е. Мухаметжан

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

*e-mail: jakubayeva.s@gmail.com

Казахстан и Средний коридор: новые ориентиры в региональной интеграции и глобальной геополитической динамике

В данной статье рассматривается роль Среднего коридора в транспортно-логистической стратегии Казахстана в контексте региональной интеграции и глобальных геополитических трансформаций. В ходе исследования анализируется место Среднего коридора в реконфигурации транзитной архитектуры Евразии, а также его стратегическое значение для экономической диверсификации и обеспечения политической стабильности Казахстана. С позиций неолиберального институционализма, новой экономической географии и теории мир-систем эффективность коридора объясняется уровнем международного сотрудничества, снижением транспортных издержек и изменением роли Казахстана в динамике «ядро – полупериферия – периферия». Опираясь на эмпирические данные и официальные отчеты международных организаций, статья демонстрирует возможности формирования образа Казахстана не только как транзитного государства, но и как регионального «gateway state». Кроме того, институциональная координация, упрощение таможенных процедур и внедрение цифровых элементов логистики определяются как ключевые факторы укрепления конкурентоспособности страны. Результаты исследования подтверждают, что Средний коридор является для Казахстана не только новым геоэкономическим ориентиром, но и инструментом становления активным участником глобальных геополитических процессов. В методологическом плане применялся смешанный подход («mixed methods»), сочетающий качественные (qualitative) и количественные (quantitative) методы, включая сравнительный анализ, контент-анализ и кейс-стади.

Ключевые слова: Средний коридор, Казахстан, транзитная архитектура, транспортно-логистическая стратегия, экономический коридор.

Кіріспе

Көлік жүйесі геосаясатта маңызды рөл атқарады, себебі олар әртүрлі географиялық аймақтарды байланыстыра отырып, сауданы, ақпарат алмасуды, мәдени және экономикалық өзара әрекеттесуді жеңілдетеді. Көлік бағыттарын бақылау мемлекеттің аймақтағы саяси ықпалын күшейтіп, оның экономикалық өсуіне ықпал ете алады. Осыған байланысты негізгі көлік артерияларын бақылау көбінесе мемлекеттер арасындағы қақтығыстар мен бақталастықтың нысанасына айналады.

Қазіргі таңдағы әлемде болып жатқан геосаяси тұрақсыздық және түрлі шектеулер әлемдік тәртіпті бірталай өзгертуге ықпал етуде. Соның бірі көлік жүйесі саласы, себебі елдердің арасындағы шиеленіс бұл салада үшінші тарапқа әсерін тигізбей қоймайды. Қазіргі таңдағы геосаяси жағдайларға байланысты көлік-логистикалық дәліздердің баламалы жолдарын тауып, әртараптандыру саясаты әр елдің экономикалық, саяси қауіпсіздігін қамтамасыз ету күн тәртібінде тұрған өзекті мәселелердің бірі.

Зерттеудің негізгі мақсаты – Орта дәліздің геосаяси тұрақсыздық қазіргі жағдайы мен болашақ әлеуетін кешенді түрде зерделейді. Сондай-ақ, Орта дәлізге қажетті іс-қимылдар мен инвес-

тицияларды айқындайды. Дүниежүзілік банк, USAID, АДБ және соңғы кездері ЕКДБ жүргізген, негізінен өткізу қабілеті мен инвестициялық қажеттіліктерге басымдық берген алдыңғы зерттеулерді толықтыра, әрі кеңейте отырып, бұл мақалада маңызды зерттеу тұжырымдары жасалады. Біріншіден, дәлізге деген әлеуетті сұранысты тереңірек түсіну үшін модельдеу мен болжауды қамтитын саудаға кешенді талдау жүргізіледі, оның ішінде нысаналы саясат арқылы қосымша сауда мүмкіндіктерін анықтау да бар. Екіншіден, инфрақұрылымды дамыту басымдықтарын бағалау барысында негізгі назар тиімділікті арттыруға және қолданыстағы өткізу қабілетін барынша пайдалануға аударылады. Зерттеудің географиялық ауқымы Қазақстанды, Әзербайжанды және Грузияны қамтиды. Сонымен қатар, дәлізді цифрландыру жөнінде ақпарат және оның бойындағы негізгі порттарға тереңірек талдау ұсынылған.

Зерттеудің тұжырымдамалық және әдістемелік негіздері. Зерттеудегі Орта дәліздің көлік-логистикалық дәліздердің баламалы жолдарын тауып, әртараптандыру саясатындағы рөлін талдау барысында халықаралық қатынастар мен саяси экономика шеңберіндегі пәнаралық зерттеу әдіснамасы негізге алынды. Зерттеудің тұжырымдамалық негіздері негізінен үш теория

тұрғысында жасалды. Атап айтқанда, халықаралық серіктестік пен институционалды механизмдерді түсіндіретін неолибералды институционализм теориясы; өзара бәсекелестік және экономика мен геосаясат өзара байланысын зерделейтін геэкономикалық теория; және Қазақстанның орталық-жартылай периферия-периферия жаһандық иерархиясындағы рөлін айқындайтын И.Валлерстайнның әлемдік жүйелер теориялары кеңінен қолданылды. Орта дәліздің дамуы институционалды негіздерге сүйенетіні сөзсіз, оған TRASECA, Қазақстан, Әзербайжан, Грузия, Түркия арасындағы келісімдер негіз бола алады. Институционалды теория Қазақстанның ШЫҰ, ОЭСР, «Middle corridor» қауымдастығы сияқты халықаралық көлік одақтары мен келіссөз алаңдарын құрудағы ұмтылысын айқындап түсіндіреді. Геэкономикалық теория экономикалық кеңістікті мемлекеттердің күресі жүретін алаң ретінде қарастырады, мұнда көлік дәліздері ықпал ету құралы болып саналады. Геээкономикалық көзқарас Орта дәліздің Қытайдың «Бір белдеу – бір жол» бастамасымен, Ресейдің дәстүрлі бағыттарымен және ЕО мен Түркияның ықпалымен бәсекелестігін түсіндіреді. Валлерстайнның әлемдік жүйелер теориясы аясында әлемдік экономика ядро, жартылай периферия, және периферия аймақтарына бөлінетіні зерделенеді. Ядро қаржы мен технологияны бақылайды, периферия шикізат жеткізеді, ал жартылай периферия делдал рөлін атқарады. Қазақстанды «жартылай периферия» ретінде қарастыруға болады, табиғи ресурстарға бай, бірақ транзиттік делдал және интегратор ретінде өз орнын күшейтуге ұмтылуда. Орта дәліз балама маршрутын дамыту Қазақстанның әлемдік жүйедегі орнын, маңыздылығын нығайтады, өйткені ол сыртқы экономикалық байланыстарды әртараптандырады, және бір орталыққа тәуелділікті азайтады. Осылайша, көлік логистикасы Қазақстанның әлемдік жүйеде «жоғарырақ деңгейге өтуінің» құралына айналып отыр. Зерттеу барысында сапалық (qualitative) және (quantitative) сандық әдістерді үйлестіре отырып, аралас «mixed methods» әдісі, салыстырмалы талдау, контент талдау, кейс-стади әдістері қолданылды.

Орта дәлізге қатысты зерттеулерге шолу

Зерттеудің тұжырымдамалық негізіне мұрындық болған Норз Дугластың институционализм теориясына сәйкес, институттар (яғни ережелер, заңдар, келісімдер) елдердің эконо-

микалық дамуы үшін шешуші рөл атқарады. Инфрақұрылымнан бөлек, институционалды орта – экономикалық тиімділіктің негізгі шарты болып табылатынын атап өткен. Осыған сәйкес, Орта дәліздің болашағы Қазақстан мен серіктес елдердің тарифтік саясат, кедендік рәсімдер және құқықтық келісімдерді үйлестіруіне тәуелді (North, 1990). Роберт Киохэйн халықаралық қатынастарды неолибералды институционалды теория тұрғысынан талдап, халықаралық ұйымдар мен келісімдердің мемлекетаралық ынтымақтастықта тұрақтылықты қамтамасыз ететінін дәлелдейді. Демек, Орта дәліздің табысты болуы – TITR халықаралық қауымдастығы, ЕО-Қазақстан серіктестігі және ЕАЭО шеңберіндегі институционалды үйлесім арқылы нығайтыны сөзсіз (Keohane, 1984). Иммануель Валерстайнның пікірінше, жартылай Қазақстан сияқты перифериялық елдер дәліздер арқылы өз рөлін күшейте алады, бірақ толық тәуелсіздікке жетуі үшін ядро елдерімен тең серіктестік қажет (Wallerstein, 2004). Қазақстан Орта дәліз арқылы «жартылай перифериядан» аймақтық хаб рөліне көтерілуге ұмтылуда. Бұл оның геээкономикалық маңызын арттырады. Аймақтық хаб туралы келесі ғалым, Паул Кругман (Krugman, 1991) көлік шығындарының азаюы аймақтық сауда орталықтарының қалыптасуына және жаңа хабтардың пайда болуына әкеледі деп көрсеткен. Дэвид Хаммелс (Hummels, 2007) көлік шығындарының азаюы халықаралық сауданың өсуіне тікелей әсер ететінін дәлелдеп, жеткізу шығындары – жаһандық бәсекеге қабілеттіліктің басты факторы деген қорытындыға келген. Егер Қазақстан Орта дәлізде көлік шығындарын қысқарта алса (инфрақұрылым жаңарту, цифрландыру, кеденді жеңілдету), ол Еуразиядағы транзиттік жетекші елге айнала алады. Нидерландтық ғалым Питер Найкамп көлік инфрақұрылымын аймақтық экономикалық дамудың катализаторы ретінде зерттеген. Қазақстанда дәліздің дамуы тек транзиттік кірісті ғана емес, сонымен қатар Ақтау, Атырау, Шымкент, Түркістан сияқты аймақтық қалалардың дамуын да ынталандырады деген пікір білдірген (Nijkamp, 1987). Жан-Поль Родриг көлік географиясы және «Gateway & Corridor» моделі туралы зерттеуінде (Rodrigue, 2020) көлік дәліздерін «сауда ағындарын ұйымдастыратын кеңістіктік-географиялық құрылым» ретінде қарастырады. Оның «қапқа (gateway) – дәліз (corridor)» концепциясы порттар мен хабтардың стратегиялық рөлін айқындайды. Дәліздер тек инфрақұрылым ғана емес, олар жаһандық сауда

жүйесін қайта құрастыратын стратегиялық желілер. Қазақстан Родриг ұсынған модель бойынша «gateway state» ретінде сипатталуы мүмкін. Ақтау және Құрық порттары дәліздің қақпасы болса, темір жол магистральдары Еуропа мен Қытай арасындағы негізгі «corridor» қызметін атқарады. Қазақстанның көлік жүйесін қарастырғанда Бауэрсокс пен Клосстың логистикалық теориясы (Bowersox & Closs, 1996) транзит дәліздерін тек инфрақұрылым емес, толыққанды құндылық тізбегінің бөлігі ретінде қарастыру қажеттігін көрсетеді. Орта дәліздің тиімділігін бағалау үшін жүк тасымалы ғана емес, порттық қызмет, кеден рәсімдері және ақпараттық технологиялардың үйлесімі талдануы тиіс. Петерсон мен Буранелли Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатын Орта дәліздегі түрлі акторлармен (Қытай, Ресей, ЕО, Түркия) теңгерімді дамыту құралы ретінде қарастырады. Олар логистикадағы стратегиялық таңдау саясаттың бір бөлігі екенін атап өтеді (Petersen & Buranelli, 2021).

Қазақстандық ғалым У. Касенов Орта Азиядағы дәстүрлі геосаяси ықпалдар (Ресей, Қытай, Түркия, Батыс) арасындағы динамиканы талдайды және көлік дәліздеріндегі өзгерістерді осы контекстпен байланыстырады. Ол транзиттік саясаттың сыртқы саясатпен тығыз байланысы бар екенін көрсетеді (Касенов, 2021). Ж. Әбдікерімова Қазақстанның географиялық артықшылығын транзиттік әлеует ретінде қарастырып, дәліздерді дамыту – ұлттық экономиканың диверсификациясы мен өңірлік даму үшін негізгі драйвер деп тұжырымдайды. Ол Орта дәліздің (ТХКБ) мүмкіндіктерін айрықша атап, порттық инфрақұрылым мен теміржол-жүйесінің модернизациясы қажеттігін көрсетеді (Әбдікерімова, 2022). А. Сейітқазина Орта дәлізді геэкономикалық тұрғыдан талдайды: дәліздің өсуі – Еуразиядағы экономикалық қайтақұрылым мен сауда альянстарының өзгерісінің көрінісі. Ол дәліздің Ресей арқылы өтетін классикалық маршруттарға тәуелділікті азайтуға, сондай-ақ аймақтық интеграцияға ықпал ететінін айтады (Сейітқазина, 2023). Сонымен қатар, Орта дәліз – стратегиялық альтернатива; бірақ оның бәсекеге қабілеттілігі инфрақұрылым, тарифтер мен транзит жылдамдығына тәуелді деген пайымға келеді (Сейітқазина, 2023).

Ойталқы

Орта дәліз (ОД) – Қытайды Еуропамен байланыстыратын мультимодальды көлік дәлізі. Ресейдің Украинаға басып кіруінен кейін бұл ба-

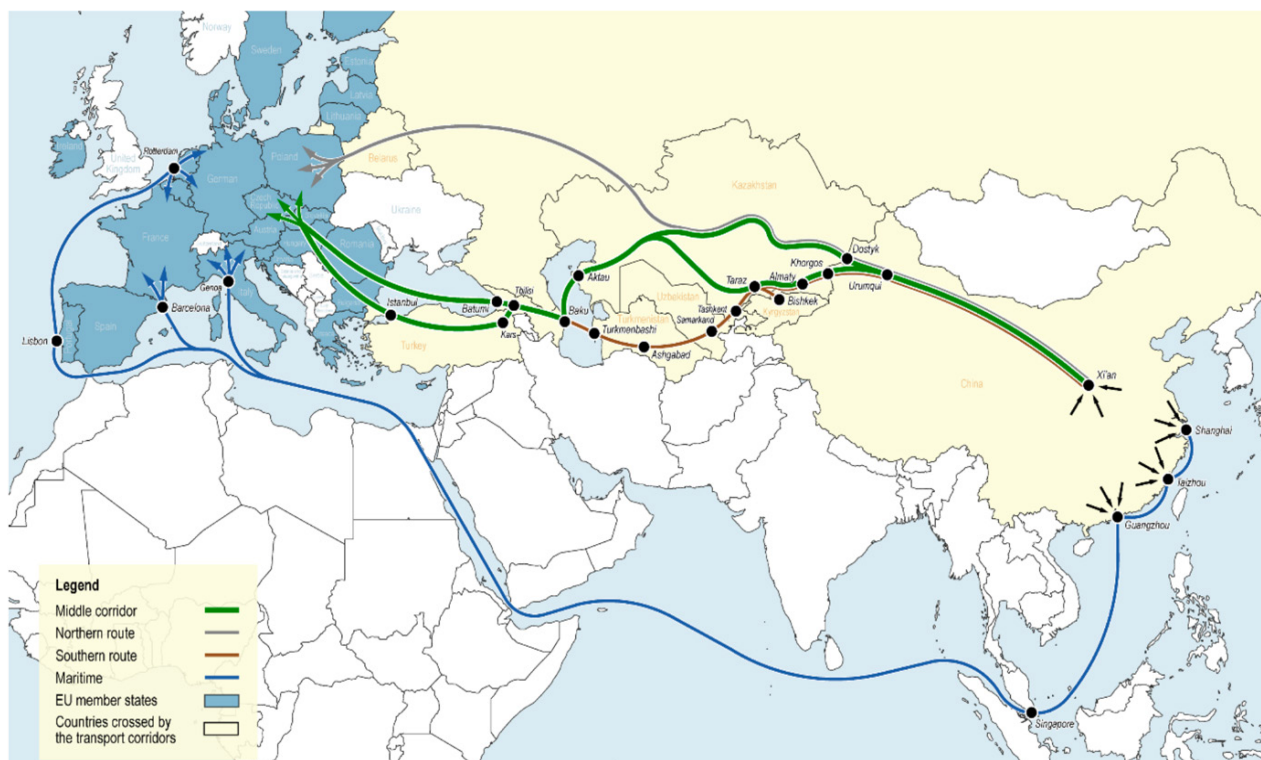
ғытқа қызығушылық айтарлықтай артты. Орта дәліз Қытайдан Қазақстанға Достық немесе Қорғас/Алтынкөл теміржол өткелдері арқылы өтеді. Қазақстан аумағын теміржолмен кесіп өтіп, Ақтау портына жеткеннен кейін жүк Каспий теңізі арқылы Әзербайжандағы Баку/Алат портына жеткізіледі. Одан әрі Әзербайжан мен Грузия аумағы арқылы теміржолмен өтеді де, соңғы кезеңде Түркия арқылы немесе Қара теңіз арқылы теміржол бағытында Еуропаға шығады (1-сурет). Қазіргі таңда Түркиядағы инфрақұрылымның тиімсіздігі мен олқылықтарына байланысты операторлар Қара теңіз бағытын көбірек пайдаланады. Бұл зерттеуде негізгі назар Қазақстан, Әзербайжан және Грузия арқылы өтетін бағытқа аударылған. Орта дәліз көптеген шекара өткелдері, көлік түрлерін ауыстыру қажеттілігі және операциялық тиімсіздік салдарынан Ресей арқылы өтетін Солтүстік дәлізден шамамен үш есе ұзағырақ. Оның жалпы ұзындығы теңіз бағытымен салыстыруға болады. Соның салдарынан алыс қашықтықтағы сауда үшін бұл бағыттың тартымдылығы төмен болып отыр.

Қазақстан Дүниежүзілік Банктің LPI (logistic performance index) көрсеткіші бойынша 11 позицияға көтеріліп, қазіргі уақытта әлемнің 166 елінің ішінде 77-ші орында тұр. Көптеген сарапшылар мұны Қазақстанда ірі логистикалық және көлік орталықтарын құрумен байланыстырады. Түркітілдес елдердің бөлінуінде Қазақстан Әзербайжанмен (118-ші) және Қырғызстанмен (146-шы) салыстырғанда ең жақсы көрсеткіштерді көрсетті. Дүниежүзілік Банктің ресми дереккөздерінен алынған даму көрсеткіштерінің жинағы бойынша LPI деректеріне сәйкес (1=төменнен 5=жоғарыға дейін) Қазақстан 2016 жылы 2,81, 2022 жылы 2,7 деңгейінде екендігі көрсетілген. COVID-19 пандемиясына байланысты 2020 жылға арналған деректер жоқ.

Әлемдегі геосаяси тұрақсыздыққа қарамастан Қазақстанның жаһандық сауда ағындарын қайта бөлуден пайда алу мүмкіндіктеріне қатысты сарапшылар түрлі пікірлер айтуда. Қазақстан үшін зор әлеуеті бар мүмкіндіктердің бірі – елдің транзиттік рөлін нығайтумен байланысты. Әсіресе геосаяси шектеулер жағдайында және Ресей арқылы өтетін дәстүрлі бағыттарға тәуелділікті төмендету мақсатында сұранысы артып келе жатқан негізі балама Орта дәлізді дамыту маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар, Шығыс пен Батыс арасындағы сенімді әріптес ретінде Қазақстан логистика мен көлік инфрақұрылымына инвестиция тарта алады. Бұған қоса, өңдеу өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы экспорты және

цифрлық қызметтер салаларында жаңа мүмкіндіктер ашылып, елдің әртараптандырылған жеткізу тізбектеріне қосылуына жол ашады. Бұл жолда жетістікке жетудің негізгі шарты – өзге-

рістерге жедел бейімделу, көршілес елдермен қажет шараларды үйлестіру және халықаралық бизнес үшін қолайлы жағдай қалыптастыру болып табылады.

1-сурет – Еуропа мен Азияны байланыстыратын сауда дәліздерінің ішіндегі Орта дәліз
Дереккөз: World Bank. (2022). Central Asia Transport and Logistics Strategy. Washington, DC.

Дегенмен, жаңа жаһандық архитектура жағдайында Қазақстанның тұрақты экономикалық хабқа айнала алатынына сенімді. Ресейге қарсы санкциялық қысым жағдайына ұқсас Қазақстан тауарлардың импорты мен реэкспортын қатар дамыту мүмкіндігіне ие. Жаһандық ауқымда жылына 3-4 миллиард доллар деңгейінде қайта сату көлемі мардымсыз болып қала берсе де, ұлттық экономика үшін бұл сома нақты (Институт мировой экономики и политики, 2022). Мұндай әлеуетті іске асыру тек тыйым салу шаралары арқылы араласпауды ғана емес, сонымен қатар қойма инфрақұрылымын белсенді дамытуды талап етеді.

Ресейдің Украинаға басып кіруі Орта дәлізге сауда жолдарын әртараптандыру және экономикалық тұрақтылықты арттыру үшін Ресей арқылы өтетін бағыттарға тәуелділікті азайтатын балама дәліз ретінде жаңа мүмкіндіктер ашты.

2022 жылы Орта дәліз арқылы контейнер ағыны 2021 жылмен салыстырғанда 33%-ға өсті. Алайда, Ресейдің Украинаға басып кіруінен кейін жүк жөнелтушілер бұрын-соңды болмаған көлемдегі жүкті бірден Орта дәлізге бағыттағандықтан, оның шектеулері айқындала бастады. Техникалық қуаттар толық пайдаланылмағанына қарамастан, шекарадан өту, жүк ауыстырып тиеу және үйлестіру мәселелері тасымалдаудың айтарлықтай кідіруіне және балама дәліздерге ауысуға әкелді. Соның қорытындысы бойынша 2023 жылдың бастапқы сегіз айында контейнерлік трафик 2022 жылдың аталған кезеңімен салыстырғанда 37%-ға төмендеді.

Орта дәліздің қазіргі түйткілдері мен болашағын ескере отырып, Әзербайжан, Грузия, Қазақстан және Түркия бұл бағыттың тиімділігін арттырудың маңыздылығын атап өтеді әрі халықаралық қауымдастықтан белсенді қолдау

күтеді. 2022 жылдың қарашасында аталған елдер Орта дәлізді дамытуға арналған негізгі инвестициялар мен шараларды қамтитын «Жол картасын» бекітті. 2023 жылдың маусымында Әзербайжан, Грузия және Қазақстан бірлескен логистикалық операторды құру туралы уағдаласты. Сонымен қатар, Дүниежүзілік банк, ЕО, ЕҚДБ, АДБ сияқты ірі қаржы институттары мен басқа да халықаралық және екіжақты серіктестер техникалық көмек пен инвестиция бөлуге әзір екендерін мәлімдеді.

Қытай мен Еуропа арасындағы құрлық көпірі ретіндегі дәліздің рөліне айтарлықтай назар аударылып отырғанымен, ол дәліз бойындағы елдер үшін әлдеқайда маңызды мәнге ие. Ресейдің Украинаға басып кіруі Орта дәлізге (ОД) континентаралық сауда жолы ретінде қызығушылықты арттырып, құбылмалы геосаяси жағдайда экономикалық тұрақтылық пен баламалы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету қажеттілігін алға тартты (Евразийская экономическая комиссия, 2023). Дегенмен, сауда және экономикалық тұрғыдан алғанда, ОД ең алдымен Әзірбайжан, Грузия және Қазақстан үшін сауда жолдарын өртарлаптандыру мен өзара байланыстарды кеңейтудің мүмкіндігі болып табылады. Бұл елдер Ресейге негізгі сауда серіктесі әрі жаһандық сауда порттарына шығу арнасы ретінде айтарлықтай тәуелді. Мәселен, Қазақстанда импорттың 39 пайызы Ресейден келеді¹. Осыған байланысты, Орта дәліз аталған елдер үшін өзге мемлекеттермен сауданы кеңейтіп, өртарлаптандырудың бірден-бір мүмкіндігі. Сайып келгенде, бұл зерттеу түрлі балама бағыттары бар (оның ішінде теңіз тасымалы) құрлықаралық тасымал мен салыстырмалы түрде Орта дәлізге көбірек тәуелді аймақтық тасымалды ара-жігін ажыратып көрсетеді.

Зерттеу аясында әзірленген сауда моделі Қытай мен ЕО арасындағы жалпы сауда көлемі 2030 жылға қарай шамамен 30 пайызға өсетінін болжайды. Бұл сауда теңгерімсіз күйінде қалып, жалпы көлемнің 62 % батысқа бағытталған ағындарға тиесілі болады. Әзербайжан, Грузия және Қазақстан арасындағы жиынтық сауда көлемі шамамен 37%-ға өседі деп күтілуде, бұл негізінен Қазақстан экспортының ұлғаюымен байланысты. Сондай-ақ осы үш ел мен ЕО арасындағы сауда айналымы 28%-ға артады деген болжам бар (ҚР Ұлттық экономика министрлігі,

2024). Жүк ағындарының дәліздер мен бағыттар бойынша бөлінуі дәліздердің негізгі сипаттамаларына (құны мен жеткізу уақытына) және әрбір жүктің уақыт пен құнға сезімталдық деңгейін көрсететін ерекшеліктеріне байланысты айқындалады. Бұл модельде қандай да бір бағыт немесе дәліз үшін өткізу қабілетіне шектеулер қойылмаған.

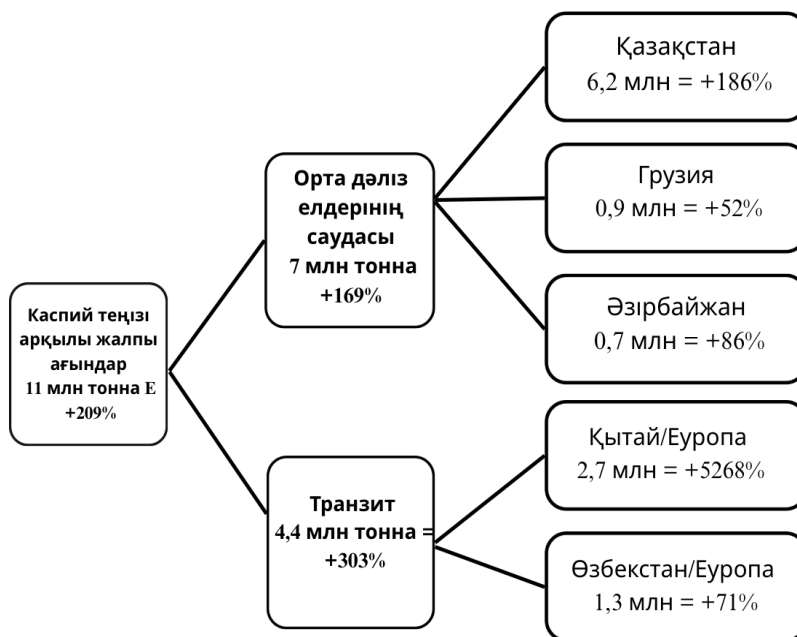
Сауда моделіне сәйкес, 2030 жылға қарай Орта дәліздегі жүк көлемі үш есеге артады деп күтілуде. Алайда ол негізінен аймақтық дәліз ретінде қала береді, ал құрлық аралық сауда жалпы көлемнің тек шағын бөлігін ғана құрайды.

Каспий теңізі арқылы өтетін Орта дәліздегі жүк ағыны 2030 жылға қарай үш есеге өсіп, 11-миллион тоннаға жетеді деп болжануда (2-сурет).

Тіпті дәліз тиімді жұмыс істейді деген болжамның өзінде, Орта дәліз негізінен өңірлік дәліз болып қала береді, ал құрлықаралық сауда 2030 жылға қарай оның жалпы көлемінің 40 пайызынан азын ғана құрайды (2-сурет). Сол сияқты, Орта дәліз мұндай сауда үшін негізгі ойыншыға айналмайды. Бұған құрлықаралық сауда үшін түрлі баламалы байланыстың бар болуы, әсіресе Азия мен Еуропа арасындағы теңіз арқылы тасымалдаудың мүмкіндігі әсер етеді.

Орта дәліз толық іске асырылған жағдайда, Каспий теңізі арқылы өтетін жүк ағыны 2021 жылмен салыстырғанда үш есеге өсіп, 2030 жылға қарай 11 миллион тоннаға жетеді деп күтілуде. Осы көлемнің шамамен 4 миллион тоннасы контейнерлік тасымалға тиесілі болады. Егер Орта дәлізді жетілдіру жүзеге аспаса, тасымалға деген сұраныс болжанған өсімнен шамамен 35%-ға төмен болуы мүмкін.

Орта дәліз бойынша транзиттік жүктердің негізгі бөлігі Еуропа мен Қазақстан арасындағы, сондай-ақ Еуропа мен Қытай арасындағы саудаға тиесілі болады. 2030 жылға қарай дәлізді пайдалану көлеміндегі ең үлкен өсім (+5268%) Қытай мен Еуропа арасындағы саудада байқалады деп күтілуде, бірақ бұл жалпы сауда көлемінің небәрі шамамен 1%-ын ғана құрайды. Орта дәліз толық пайдаланылған жағдайда, Каспий теңізі арқылы өтетін сауда көлемі 2030 жылы қатысушы елдер арасындағы сауданың 60%-дан астамын құрап, 2021 жылғы 40%-дық көрсеткіштен айтарлықтай артады.

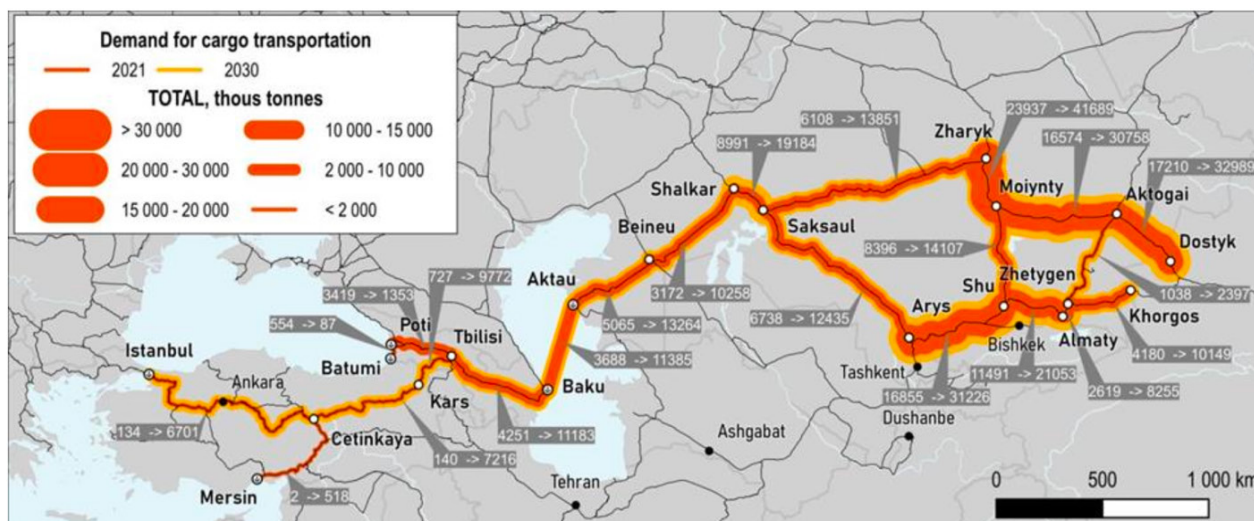
2-сурет – Каспий теңізі арқылы өтетін Орта дәліздегі жүк ағынының 2030 жылға дейінгі болжамды көрсеткіші

Дереккөз: InfraForecast бағдарламасындағы жеңілдетілген сауда және көлік модельдеуі негізінде жүргізілген есептеулер. Ескерту: = белгісі 2021 жылдан 2030 жылға дейінгі пайыздық өсімге баламалы екенін білдіреді.

Орта дәлізді толыққанды іске қосу жүк айналымын айтарлықтай арттыруға мүмкіндік беретіні сөзсіз, соның ішінде контейнерлік тасымал 1,5 есеге өсуі күтілуде. Орта дәлізді дамыту жүк ағындарын әртараптандыруға ықпал етіп, басымдықты қосылған құны жоғары тауарларға (мысалы, тыңайтқыштарға) беруге мүмкіндік береді – олардың көлемі шамамен екі есеге өсуі мүмкін. Бұдан бөлек, металл өнімдері, өңделген азық-түлік, машина жасау және химия өнеркәсібі тауарлары үшін де оң әсер күтіледі. Егер ұсынылған барлық жетілдіру шаралары жүзеге асса, қазіргі таңда Солтүстік дәлізді пайдаланатын жедел жеткізуді қажет ететін және қымбат жүктердің бір бөлігі Орта дәлізге ауысады. Нәтижесінде шикізаттың үлесі 60%-дан 53%-ға дейін төмендейді. Дегенмен Каспий теңізі арқылы өтетін Орта дәліздің негізгі жүктері – мұнай, мұнай өнімдері, қара және түсті металдар – әлі де елеулі көлемде тасымалданатын болады. Бұл жүктер Орта дәліздің шығыс бөлігінен жөнелтілетіндіктен (3-сурет), жалпы сұраныс дәліздің

шығыс сегменттерінде жоғары болып қала береді. Мұның Орта дәліз елдерінің деңгейінде дәлізді дамытудың әсеріне қатысты өзіндік салдары бар. Орта дәліз Орталық Азия мен Оңтүстік Кавказ үшін сауда маршруттары мен серіктестерін әртараптандыруға мүмкіндік береді.

Орта дәліз Қазақстан, Әзірбайжан және Грузия үшін сауда маршруттарын әртараптандыруда маңызды рөл атқара алады. Бұл аталған елдерге өздерінің жеткізу тізбектерін қайта бағыттап, сауда тұрақтылығын арттыруға және дәстүрлі аймақтық серіктестерге (Ресей мен Қытайға) тәуелділікті азайтуға мүмкіндік береді. Мұны, ең алдымен, импортты әртараптандыру, Еуропаға экспорт үлесін арттыру және Таяу Шығыс, Солтүстік Африка, Оңтүстік және Оңтүстік-Шығыс Азиядағы жаңа әлеуетті нарықтарға шығу арқылы жүзеге асыру жоспарланып отыр. Жаңа нарықтарға экспорт көлемін ұлғайту бұл елдердің экспорт құрылымын әртараптандырып қана қоймай, күрделі өнімдер өндірісін дамытудың да жолын ашады.

3-сурет – 2021 және 2030 жылдардағы Орта дәліз бойындағы жүк ағындары

Ескерту: Ашық қызғылт сары сызықтың қалыңдығы 2021 жылы Орта дәліздің тиісті бөлігіндегі импорт-экспорт және транзиттік тасымалдардың жиынтық көлемін көрсетеді.

Сары жиектің қалыңдығы 2030 жылға болжанған тасымал көлеміне пропорционалды.

Сұр түсті жазбаларда 2021 және 2030 жылдардағы нақты тасымал көлемі мың тоннамен көрсетілген.

Мақсатты саясат қолдану арқылы Қазақстан, Әзірбайжан және Грузия өндірістік қызметтердің шоғырлануын ынталандыру есебінен экспорт көлемін және өнімдердің қосылған құнын арттыра алады. 2021–2030 жылдар аралығында осы үш елдің жүк базасының жалпы әлеуетті өсімі 90 миллион тоннаға (+44 пайыз) жетеді деп күтілуде. Оның ішінде 70 миллион тоннасы Қазақстанның қосымша экспортына тиесілі. Ең үлкен сауда әлеуеті қазіргі таңда көлік қатынасының жеткіліксіздігі мен сауда шығындарының жоғары болуына байланысты қолжетімсіз болып отырған жаңа нарықтарға экспортты ұлғайтуда жатыр.

Логистикалық кластерлерді дамыту және мамандандырылған қызметтерді шоғырландыру кәсіпорындарға кешенді логистикалық шешімдер ұсынуға және географиялық орналасудың артықшылықтарын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Мұндай агломерациялық орталықтар қосылған құны жоғары тауарлар өндірісінің дамуына серпін береді.

Қатысты мүдделі тараптар арасында жүргізілген сауалнама нәтижелері Орта дәліздегі тасымал құнының қымбат әрі ең маңыздысы – тұрақсыз екенін айқындады. Бағалар күбылмалы болғанымен, олар баламалы Солтүстік дәліздің тұрақты тарифіне жақын, алайда Орта дәліз арқылы тасымалдау уақыты екі есе ұзаққа созылады; 2022 жылы жүкті Достық немесе Қорғас

арқылы Констанцаға жеткізу орта есеппен 50–53 күнді құрады. Көлік үдерісіндегі ең үлкен кідірістер теңіз өткелдерінде байқалады, тіпті порттардың өткізу мүмкіндігі жеткілікті болған күннің өзінде. Зерттеу барысында анықталғандай, басты түйтіктер кемелердің жеткіліксіздігі мен құжаттарды рәсімдеу кезінде жіберілетін қателерден туындайды. Сондай-ақ тасымал құнының жоғарылығы, жеткізу мерзімінің тұрақсыздығы, жүкті қадағалау жүйесінің жоқтығы, ауыстырып тиеу мен соңғы жеткізу кезінде туындайтын қиындықтар, жылжымалы құрам мен логистикалық орталықтардың сапасының төмендігі Орта дәліз бойындағы теміржол тасымалына айтарлықтай теріс әсер етеді.

Бұл қорытындылар мүдделі тараптардың сауалнамасы нәтижелерін және осы зерттеу аясында жүргізілген бағалауды растады. Орта дәліздегі өткізу қабілетінің шектеулері мен операциялық қиындықтардың негізгі себептері – дәлізді басқару және үйлестірудің жеткіліксіздігі, порттар мен теңіз қызметтеріндегі тар орындар, теміржолдағы шектеулер мен шекарадан өту рәсімдері болып табылады. Бұлардың барлығы деректер мен ақпарат алмасудағы қиындықтарға келіп тіреледі. Орта мерзімде қомақты инвестициялар қажет болғанымен, тиімділікті арттыру есебінен айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізуге болады, бұл өз кезегінде тасымалдау уақытын екі есеге қысқартуға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелері мен тұжырымдары

Ең бірінші және ең маңызды мәселе – дәлізді үйлестіру мен басқарудың жоқтығы. Көптеген операторлар мен түйісу нүктелерінің болуы, сондай-ақ жүкті бастапқы пункттен соңғы межеге дейін жеткізуге жауапты бірыңғай оператордың болмауы уақыттың интерфейстер мен ауыстырып тиеу кезінде жоғалуына әкеледі. Жақында бірыңғай оператор құру туралы келісімге қол қойылды, егер ол дұрыс жүзеге асырылса, бұл мәселені шешіп, тасымалдаудың мерзімін азайтуға және жүк жіберушілердің сенімін күшейтуге мүмкіндік береді.

Екінші маңызды мәселе Каспий және Қара теңіздеріндегі порттардың, сондай-ақ Каспийдегі кеме қатынасының төмен тиімділігіне байланысты. Порттар толық қуатында жұмыс істемейді әрі қажетті жабдықтармен толық қамтамасыз етілмеген. Кейбір порттарда теміржолдың алғашқы және соңғы учаскелеріндегі қатынас нашар дамыған, ал кей кездері қатты жел салдарынан ұзақ уақыт бойы қолжетімсіз болып қалады. Мұның бәрі порттағы тоқтап қалу уақытын ұзартып, шығындардың өсуіне әкеледі. Сонымен қатар Каспий теңізін кесіп өтетін кемелер саны жеткіліксіз, бар кемелер баяу жүреді. Жағдайды күрделендіретін тағы бір фактор – тасымал тарифтерінің арақашықтықпен салыстырғанда тым жоғары болуы.

Үшінші кедергі теміржол инфрақұрылымының жағдайына қатысты екендігін атап өткен жөн. Теориялық тұрғыдан алғанда, Орта дәліз арқылы өтетін ұзақ қашықтықтар мен жүк түрлерін ескерсек, теміржолдың салыстырмалы артықшылығы бар. Алайда, іс жүзінде теміржол жұмысы порт пен теміржол түйіскен нүктелердегі жергілікті шектеулерден зардап шегуде, атап айтқанда жабдықтың жетіспеушілігі, байланыстардың нашарлығы және тиімсіз операциялық тәжірибелер кідірістер мен шығындардың өсуіне әкеліп отыр.

Төртінші кедергі – шекара өткелдеріндегі кідірістер. Мұнда әртүрлі елдердің теміржол операторлары түйісетінін тілге тиек еткен жөн. Бұл кідірістердің бір бөлігі бесінші негізгі кедергімен байланысты: ол қызмет көрсетушілер мен реттеуші органдар арасындағы деректер алмасудың тиімсіздігіне қатысты.

Соңғысы, көптеген Орта дәліз қатысушылары заманауи ақпараттық технологиялық шешімдерді қолданғанымен, бұл жүйелер бірыңғай түрде пайдаланылмайды әрі өзара интеграция-

ланбаған. Соның салдарынан құжаттардың қайталануы, деректерге қойылатын талаптардың стандартталмауы және бір ел ішіндегі қызмет көрсетушілер арасында да, дәліз елдері арасында да түйісу нүктелерінде тиімсіз үрдістер орын алып отыр.

Дәліздің тартымдылығын арттыру үшін қысқа мерзімді тиімділікке қол жеткізуді (жақсы үйлестіру, логистика және цифрландыру арқылы) орта мерзімді инвестициялармен үйлестіру қажет. Алдағы 10 жыл ішінде Орта дәлізге ірі инвестициялар қажет болады, олардың басым бөлігі мүдделі елдер тарапынан айқындалып, Жол картасында келісілген (2022 жылғы қарашада «Жол картасына» қол қойылған). Алайда, қысқа мерзімде үйлестіруді барысында да, логистиканы және цифрландыруды жетілдіру сияқты шаралар арқылы ауқымды тиімділікке қол жеткізуге болатыны сөзсіз.

Зерттеудің негізгі тұжырымдарына тоқталсақ:

Біріншіден, Орта дәлізді экономикалық дәліз ретінде қайта қарастыру қажет. Бұл зерттеудің негізгі қорытындысы – Орта дәліздің базалық сұранысы эндогенді, яғни дәліз елдерінің өз ішінде қалыптасады. Осыған байланысты Орта дәліз экономикалық дәліз ретінде дамуға зор әлеуетке ие: мұнда көліктік байланысты жақсарту мен дәліз өтетін аймақтардың табиғи экономикалық әлеуеті арасында синергия орнап, ол өз кезегінде қосымша жетілдірулерге ынталандырады. Экономикалық дәлізді дамыту бірнеше шарттарды қажет етеді, соның ең бастысы – елдік шекарадан тыс, дәлізді бірыңғай сауда жолы және экономикалық аймақ ретінде дамытуға, тиімді ілгерілетуге және барынша пайдалануға құзыреті бар институционалдық тетік құру керек.

Екіншіден, дәліз бойымен толыққанды логистикалық шешімдер ұсыну күн тәртібіндегі өзекті мәселе. Байланысты жақсарту бойынша алғашқы жетістіктердің бірі – дәліз бойындағы операциялардың үздіксіз жүруін қамтамасыз ету. Бұл мақсатқа жету үшін дәлізге қатысушы елдердегі қызмет жеткізушілер ең алдымен операциялар мен логистикалық қызметтердің сенімділігі мен болжамдылығын қамтамасыз етуге басымдық беруі қажет. Сондай-ақ тарифтік саясаттың ашықтығын қамтамасыз етіп, жүк ағындарын біріктіретін инфрақұрылымды дамыту маңызды. Дәліздің тиімділігі ең көп көлемдегі жүкті тасымалдау кезінде толық ашылады, ал бұл өз кезегінде өткізу қабілетін үздіксіз арттыруға және қызмет сапасын жақсартуға негіз

болады. Сонымен қатар, қазіргі бытыраңқы тәжірибелерге қарағанда, дәліз бойымен толыққанды қызмет стандарттары мен бірыңғай тарифтерді ұсыну аса маңызды.

Үшіншіден, үдерістерді реформалау және жеңілдету қажет. Көпмодальды дәліз ретінде Орта дәліздегі операциялар тасымал, деректер және төлемдер алмасудың бірнеше кезеңдерімен сипатталады. Алайда мұндай алмасулар қосымша шығындар мен сенімсіздікке алып келетін кедергілердің көзі болуы мүмкін. Бұл есепте контейнерлік тасымалды жеке, әрі қарқынды дамып келе жатқан санат ретінде басқару үшін халықаралық контейнер операторымен тығыз әріптестік орнату ұсынылады. Сонымен қатар, транзиттік жүктерді рәсімдеуді жеңілдету үшін шекара қызметтерінің, әсіресе кеден органдарының іс-қимылдарын үйлестіру қажет. Дәліздің көлік жүйесінде маңызды рөл атқаратын үш елдің теміржол әкімшіліктері арасындағы үйлесімді жұмыс та ерекше мәнге ие.

Төртіншіден, цифрлық деректер ағындарының әлеуетін пайдалану аса маңызды. Орта дәліздің мүдделі тараптары үшін басты мәселелердің бірі – жүктердің қозғалысы туралы ақпараттың шектеулілігі және шекарадағы немесе көліктің әртүрлі түрлерінің түйісуінде пайда болатын кідірістер. Дәліздегі үдерістерді цифрландыруды және қызмет көрсетушілер мен жүк жөнелтушілер (немесе олардың агенттері) арасындағы ақпарат алмасуды жедел әрі дәл қамтамасыз ету үшін цифрлық деректер ағындарын пайдалану керек екендішігін айрықша атап өткен жөн. Орта дәліздегі үдерістер мен қызмет түрлерін цифрлық трансформациялауға арналған, бірыңғай, әрі үйлесімді құрылымды іске асыруға бағытталған «жол картасын» әзірлеу маңызды.

Бесіншіден, дәліз бойындағы инфрақұрылым мен заманауи жабдықтауға басымдық беру арқылы процесті жетілдіруді әрі қарай жалғастыру. Дәліз елдері өткізу қабілетін арттыру үшін Жол картасын қабылдап, іске асырып жатқанымен, бұл зерттеу нақты тәуекелдерге байланысты басымдық беруді қажет ететін жекелеген элементтер бар екенін көрсетеді. Бұған порттар мен теміржолдар арасындағы байланысты жақсарту, тиімділікті арттыруға арналған арнайы жабдыктар сатып алу, порт жұмысына кедергі келтіретін ауа райы жағдайларына әрекет ету және Каспий теңізі деңгейінің төмендеуіне бейімделу кіреді. Жоғары жел жылдамдығынан туындайтын тәуекелдерді тиісті жабдықты сатып алу

арқылы азайтуға болады. Бірақ теңіз деңгейінің төмендеуі порт акваториясын тереңдету немесе отыруы аз жаңа буын кемелерін пайдалану сияқты инженерлік шешімдерді қажет етуі мүмкін. Бұл бағытта заманауи навигациялық құралдарға, кеме қозғалысын басқару жүйелеріне және сүйреткіш пен лоцмандық қызметтер үшін жетілдірілген рәсімдерге инвестиция салу да қажет болуы мүмкін. Қазақстанда өткізу қабілетін арттыруға қатысты бәсекелес басымдықтар айқын транзиттік саясатты талап етеді.

Мұндай шаралар 2030 жылға қарай Орта дәліз бойынша жүк тасымалы көлемін 2021 жылмен салыстырғанда үш есеге ұлғайтып, транзит уақытын екі есе қысқартуға мүмкіндік береді. Инвестициялар мен саяси шаралар үйлесімді іске асқан жағдайда, Орта дәліз құрлықаралық сауда үшін белгілі бір экономикалық және геосаяси тұрақтылықты қамтамасыз етіп, Орталық Азия мен Оңтүстік Кавказдың сауда және даму әлеуетін ашуға, сондай-ақ Қытай, Еуропа және әлемдік нарықтарға сенімді бағыт ұсынуға септігін тигізе алады.

Қорытынды

Қазақстан үшін зор әлеуеті бар мүмкіндіктердің бірі – елдің транзиттік рөлін нығайтумен байланысты. Әсіресе геосаяси шектеулер жағдайында және Ресей арқылы өтетін дәстүрлі бағыттарға тәуелділікті төмендету мақсатында сұранысы артып келе жатқан негізі балама Орта дәлізді дамыту маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар, Шығыс пен Батыс арасындағы сенімді әріптес ретінде Қазақстан логистика мен көлік инфрақұрылымына инвестиция тарта алады. Бұған қоса, өңдеу өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы экспорты және цифрлық қызметтер салаларында жаңа мүмкіндіктер ашылып, елдің әртартапандырылған жеткізу тізбектеріне қосылуына жол ашады. Бұл жолда жетістікке жетудің негізгі шарты – өзгерістерге жедел бейімделу, көршілес елдермен қажет шараларды үйлестіру және халықаралық бизнес үшін қолайлы жағдай қалыптастыру болып табылады.

Қытай мен Еуропа арасындағы құрлық көпірі ретіндегі дәліздің рөліне айтарлықтай назар аударылып отырғанымен, ол дәліз бойындағы елдер үшін әлдеқайда маңызды мәнге ие. Ресейдің Украинаға басып кіруі Орта дәлізге (ОД) континентаралық сауда жолы ретінде қызығушылықты арттырып, құбылмалы геосаяси жағ-

дайда экономикалық тұрақтылық пен баламалы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету қажеттілігін алға тартты. Дегенмен, сауда және экономикалық тұрғыдан алғанда, ОД ең алдымен Әзірбайжан, Грузия және Қазақстан үшін сауда жолдарын әртараптандыру мен өзара байланыстарды кеңейтудің мүмкіндігі болып табылады. Қорыта келе, жаңа жаһандық архитектура жағдайында көлік-логистикалық стратегиясын тиімді жүргі-

зіе алған жағдайда Қазақстанның тұрақты экономикалық хабқа айнала алатыны сөзсіз.

Мақаладағы зерттеу АР19679313 «Баламалы көлік дәліздерін қалыптастыру жағдайында Қазақстанның транзиттік-көліктік әлеуетінің бәсекеге қабілеттілігі» атты жоба аясында ҚР Ғылым және жоғары білім министрілігінің гранттық қаржыландыруымен жүзеге асырылды.

Әдебиеттер

- Әбдікерімова, Ж. (2022). *Қазақстанның көлік-логистикалық әлеуеті: транзиттік дәліздердің даму бағыттары*. Алматы: Қазақ университеті.
- Сейітқазина, А. (2023). Орта дәліз: жаңа геэкономикалық мүмкіндіктер. *Халықаралық қатынастар журналы*, (3), 45–56.
- ҚР Ұлттық экономика министрлігі. (2024). *Қазақстандағы транзиттік тасымалдардың статистикалық жинағы*. Астана: ҚР Ұлттық экономика министрлігі.
- Касенов, У. (2021). *Геополитика и международные отношения Центральной Азии*. Алматы: Дәуір.
- Евразийская экономическая комиссия. (2023). *Отчет о развитии транспортных коридоров в условиях санкционного давления*. Москва: Евразийская экономическая комиссия.
- Институт мировой экономики и политики. (2022). *Казахстан в условиях глобальных санкций*. Астана: Институт мировой экономики и политики.
- UNCTAD. (2023). *Review of Maritime Transport 2023*. Geneva: United Nations.
- World Bank. (2022). *Central Asia Transport and Logistics Strategy*. Washington, DC: World Bank.
- Petersen, A., & Buranelli, F. (2021). Kazakhstan's multivector foreign policy: Balancing geopolitics and geo-economics. *Journal of Eurasian Studies*, 12(2), 123–138. <https://doi.org/10.1177/18793665211002435>
- Cornell, S., & Starr, F. (2022). *The Long Game on the Silk Road: The Future of China–Central Asia Relations*. Washington, DC: Central Asia-Caucasus Institute.
- Bowersox, D. J., & Closs, D. J. (1996). *Logistical Management: The Integrated Supply Chain Process*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Christopher, M. (2016). *Logistics & Supply Chain Management* (5th ed.). Harlow: Pearson Education.
- Rodrigue, J.-P. (2020). *The Geography of Transport Systems* (5th ed.). New York, NY: Routledge.
- Krugman, P. (1991). Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 99(3), 483–499. <https://doi.org/10.1086/261763>
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Wallerstein, I. (2004). *World-Systems Analysis: An Introduction*. Durham, NC: Duke University Press.
- Nijkamp, P. (1986). Infrastructure and Regional Development: A Multidimensional Policy Analysis. *Empirical Economics*, 11(1), 1–21. <https://doi.org/10.1007/BF01973272>
- Hummels, D. (2007). Transportation Costs and International Trade in the Second Era of Globalization. *Journal of Economic Perspectives*, 21(3), 131–154. <https://doi.org/10.1257/jep.21.3.131>

References

- Abdikirimova, Zh. (2022). *Qazaqstannyn kólik-logistikalyq áleueti: tranzittik dáilizderdiń damu baǵyttary*. Almaty: Qazaq universiteti.
- Bowersox, D. J., & Closs, D. J. (1996). *Logistical Management: The Integrated Supply Chain Process*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Christopher, M. (2016). *Logistics & Supply Chain Management* (5th ed.). Harlow: Pearson Education.
- Cornell, S., & Starr, F. (2022). *The Long Game on the Silk Road: The Future of China–Central Asia Relations*. Washington, DC: Central Asia-Caucasus Institute.
- Evraziiskaia ekonomicheskaiia komissiiia. (2023). *Otchet o razvitiu transportnykh koridorov v usloviakh sanktsionnogo davleniia*. Moskva: Evraziiskaia ekonomicheskaiia komissiiia.
- Hummels, D. (2007). Transportation costs and international trade in the second era of globalization. *Journal of Economic Perspectives*, 21(3), 131–154. <https://doi.org/10.1257/jep.21.3.131>
- Institut mirovoi ekonomiki i politiki. (2022). *Kazakhstan v usloviakh global'nykh sanktsii*. Astana: Institut mirovoi ekonomiki i politiki.

- Kasenov, U. (2021). *Geopolitika i mezhdunarodnye otnosheniia Tsentral'noi Azii*. Almaty: Dáuir.
- Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Krugman, P. (1991). Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 99(3), 483–499. <https://doi.org/10.1086/261763>
- Nijkamp, P. (1986). Infrastructure and Regional Development: A Multidimensional Policy Analysis. *Empirical Economics*, 11(1), 1–21. <https://doi.org/10.1007/BF01973272>
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Petersen, A., & Buranelli, F. (2021). Kazakhstan's Multivector Foreign Policy: Balancing Geopolitics and Geo-economics. *Journal of Eurasian Studies*, 12(2), 123–138. <https://doi.org/10.1177/18793665211002435>
- Qazaqstan Respublikasy Ul'tyq ekonomika ministrligi. (2024). *Qazaqstandaǵy tranzittik tasymaldardyń statistikalıq jınaǵy*. Astana: Qazaqstan Respublikasy Ul'tyq ekonomika ministrligi.
- Rodrigue, J.-P. (2020). *The Geography of Transport Systems* (5th ed.). New York, NY: Routledge.
- Seitqazina, A. (2023). Orta dáiliz: jańa geoeconomikalıq múmkindikter. *Halyqaralyq qatynastar jurnaly*, (3), 45–56.
- UNCTAD. (2023). *Review of Maritime Transport 2023*. Geneva: United Nations.
- Wallerstein, I. (2004). *World-Systems Analysis: An Introduction*. Durham, NC: Duke University Press.
- World Bank. (2022). *Central Asia Transport and Logistics Strategy*. Washington, DC: World Bank.

Авторлар туралы мәлімет:

Джакубаева Салтанат Толеуовна – PhD, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіндегі Таяу Шығыс және Оңтүстік Азия кафедрасының доценті м.а. (Алматы, Қазақстан, e-mail: jakubayeva.s@gmail.com).

Жекенов Думан Курмангазиевич – PhD, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіндегі халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасының қауымдастырылған профессоры, (Алматы, Қазақстан, e-mail: duman.zhekenov@gmail.com).

Мухаметжан Ақбота Ерлікқызы – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіндегі халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасының оқытушысы (Алматы, Қазақстан, e-mail: mukhametzhana.kbota@gmail.com).

Information about authors:

Saltanat Jakubaeva – PhD, acting associate professor of the Department of the Middle East and South Asia of the Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: jakubayeva.s@gmail.com).

Duman Zhekenov – PhD, associate professor of the Department of International Relations and World Economy of the Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: duman.zhekenov@gmail.com).

Akbota Mukhametzhana – Lecturer at the Department of International Relations and World Economy of the Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: mukhametzhana.kbota@gmail.com).

Сведения об авторах:

Джакубаева Салтанат Толеуовна – PhD, и. о. доцента кафедры Ближнего Востока и Южной Азии Казахского национального университета имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: jakubayeva.s@gmail.com);

Жекенов Думан Курмангазиевич – PhD, ассоциированный профессор кафедры международных отношений и мировой экономики Казахского национального университета имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: duman.zhekenov@gmail.com);

Мухаметжан Ақбота Ерлікқызы – преподаватель кафедры международных отношений и мировой экономики Казахского национального университета имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: mukhametzhana.kbota@gmail.com).

Жіберілді: 2 маусым 2025 жыл
Қабылданды: 28 тамыз 2025 жыл

В.О. Серебряков^{1*}, **Д.И. Наумов²**¹ГУО «Институт пограничной службы Республики Беларусь», Минск, Республика Беларусь²УО «Белорусская государственная академия связи», Минск, Республика Беларусь

*e-mail: vadim.svo@mail.ru

САНКЦИОННАЯ ПОЛИТИКА В КОНТЕКСТЕ КИТАЙСКОГО МЕДИАДИСКУРСА

В научной статье рассматривается нелегитимная практика применения санкционной политики США в отношении Китайской Народной Республики и ответных мерах на действия Вашингтона. На фоне углубления конфронтации американо-китайской отношений и введения США незаконных односторонних ограничений, Китай стал прочно совершенствовать правовое регулирование, направленное на противодействие ограничительным мерам. В настоящее время санкционная политика стремительно набирает обороты, приводит к тяжелым гуманитарным последствиям, усугубляет негативные проявления как двустороннего, так и многостороннего межгосударственного диалога. В современном мире санкции стали механизмом внешней политики в отношении тех государств, кто самостоятельно проводит внешнюю политику, придерживается собственного пути развития. В современных условиях актуальной является проблема применения санкционной политики одним государством (группой государств) в отношении другого государства, такого же равного субъекта международных отношений. В контексте медиадискурса официальных информационных агентств правительства Китайской Народной Республики в научной работе раскрыт механизм принудительного использования незаконных мер в отношении геополитических конкурентов. Представлены аспекты неэффективности сложившейся системы многостороннего регулирования международных отношений, которые широко используются в последние десятилетия. В статье структурированы детерминанты внешних угроз, попытка неприкрытого вмешательства во внутренние дела суверенного государства, а динамичный характер санкционной политики и ее актуальность в контексте геополитических и геоэкономических трансформаций, подчеркивает значимость исследования данной темы.

Ключевые слова: санкционная политика, международные отношения, внешняя политика государства, Китайская Народная Республика, Соединенные Штаты Америки, коллективный Запад.

V.O. Serebryakov^{1*}, D.I. Naumov²¹Institute of Border Service of the Republic of Belarus, Minsk, Republic of Belarus²Belarusian State Academy of Communications, Minsk, Republic of Belarus

*e-mail: vadim.svo@mail.ru

Sanctions Policy in the Context of the Chinese Media Discourse

The scientific article examines the illegitimate practice of applying the US sanctions policy towards the People's Republic of China and retaliatory measures to Washington's actions. Against the background of the deepening confrontation in US-China relations and the introduction of illegal unilateral restrictions by the US, China has begun to firmly improve legal regulation aimed at countering restrictive measures. Currently, the sanctions policy is rapidly gaining momentum, leading to severe humanitarian consequences, aggravating the negative manifestations of both bilateral and multilateral interstate dialogue. In the modern world, sanctions have become a mechanism of foreign policy in relation to those states that independently conduct foreign policy, adhere to their own path of development. In modern conditions, the problem of applying sanctions policy by one state (group of states) in relation to another state, the same equal subject of international relations, is relevant. In the context of the media discourse of the official news agencies of the government of the People's Republic of China, the scientific work reveals the mechanism of forced use of illegal measures against geopolitical competitors. Aspects of the inefficiency of the existing system of multilateral regulation of international relations, which have been widely used in recent decades, are presented. The article structures the determinants of external threats, an attempt at overt interference in the internal affairs of a sovereign state, and the dynamic nature of the sanctions

policy and its relevance in the context of geopolitical and geo-economic transformations emphasizes the importance of studying this topic.

Keywords: sanctions policy, international relations, foreign policy of the state, People's Republic of China, United States of America collective West.

В.О. Серебряков^{1*}, Д.И. Наумов²

¹Беларусь Республикасының Шекара қызметі институты, Минск, Беларусь Республикасы

²Беларусь мемлекеттік байланыс академиясы, Минск, Беларусь Республикасы

*e-mail: vadim.svo@mail.ru

Қытай медиа дискурсы жағдайындағы санкциялар саясаты

Ғылыми мақалада АҚШ-тың Қытай Халық Республикасына қатысты санкциялық саясатын және Вашингтонның әрекетіне жауап берудің заңсыз тәжірибесі қарастырылған. АҚШ-Қытай қатынастарының қарама-қайшылығының тереңдеуі және АҚШ-тың заңсыз біржақты шектеулерді енгізуі аясында Қытай шектеу шараларына қарсы тұруға бағытталған құқықтық реттеуді қатаң түрде жетілдіре бастады. Қазіргі уақытта санкция саясаты қарқынды дамып келеді, ауыр гуманитарлық салдарға әкеліп, екіжақты және көпжақты мемлекетаралық диалогтың жағымсыз көріністерін күшейтеді. Қазіргі әлемде санкциялар сыртқы саясатты дербес жүргізетін, өзінің даму жолын ұстанатын мемлекеттерге қатысты сыртқы саясаттың механизміне айналды. Қазіргі жағдайда бір мемлекеттің (мемлекеттер тобының) басқа мемлекетке, халықаралық қатынастардың бірдей тең субъектісіне қатысты санкциялық саясатты қолдану мәселесі өзекті болып табылады. Қытай Халық Республикасы Үкіметінің ресми ақпараттық агенттіктерінің медиа дискурсы аясында ғылыми жұмыста геосаяси бәсекелестерге қатысты заңсыз шараларды күштеп қолдану механизмі ашылды. Мақалада соңғы онжылдықтарда кеңінен қолданылатын халықаралық қатынастарды көпжақты реттеудің қалыптасқан жүйесінің тиімсіздігінің аспектілері ұсынылған. Мақалада сыртқы қауіп-қатерлердің детерминанттары, егеменді мемлекеттің ішкі істеріне жасырын араласу әрекеті құрылымдалған, ал санкциялық саясаттың динамикалық сипаты және оның геосаяси және геоэкономикалық қайта құрулар контекстіндегі өзектілігі осы тақырыпты зерттеудің маңыздылығын көрсетеді.

Түйін сөздер: санкциялық саясат, халықаралық қатынастар, мемлекеттің сыртқы саясаты, Қытай Халық Республикасы, Америка Құрама Штаттары, ұжымдық Батыс.

Введение

В современных исторических условиях поддержание атмосферы доверия между государствами и обеспечение функционирования механизмов межгосударственного сотрудничества является одним из базовых условий сохранения легитимного порядка в мировых масштабах. В мировом масштабе политика доверия, сотрудничества и профессионализма в контексте установления и поддержания транспарентных и дееспособных механизмов международной безопасности подразумевает ключевую роль в этом процессе национальных государств. Это связано с тем, что несмотря как на новые вызовы и угрозы демографического, социокультурного или экономического характера, так и на транснационализацию политики как таковой, базовой структурной единицей мировой системы и опорой международного порядка остается национальное государство. Соответственно, национальный

суверенитет априори является политико-ценностной константой, независимо от экономического, технологического и демографического потенциала разных государств.

Однако в современной геополитической ситуации равноправие государств фактически является пустой декларацией, постоянное артикулирование которой в мировых медиа позволяет скрывать реальную картину современных международных отношений, характеризующихся резко возросшим уровнем конфронтационности. Содержание этой картины, помимо активизировавшихся межгосударственных конфликтов в формате информационного противостояния, так и в виде открытых боевых действий, сегодня определяют процессы деконструкции правовых и институциональных основ международного порядка, делигитимации принципа суверенного равенства различных государств, разрушения слабых механизмов изначально нестабильного «стратегического партнерства», проблематизации обеспечения баланса инте-

ресов различных международных акторов на основе взаимоуважения и компромисса. Как подчеркивает К.Н. Брутенц, в мире «происходит не смена гегемона, а эрозия гегемонии как способа организации международных отношений, предполагающего существование доминирующей державы, которая, опираясь на силовое превосходство, направляет внешнюю политику других государств, а также извлекает экономические преимущества» (Брутенц, 2014: 15). Следствием этого является «расшатывание устоявшихся правовых, политических, экономических, культурных и гуманитарных основ международных отношений» (Африка: санкции, элиты и суверенное развитие, 2021: 9), их деградация и демодернизация.

При этом истинные причины, цели и движущие силы ожесточенной борьбы за контроль над различными ресурсами и их потреблением, которая сегодня разгорелась между основными международными акторами (государствами, ТНК и т.д.), призваны маскировать либо транслируемый глобальными медиа и социальными сетями дискурс защиты прав человека, абсолютизирующий индивидуальные права и свободы в ущерб коллективным правам, либо идея доведения до логического завершения процесса деколонизации в странах Азии, Африки и Латинской Америки посредством виктимизации западного культурного наследия и экспроприации чужой собственности. Обратной стороной процесса фактического разрушения нормативных и институциональных основ универсального миропорядка, с большим трудом выстроенного после завершения Второй мировой войны, является ренессанс идеологии и практики протекционизма. Современную версию протекционизма страны коллективного Запада все чаще продвигают в формате как установления несправедливых преференций в пользу определенных ТНК, так и установления в отношении других стран режима односторонних или многосторонних санкций, экологических, производственных и технологических ограничений. Складывающаяся картина полной деструкции институциональной основы глобального сосуществования и разрушения механизмов мирного взаимодействия государств свидетельствует о том, что нарастает «обстановка глобальной нестабильности, чреватая катастрофическими международными последствиями» (Африка: санкции, элиты и суверенное развитие, 2021: 9).

В условиях конфликтного реформирования международных отношений, по мнению Л.Л. Фитуни, «ослабление геостратегических позиций старых игроков и экзистенциальная опасность военной конфронтации с крупнейшими из восходящих держав заставляют Запад вести поиск альтернативных, асимметричных средств силового воздействия и принуждения на мировой арене. При этом западные державы пытаются использовать санкционную политику в целях ограничения возможностей, сковывания и в конечном итоге подчинения конкурента своей политической и экономической воле не только в международных делах, но все более и во внутринациональной повестке дня» (Фитуни, 2019: 24). Именно поэтому в настоящее время многие государства, не относящиеся к странам коллективного Запада, постоянно сталкиваются с рядом различных вызовов и угроз государственному суверенитету, развитию национальной экономики и обеспечению общественной безопасности. В качестве яркого примера здесь необходимо привести санкционную политику, которая реализуется в различных форматах (визовые ограничения в отношении должностных лиц и обычных граждан, ограничения на экспорт товаров и деятельность транспортно-логистической системы, запрет на экспорт технологий двойного назначения и передовых товаров и технологий, ограничения на инвестиции и предоставление специализированных услуг финансовой коммуникации, запрет почтовых коммуникаций и т.д.).

Соответственно, превращение санкционной политики в широко распространенный инструмент асимметричного парасилового реформирования международных отношений в интересах стран коллективного Запада определяет необходимость его комплексной оценки в различных контекстах (как политико-институциональных, так и культурно-цивилизационных). Это обуславливает научную актуальность данной работы, объектом которой является содержание русскоязычной версии китайского медиадискурса по поводу феномена санкций и санкционной политики, а предметом – медиа-репрезентация позиции официальных властей Китая к санкциям и санкционной политике разных политических акторов. Поэтому целью данной работы является выявление позиции официальных властей Китая к санкциям и санкционной политике разных политических акторов, эксплицируемая через их оценку в информационном

контенте русскоязычных китайских электронных СМИ. В качестве типичного представителя данного вида СМИ выступает Информационное агентство Синьхуа – официальный медийный рупор правительства КНР и крупнейший китайский медиациентр. Медийной площадкой данного агентства в интернете является новостной сайт «Синьхуа новости» (ИА Синьхуа, 2025, 8 февраля), информационное содержание которого позволяет судить как о приоритетах новостной повестки дня официальных властей, так и о долговременных тенденциях развития ориентированного на русскоязычную аудиторию китайского медиадискурса.

Материалы и методы исследования

В качестве теоретико-методологической основы данного исследования, посвященного проблематике нормативно-оценочной медиа-репрезентации официальной позиции китайских властей по поводу феномена санкций и санкционной политики разных политических акторов, выступают теория санкций и теория критического дискурса-анализа.

С одной стороны, теория санкций в первую очередь фокусирует внимание на практике политического использования многосторонних или односторонних, комплексных или таргетированных мер принудительного характера одних государств и/или их интеграционных союзов в отношении других государств, преимущественно в формате законодательно легитимированных экономических санкций, с целью их принуждения к коррекции или радикальному изменению политического курса. Акцент на политической инструментализации экономических санкций, рассматриваемых в контексте противодействия международному терроризму, неконтролируемому распространению ядерного оружия, интенсификации вооруженных конфликтов и внешнеполитических кризисов, характеризует основные западные научные работы по данной проблематике (Hufbauer et al., 2009; Drezner, 1999). Как представляется, инструментальное применение санкций в отношении какого-либо другого институционального актора (транснациональной компании, политической партии, общественного движения, террористической группировки и т.д.) априори носит вторичный характер, т.к. они выступают в качестве дополнительных средств реализации основных санкций, направленных

против конкретного государства. В контексте международных отношений предметом исследования являются: экономические санкции как инструмент политического реформирования межгосударственных и международных отношений и их эффективность; факторы, цели, инструменты и механизм таргетированного санкционного воздействия на какого-либо международного актора; формирование и содержание международной и национальной санкционных политик, их взаимосвязь; отраслевые и региональные особенности внешнего санкционного воздействия; стратегии и сценарии преодоления внешнего санкционного давления на государство и т.д.

Президент международной неправительственной организации «Международная организация прогресса», известный австрийский специалист в области международного права, профессор философии Университета Инсбрука Ханс Кёхлер подчеркивает, что в рамках «современного международного права, основывающегося на нормах, построенных на принципе суверенного равенства государств, меры принуждения – политического, экономического или военного характера – допустимы только в исключительных, экстренных случаях: (1) восстановление международного мира и порядка (многосторонние меры) и (2) в качестве мер защиты законных прав или жизненных (национальных) интересов государств (односторонние меры)» (Кёхлер, 2019: 28). Соответственно, экономические санкции в качестве инструмента гибридного реформирования международных отношений в интересах конкретных государств или их союзов не могут рассматриваться в качестве инструмента поддержания международного мира и безопасности.

С другой стороны, теория критического дискурса-анализа позволяет эксплицировать набор идей, значений, нарративов, скрытых смыслов, аргументов и символов, используемых для характеристики санкционной политики различных акторов. Согласно Т. ван Дейку, дискурс представляет собой многокомпонентную структуру, объединяющую в себе предмет обсуждения, социальную ситуацию и идеологию, фактически принудительно обуславливающую формат и параметры социальных взаимодействий (Ван Дейк, 2013). В широком смысле он выражает, транслирует и закрепляет в социальной практике представителей какого-либо сообщества

определенные нормы и стандарты статусно-ролевого поведения, необходимые для реализации какой-либо социальной потребности, в узком – репрезентирует базовые социальные ценности и нормы этого сообщества. В контексте характеристик новостных материалов критический дискурс-анализ позволяет эксплицировать не только механизм формирования у аудитории социальных и политических знаний и представлений о мире на основе определенных интерпретаций событий и процессов, но и транслируемую медиа соответствующую картину мира. Соответственно, в качестве эмпирической базы данного исследования выступили примерно 280 новостных материалов (репортажи, редакционные материалы, статьи, интервью и т.д.), в названии или аннотациях которых была артикулирована санкционная проблематика. Отобранные материалы, которые рассматривались в качестве единиц анализа социального, политического и культурного контекстов публикации, были размещены на русскоязычной версии новостного сайта «Синьхуа новости» в период с 2020 по 2024 годы. Исследование выполнялось в логике качественного подхода по разведывательному плану, требования к репрезентативности выборочной совокупности не соблюдались.

Обзор литературы

Проблематика оценки феномена санкций и санкционной политики, как инструмента их реализации на национальном или международном уровнях, рассматриваемая в контексте русскоязычной версии китайского медиадискурса, актуализирует целесообразность рассмотрения ряда основных работ, опубликованных западными исследователями по этой теме. В современном западном научном дискурсе основной работой по санкционной проблематике принято считать совместный труд исследователей под руководством Гэри Клайда Хафбауэра из Института международной экономики Петерсона (Hufbauer et al., 2009). В качестве эмпирической основы данной работы, в которой эксплицируется политико-инструментальное предназначение экономических санкций как инструмента гибридного принуждения международных акторов в условиях растущей глобализацией мировой экономики, выступают 170 случаев применения этого инструментария в новейшее время, при этом 50 случаев характеризуют период с начала

1990-х годов. В работе экономические санкции трактуются как инструмент для десуверинизации, эффективность которого определяется экономической и военно-политической мощью государства – инициатора внешнего санкционного давления, а также ряда других экономических и политических факторов. Также достаточно интересными направлениями современных исследований санкционной проблематики являются: оценка эффективности/неэффективности внешнего экономического давления в условиях различных политических режимов, на что указывают ряд исследователей (Drezner, 2011:104; Early, 2015); оценка экономических преимуществ стратегии интернализации геополитической выгоды санкционного давления для страны-инициатора в контексте потенциальных экономических потерь от дефолта страны, подвергшейся санкциям (Bianchi, Sosa-Padilla, 2024); новые механизмы реализации таргетированного санкционного давления на различных международных акторов (Coercion The Power to Hurt in International Politics, 2018).

В классической работе Дэниела Дрезнера проблематика экономических санкций рассматривается в контексте оценки параметров эффективности внешнего экономического принуждения для государства – инициатора, формализуемых посредством инструментария теории игр и статистического анализа, определяемых с учётом краткосрочных альтернативных издержек от их применения и геополитического статуса целевого объекта внешнего экономического принуждения: противник или союзник (Drezner, 1999). Согласно Д. Дрезнеру, санкционный парадокс определяется тем, что в отношении геополитических противников экономические санкции демонстрируют намного меньшую эффективность, чем в отношении союзников. Данный вывод подтверждается в работе другого исследователя, в которой рассматриваются причины, обуславливающие широкое применение США инструментария экономических санкций, несмотря на их низкую эффективность, для продвижения и защиты национальных интересов в современной системе международных отношений (Early, 2015). В данном случае это следующие причины: экономическая, технологическая и военная мощь США как инициатора использования экономических санкций позволяет переложить издержки от их применения на другие страны,

зависимые от американского рынка, американских инвестиций и доступа к банковской системе США; применение экономических санкций позволяет США проецировать мощь на те государства, в отношении которых невозможно или невозможно в силу военно-технических причин применение военной силы; в контексте американской внутренней политики применение Вашингтоном экономических санкций в отношении других государств позволяет на символическом уровне актуализировать геополитический статус США как центра монополярного миропорядка, игнорируя при этом реальные экономические издержки данного курса. Выводы исследователей коррелируют с результатами другой работы, посвященной определению характера влияния экономических санкций США на дефолт по суверенному долгу 118 развивающихся стран в период с 1980 по 2018 год (Apeti, Edoh, 2024). В данной работе исследователи констатируют, что санкции США увеличивают вероятность дефолта по суверенному долгу в странах, против которых они введены (при этом режим американских санкций не влияет на дефолт по внутреннему долгу).

Значимой для рассматриваемой проблематики является работа интернационального коллектива исследователей (Felbermayr, Kirilakha, Syropoulos, Yalcin, Yotov, 2020), в которой рассматривается база данных Global Sanctions Data Base (GSDB). Данная база представляет собой актуальный набор данных об экономических санкциях, охватывающий все двусторонние, многосторонние и плюрилатеральные санкции в мире за почти 70-летний период (с 1950 по 2016 гг.) и типологизируемым по трем базовым параметрам: тип, политическая цель и степень эффективности. В данной работе, выполненной на основе анализа данных GSDB, исследователи пришли к следующим выводам: наблюдается тенденция интенсификации использования санкций в качестве инструмента принуждения в системе современных международных отношений; европейские страны являются наиболее частыми инициаторами санкций и их бенефициарами, а африканские страны наиболее часто выступают в качестве объектов внешнего санкционного давления; санкции становятся все более разнообразными, при этом доля торговых санкций снижается, а доля финансовых или туристических санкций растет; в качестве основных целей санкций все чаще декларируются цели установления

демократии и защиты прав человека; эффективность применения санкций росла с 1950 г. до 1995 г., но начала неуклонно снижаться с тех пор в силу ряда факторов.

Следует отметить, что в фокусе анализа представителей западной теории санкций находятся вопросы, затрагивающие национальные интересы стран коллективного Запада, в то время как вне поля исследовательского внимания остается позиция Китая, как одного из центров формирующегося многополярного мира, к феномену санкций и санкционной политике. Именно поэтому данная работа направлена на выявление китайской позиции к проблеме политической инструментализации внешнего санкционного давления.

Результаты и обсуждения

В первую очередь, необходимо подчеркнуть тот важный момент, что русскоязычная версия китайского медиадискурса не передает всего спектра аксиологических, семантических, нормативных, символических и иных аспектов в отношении феномена санкций и санкционной политики высшего китайского руководства, экспертов и журналистов. В полной мере данные аспекты репрезентируют аутентичные тексты на китайском языке, однако их анализ не является задачей данной работы.

В отношении оценки санкционной политики в медиадискурсе, транслируемом на русском языке «Синьхуа новости», можно выделить несколько интересных моментов. Так, объектом жесткой критики со стороны официальных представителей государственных структур Китая (Пресс-канцелярия Госсовета КНР, Министерство иностранных дел, Министерство коммерции и т.д.) являются американские санкции, введенные США в отношении китайских предприятий под различными предлогами.

Следует отметить, что американская администрация проводит санкционную политику в отношении китайских официальных лиц разного ранга под предлогом систематического нарушения КНР прав человека, которые расцениваются Пекином как нарушение основных норм международного права и грубое вмешательство во внутренние дела китайского государства. Рассмотрим несколько характерных для американско-китайских отношений примеров использования санкционного давления на оппонента.

Во-первых, наиболее острой проблемой для официальных властей Китайской Народной Республики является «тайваньский вопрос». Остров рассматривается как неотъемлемая часть единого Китая, поэтому любые несанкционированные центральными властями поездки официальных лиц других государств на остров рассматриваются как факт грубого вмешательства во внутренние дела страны. Именно поэтому визит на Тайвань спикера Палаты представителей Конгресса США Нэнси Пелоси в 2022 году был расценен официальными властями КНР как попытка подрыва государственного суверенитета и территориальной целостности Китая, угроза миру и стабильности в районе Тайваньского пролива. Безусловно, этот демонстративный визит американских представителей законодательной власти был предпринят в обход традиций мировой дипломатической практики и китайских законов. В определенном смысле это можно расценивать как имплементацию традиционалистских норм конфуцианства в современную практику международных отношений. В геополитическом аспекте возрастающее значение Тайваня для КНР определяется тем, что остров является одним из стратегических районов для выхода к Индо-Тихоокеанскому региону.

Ответными действиями китайских властей стала заморозка всех активов предприятий американского военно-промышленного комплекса на китайской территории, а также запрет организациям, предприятиям и частным лицам в Китае заключать с ними сделки и осуществлять какое-либо сотрудничество. В январе 2024 года, в соответствии с Законом КНР о противодействии иностранным санкциям в качестве контрмер Китай задействовал санкционную политику в отношении пяти предприятий американского военно-промышленного комплекса («BAE Systems Land and Armament», «Alliant Techsystems Operation», «AeroVironment», «ViaSat» и «Data Link Solutions»), которые обвинялись в поставках оружия китайскому региону Тайвань. Власти КНР на дипломатическом уровне выдвинули против США обвинения в нарушении принципа одного Китая, основных положений трех китайско-американских совместных коммюнике, в особенности совместного коммюнике от 17 августа 1982 года, разрушении мира и стабильности в районе Тайваньского пролива, а также грубого нарушения законных прав и интересов китайских предприятий и частных лиц. Также

в начале августа 2024 года Министерство финансов КНР применило штрафные санкции в отношении зарегистрированной в Сянгане аудиторской компании «Elite Partners CPA Limited» за нарушение правил ведения бизнеса в стране, выразившихся в оказании компанией трансграничных аудиторских услуг без необходимого разрешения регулятора.

Во-вторых, исключительно болезненным для официальных властей КНР является американский нарратив о дискриминации уйгуров по этноконфессиональному признаку, подаваемый в мировых медиа как этнический геноцид и нормативно закрепленный в американском Законе о предотвращении принудительного труда уйгуров, принятого в декабре 2021 года. Согласно этому закону, иллюстрирующему практику «юрисдикции длинных рук», любые предприятия, имеющие какие-либо экономические связи с Синьцзяном и не желающие попасть под полный запрет на импорт, должны предоставить властям США достоверные доказательства того, что при производстве их товаров не применяется принудительный труд. В этом же ряду находится американский нарратив о нарушении китайскими властями прав человека в Тибетском автономном районе, принадлежность которого Китаю периодически ставится под сомнение на уровне американского экспертного сообщества.

В идеологическом аспекте американский нарратив о дискриминации уйгуров и народов Тибета подрывает конституционные основы государственного строя КНР как социалистического государства, которое базируется на принципе демократической диктатуры народа. В политическом аспекте такой нарратив дискредитирует геополитического противника, вменяя Китаю игнорирование универсальных правил мировой торговли и основных норм международных отношений. Однако именно Китай является приверженцем экономической глобализации и многосторонней торговой системы, ядром которой является Всемирная торговая организация, извлекая выгоды из либерализации и упрощения процедур глобальной торговли и инвестиций. В экономическом аспекте этот американский нарратив позволяет легитимировать политику вытеснения крупных китайских компаний, которые являются конкурентами американских ТНК, с мирового рынка технологий. Для этого вводится запрет на импорт продукции, произведенной китайскими компаниями с якобы использова-

нием принудительного труда уйгуров. Именно поэтому Китай однозначно интерпретирует американскую позицию по уйгурскому вопросу как вмешательство во внутренние дела страны посредством фабрикации и распространения дезинформации о Синьцзяне, которая полностью игнорирует реальные достижения центральных властей в управлении регионом.

Власти КНР постоянно требуют отменить незаконные односторонние санкции США против китайских компаний, рассматривая их как несоответствующие принципам экономической глобализации и устойчивого развития. Согласно китайским редакционным материалам «Синьхуа новости», опубликованным в июне 2024 года, в настоящее время четверть стран мира непосредственно страдает от односторонних санкций США, а с 2017 года более 1300 китайских компаний и физических лиц под предлогом применения принудительного труда были включены в санкционные режимы США или внесены в «черный» список. Непосредственным следствием санкционной политики США в отношении китайских предприятий в Синьцзяне и за его пределами стала не только потеря рабочих мест и закрытие предприятий в регионе, но и рыночные искажения и нарушения цепи поставок по всему миру. В данном случае китайские власти исходят из того, что «Китай и США играют ключевую роль в системе мировой экономики: Китай – это «мировая фабрика» и один из важнейших хабов глобальных производственных цепочек и цепочек поставок, а США – крупнейший потребительский рынок» (Кирюшина, 2024: 22).

В качестве контрмер Китай в соответствии с Законом о противодействии иностранным санкциям периодически вводит ответные ограничительные меры против американских должностных лиц, налагая запрет на посещение страны и ведение бизнеса с китайскими контрагентами. Например, в декабре 2021 года такие меры были приняты в отношении председателя Комиссии США по международной религиозной свободе Надин Маенза, заместителя председателя комиссии Нури Туркель, а также членов данной комиссии Анурима Бхаргава и Джеймса Карра, которым был запрещен въезд в Китай, включая САР Сянган и САР Аомэнь.

Для подтверждения позиции, связанной с незаконными действиями Вашингтона, следует отметить результат 12-дневной ознакомительной поездки в Китай, главным образом в Синьцзян-

Уйгурский автономный район, специального докладчика ООН по вопросам односторонних принудительных мер и прав человека Алены Духан. Эксперт проинспектировала шесть городов Китая для выявления негативного воздействия односторонних принудительных мер США на права человека, при этом четыре из них находятся в Синьцзяне. По итогам инспекционной поездки, согласно «Синьхуа новости», Алена Духан констатировала тот факт, что американская санкционная политика и практика применения санкционных инструментов базируется на презумпции виновности экономических акторов в случае их какой-либо связи с Синьцзяном на любом этапе цепочки поставок, а также нарушает фундаментальные принципы международного права. В своем докладе Алена Духан призвала стороны, применяющие санкционную политику, отменить и остановить действие незаконных односторонних санкций, введенных как в отношении Китайской Народной Республики, так и в отношении китайских предприятий и частных лиц.

В-третьих, вызывает протест внесение в подсанкционный список ряда высокотехнологичных китайских компаний под предлогом нарушения китайскими властями прав человека в стране. С точки зрения китайских официальных представителей политизация проблемы соблюдения прав человека рассматривается как универсальный инструмент, необходимый для вмешательства во внутренние дела других стран и нанесения ущерба их национальным интересам. Систематическое применение этого инструмента, а с 1950 года США ввели больше односторонних санкций, чем любая другая страна мира, позволяет американским властям элиминировать из публичной сферы проблему дефицита прав человека в своей собственной стране. При этом китайские власти постоянно подчеркивают, что США сталкиваются со множеством внутренних хронических проблем (расовая дискриминация, злоупотребление наркотиками, насилие с применением огнестрельного оружия, неэффективность американской системы здравоохранения в период пандемии COVID-19 и т.д.), на решение которых у них не хватает ни политической воли, ни ресурсов.

Однако применение США санкций против некоторых высокотехнологичных китайских компаний также имеет под собой серьезную экономическую мотивацию, вызванную несо-

мненными успехами Китая в цифровой трансформации национальной промышленности. Власти страны с 2015 г. реализуют десятилетнюю программу «Сделано в Китае 2025» (MIS-2025), которая «должна превратить Китай в промышленную сверхдержаву и изменить взгляд на страну иностранных компаний, бизнес-ассоциаций и правительств. К сожалению, они все чаще воспринимают Китай не как партнера, а как соперника. Новая промышленная политика MIS-2025 должна вывести китайские компании в мировые лидеры в десяти основных отраслях промышленности к 2025 г., а Китай должен стать глобальной технологической супердержавой к 2049 г.» (Головенчик, Ван Юань, 2020: 52). Следствием этого стала ориентация Китая на формирование собственной транснациональной технологической «экосистемы» и соответствующего подхода к глобальному управлению киберпространством. Данный подход «опирается на государственный суверенитет в вопросе управления внутренним сегментом сети Интернет, ограничивая технологическое влияние и роль негосударственных акторов в управлении киберпространством» (Дегтерев и др., 2021: 9). В рамках этой модели управления киберпространством государство с целью обеспечения информационного суверенитета и общественной безопасности реализует контроль над Интернетом, телекоммуникационными компаниями и информационным пространством. Однако такой подход радикально отличается от многосторонней децентрализованной модели управления Интернетом с ведущей ролью НКО, сторонами которой являются США и развитые страны. Для этой модели характерно «концентрирование функций управления критической инфраструктурой в руках частных компаний и создание инклюзивного процесса управления киберпространством, который реализуется некоммерческой организацией ICAAN» (Дегтерев и др., 2021: 9). Различия между этими подходами не только организационно-управленческие и технологические, но и институциональные, характеризующие как разную функциональную нагрузку и параметры социальной ответственности государства за процессы в экономике, так и его ресурсные возможности в ситуации технологической модернизации. Поэтому использование в рамках жесткой конкурентной борьбы санкций, которые «вытесняют официальную дипломатию, демонстрируя эрозию сложившихся

институтов и правил игры» (Политика санкций: цели, стратегии, инструменты, 2018: 9), фактически характеризует политическую инструментализацию процесса цифровой трансформации промышленности.

В-четвертых, на официальном уровне в качестве типичного акта одностороннего буллинга и экономического принуждения рассматривается решение США ввести санкции и штрафы в отношении тех китайских предприятий и физических лиц, которые ведут бизнес в Российской Федерации и поддерживают различные экономические связи с российскими предприятиями. Китайские официальные представители постоянно подчеркивают, что подобные неизбирательные односторонние санкции и «юрисдикция длинной руки» не только противоречат международному праву и не санкционированы Советом Безопасности ООН, но и являются средствами геополитического давления и шантажа. Как Китай, так и Россия имеют значительный дефицит доверия в отношении США, что создает существенные проблемы для двустороннего взаимодействия по линии КНР–США или РФ–США и обуславливает целесообразность стратегического партнерства Китая и России. При этом российский опыт организационно-управленческого и экономического противодействия внешнему санкционному давлению вызывает у китайцев неподдельный интерес из-за того, что российская экономика продемонстрировала значительную степень адаптации к западным санкциям, а страны коллективного Запада практически исчерпали свои возможности давления на неё с помощью ограничительных мер.

В первую очередь китайцев интересует реструктуризация российской экономики в условиях западного санкционного давления, политика импортозамещения, механизм параллельного импорта, формирование независимых от западного контроля цепочек поставок и кредитно-финансовых институтов, дедолларизация внешней торговли, влияние санкций на российскую нефтяную отрасль и газодобычу, развитие торгово-экономического взаимодействия России со странами БРИКС и ШОС. Особое внимание уделяется модернизации российской обрабатывающей промышленности в условиях противостояния России с коллективным Западом, рассматриваемой в контексте наращивания объемов поставок китайского промышленного оборудования на российский рынок, в первую

очередь продукции китайского станкостроения (Продовольственная и ресурсная безопасность в странах Азии и Африки, 2023: 550). В значительной степени весь этот интерес китайской стороны обусловлен необходимостью реализации глобального китайского проекта по созданию единой евразийской транспортной инфраструктуры «Экономический пояс Шелкового пути», для которого усиление геополитического противостояния России и коллективного Запада, в том числе в формате санкционного давления друг на друга, является фактором риска, существенно осложняющим сопряжение ЕАЭС с КНР (Семёнова, 2023).

В первую очередь китайские компании интересуют переструктуризация российской экономики в условиях беспрецедентного санкционного давления со стороны коллективного Запада, политика импортозамещения, механизм параллельного импорта, формирование независимых от западного контроля цепочек поставок и кредитно-финансовых институтов, дедолларизация внешней торговли, влияние санкций на российскую нефтяную отрасль и газодобычу, развитие торгово-экономического взаимодействия России со странами БРИКС и ШОС. Особое внимание уделяется модернизации российской обрабатывающей промышленности в условиях противостояния России с коллективным Западом, рассматриваемой в контексте наращивания объемов поставок китайского промышленного оборудования на российский рынок, в первую очередь продукции китайского станкостроения. В значительной степени весь этот интерес китайской стороны обусловлен необходимостью реализации глобального китайского проекта по созданию единой евразийской транспортной инфраструктуры «Экономический пояс Шелкового пути», для которого усиление геополитического противостояния России и коллективного Запада, в том числе в формате санкционного давления друг на друга, является фактором риска, существенно осложняющим сопряжение ЕАЭС с КНР.

В целом американские санкции в отношении флагманов китайского бизнеса, обычных предприятий и фирм, официальных должностных лиц и частных компаний оцениваются как меры силового принуждения и инструменты несправедливой конкуренции, лишаящие китайский народ права на развитие. Правовую обоснованность данной позиции, подтверждает

тот факт, что «применительно к санкционным ограничениям, затрагивающим ряд сфер межгосударственных экономических отношений, в принципе отсутствуют специализированные международные организации и иные внесудебные механизмы, к которым пострадавшие от санкций страны, а также физические и юридические лица (как резиденты стран – адресатов санкций, так и резиденты третьих стран, обвиняемые в нарушении санкционного режима) могли бы обращаться за защитой своих интересов» (Афонцев, 2019: 55). Делигитимация американской санкционной политики, фактически элиминирующей презумпцию невиновности и право на справедливое судебное разбирательство, обязывает Китай не только постоянно подчеркивать моральную ущербность американской позиции в отношении санкций, но и принимать контрмеры для защиты законных прав и интересов китайских предприятий и граждан.

Более диверсифицирована, политически и идеологически нейтральна позиция официального Китая в отношении оценки западных и/или международных санкций в области финансов, торговли, транспорта и в иных сферах, нацеленных на принудительную коррекцию внешней и/или внутренней политики стран-мишеней, предприятий, должностных и частных лиц других стран или же призванных нанести им определенный ущерб.

Китайские власти поддерживают международные санкции в отношении так называемых несостоявшихся государств, в которых имеется длительный неурегулированный внутривнутриполитический конфликт, наблюдается деградация политических институтов и дисфункциональность органов государственного управления. Китай выступает за то, чтобы одновременно государства – члены ООН и международные гуманитарные учреждения активно применяли гуманитарные исключения в отношении различных категорий населения, а также предотвращали расширенное толкование и чрезмерное соблюдение санкций в кризисных регионах. При этом для Китая существует несколько недостаточно проработанных процедурных вопросов, связанных с режимом международных санкций:

- выявление и оценка юридических и политических рисков, связанных с длительным и неизбирательным применением односторонних санкций в отношении гражданского населения,

что приводит к углублению гуманитарного кризиса в какой-либо стране;

- несогласованность норм международного гуманитарного права и «юрисдикции длинных рук» в случае установления санкционного режима и ужесточения односторонних санкций в отношении какой-либо страны;

- отсутствие транспарентных и осуществимых механизмов оперативной корректировки или выхода из существующего режима международных санкций на основе мониторинга гуманитарной ситуации в стране в рамках ясно определенного и реалистичного временного периода.

Обычно такие санкции, инициируемые или поддерживаемые Советом Безопасности ООН, вводятся в отношении отдельных стран или каких-либо акторов внутри этих стран. Так, Китай в целях деэскалации внутривосточного конфликта и улучшения гуманитарной ситуации в охваченных насилием странах, население которых в условиях постоянно ухудшающейся гуманитарной ситуации сталкивается с многочисленными проблемами, поддерживает международный санкционный режим в отношении таких государств, как Афганистан, Гаити, Судан, Южный Судан и др. Похожую позицию Китай занимает в отношении палестино-израильского конфликта, недавнее обострение которого привело к тому, что за период более года только в Газе погибло более 45 тыс. человек, большинство из которых – женщины и дети.

Китайские дипломаты рассматривают политическую волю и дипломатические усилия, а не оружие, боеприпасы и односторонние санкции, в качестве единственного условия разрешения любых вооруженных конфликтов, особенно в тех странах и регионах, которые находятся на критическом этапе перехода от миротворчества к миростроительству. Поэтому Китай выступает за то, чтобы развитые страны постоянно увеличивали масштабы гуманитарной помощи населению и оказывали более существенную поддержку гуманитарным операциям в кризисных регионах мира. Морализация международных отношений и императив нравственного поведения субъектов международного права, которые рассматриваются в качестве залога эффективного урегулирования вооруженных конфликтов и гарантии предотвращения распространения негативных последствий кризиса, позволяют Китаю поддерживать свой позитивный имидж

в качестве одного из полюсов формирующегося многополярного мира.

Вместе с тем прагматизм и утилитаризм Китая в сфере международных отношений проявляется в том, что КНР всегда поддерживает официальные прямые контакты с властями государств, попавших под международные санкции, независимо от степени их международной легитимности и политического имиджа. С точки зрения официальных китайских властей, это позволяет как обеспечить обратную связь с реальными властными структурами этих государств, так и содействовать укреплению конструктивного взаимодействия с ними с целью восстановления динамики развития и реинтеграции в мировую семью наций. Китай на официальном уровне рассматривает санкции как вынужденный инструмент, применение которого должно обеспечить соблюдение норм международного гуманитарного права, максимальную защиту гражданских лиц и гражданских объектов, блокирование незаконного траффика оружия и деэскалацию ситуации на местах. Именно поэтому Китай одобряет таргетированные санкции против членов незаконных вооруженных формирований и их сторонников, включая запрет на поездки, замораживание активов и эмбарго на поставки оружия, которые вводятся только с одобрения Совета Безопасности ООН. Проблема только в эффективности подобных санкций в условиях несостоявшихся государств, когда только внешние ресурсы обеспечивают какую-либо дееспособность санкционного режима. Однако ключом к улучшению ситуации с безопасностью в этих странах, по мнению китайских властей, является укрепление потенциала государственных структур в сфере безопасности и восстановление национальной экономики.

Заключение

Таким образом, репрезентация официальной позиции властей Китая в отношении применения санкций и оценки последствий санкционной политики различается в зависимости от того, кто является адресатом и адресантом санкций, односторонних ограничительных мер и правовых рестрикций. С одной стороны, позиция официальных китайских властей заключается в жестком осуждении санкционной политики США и их союзников, а сами санкции рассматриваются в качестве гегемонистского

инструмента. Санкции активно применяются западными странами для открытого вмешательства во внутренние дела Китая, которые игнорируют нормы международного права. При этом США и их союзники для реализации санкционного давления как на Китай, так и на другие страны систематически используют систему американоцентричных международных институтов (Конкуренция между США и КНР: 172–176). По мнению И.И. Антоновича, с макроисторической точки зрения западное силовое давление на Китай, являющегося геополитическим конкурентом США, не имеет никаких перспектив: «В конце XX в. – начале XXI в., осуществив мощный рывок модернизации, набрал силу Китай. В стремлении отработать сценарии нового воздействия на мир ведущие стратеги Запада упустили момент, когда мож-

но было помешать китайской динамике» (Антонович, 2024: 44). С другой стороны, международные санкции в китайском медиадискурсе характеризуются и оцениваются как легитимные инструменты, необходимые для восстановления режима оптимального функционирования политических и экономических институтов стран «третьего мира», бедственное положение которых является следствием их колониального прошлого. В целом западная санкционная политика в русскоязычной версии китайского медиадискурса рассматривается в определенном контексте, характеризующим ситуацию геополитического переформатирования международной системы и формирование многополюсного мира, в котором Китай играет ключевую роль в качестве драйвера экономического развития человечества и гаранта безопасности.

Литература

- Apeti, A. E., & Edoh, E. D. (2024). Economic Sanctions and Sovereign Debt Default. *European Journal of Political Economy*, 85. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0176268024000739?via%3Dihub>
- Bianchi, J., & Sosa-Padilla, C. (2024). On Wars, Sanctions, and Sovereign Default. *Journal of Monetary Economics*, 141, 62–70.
- Greenhill, K. M., & Krause, P. (Eds.). (2018). *Coercion: The Power to Hurt in International Politics*. Oxford University Press.
- Drezner, D. W. (1999). *The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations*. Cambridge University Press.
- Drezner, D. W. (2011). Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice. *International Studies Review*, 13(1), 96–108.
- Early, B. R. (2015). *Busted Sanctions: Explaining Why Economic Sanctions Fail*. Stanford University Press.
- Felbermayr, G., Kirilakha, A., Syropoulos, C., Yalcin, E., & Yotov, Y. V. (2020). The Global Sanctions Data Base. *European Economic Review*, 129.
- Антонович, И. И. (2024). Вестернизация и панамериканизация как социально-политические технологии строительства однополярного мира. *Журнал Белорусского государственного университета. Социология*, 4, 43–58.
- Афонцев, С. А. (2019). Санкции и международные институты: перспективы снижения санкционных рисков для России. *Вестник международных организаций*, 14(3), 48–68.
- Брутенц, К. Н. (2014). *Великая геополитическая революция. Международные отношения*.
- Ван Дейк, Т. (2013). *Дискурс и власть. Репрезентация доминирования в языке и коммуникации*. Либроком.
- Головенчик, Г. Г., & Ван Юань. (2020). *Цифровая трансформация промышленности Китая: опыт для ЕАЭС* (под ред. М. М. Ковалёва). Издательский центр БГУ.
- Дегтерев, Д. А., Рамич, М. С., & Пискунов, Д. А. (2021). Подходы США и КНР к глобальному управлению киберпространством: «новая биполярность» в «сетевом обществе». *Вестник международных организаций*, 16(3), 7–33.
- Дегтерев, Д. А. (Ред.). (2024). *Конкуренция между США и КНР: возможности для России*. Аспект Пресс.
- Дерюгина, И. В. (Отв. ред.). (2023). *Продовольственная и ресурсная безопасность в странах Азии и Африки*. Институт востоковедения РАН.
- ИА Синьхуа. (2025, 8 февраля). *Сайт информационного агентства «Синьхуа»*. <http://www.russian.xinhuanet.com/>
- Кёхлер, Х. (2019). Санкции и международное право. *Вестник международных организаций*, 14(3), 27–47.
- Кирюшина, А. И. (2024). Проблемы взаимодействия КНР и США в экономической и гуманитарной сферах. *Восточная Азия: факты и аналитика*, 2, 20–36.
- Семенова, Н. К. (2023). *Транспортные горизонты Евразии. Экономические и геополитические «ловушки» и возможности* (отв. ред. С. Г. Лузянин). Институт востоковедения РАН.
- Тимофеев, И. Н., & Махмутов, Т. А. (Сост.). (2018). *Политика санкций: цели, стратегии, инструменты*. РСМД.
- Фитуни, Л. Л. (2019). «Санкционное таргетирование»: инструмент внешней политики, нечестной конкуренции или глобального социального инжиниринга? *Вестник МГИМО-Университета*, 3(66), 17–41.
- Фитуни, Л. Л. (Ред.). (2021). *Африка: санкции, элиты и суверенное развитие*. Институт Африки РАН.

References

- Antonovich, I. I. (2024). Vesternizaciya i panamerikanizaciya kak social'no-politicheskie tekhnologii stroitel'stva odnopolyarnogo mira [Westernization and pan-Americanization as socio-political technologies for building a unipolar world]. *Zhurnal Belorusskogo gosudarstvennogo universiteta. Sociologiya*, 4, 43–58.
- Apeti, A. E., & Edoh, E. D. (2024). Economic Sanctions and Sovereign Debt Default. *European Journal of Political Economy*, 85. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0176268024000739?via%3Dihub>
- Bianchi, J., & Sosa-Padilla, C. (2024). On Wars, Sanctions, and Sovereign Default. *Journal of Monetary Economics*, 141, 62–70.
- Greenhill, K. M., & Krause, P. (Eds.). (2018). *Coercion: The Power to Hurt in International Politics*. Oxford University Press.
- Drezner, D. W. (1999). *The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations*. Cambridge University Press.
- Drezner, D. W. (2011). Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice. *International Studies Review*, 13(1), 96–108.
- Early, B. R. (2015). *Busted Sanctions: Explaining Why Economic Sanctions Fail*. Stanford University Press.
- Felbermayr, G., Kirilakha, A., Syropoulos, C., Yalcin, E., & Yotov, Y. V. (2020). The Global Sanctions Data Base. *European Economic Review*, 129.
- Degterev, D. A., Ramich, M. S., & Piskunov, D. A. (2021). Podhody SSHA i KNR k global'nomu upravleniyu kiberprostranstvom: «novaya bipolyarnost'» v «setevom obshchestve» [US and Chinese approaches to global cyberspace governance: “New bipolarity” in the “network society”]. *Vestnik mezhdunarodnyh organizacij*, 16(3), 7–33.
- Dejk, T. van. (2013). Diskurs i vlast': Reprezentaciya dominirovaniya v yazyke i kommunikacii [Discourse and power: Representing dominance in language and communication]. URSS, Librokom.
- Drezner, D. W. (1999). *The sanctions paradox: Economic statecraft and international relations*. Cambridge University Press.
- Drezner, D. W. (2011). Sanctions sometimes smart: Targeted sanctions in theory and practice. *International Studies Review*, 13(1), 96–108.
- Early, B. R. (2015). *Busted sanctions: Explaining why economic sanctions fail*. Stanford University Press.
- Felbermayr, G., Kirilakha, A., Syropoulos, C., Yalcin, E., & Yotov, Y. V. (2020). The global sanctions database. *European Economic Review*, 129. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0014292120301914>
- Fituni, L. L. (2019). «Sankcionnoe targetirovanie»: instrument vneshnej politiki, nechestnoj konkurencii ili global'nogo social'nogo inzhiniringa? [“Sanctions targeting”: A tool of foreign policy, unfair competition, or global social engineering?] *Vestnik MGIMO-Universiteta*, 3, 17–41.
- Fituni, L. L., Zaharov, I. A., Dmitriev, R. V., Sharova, A. Y., & Aleshin, K. A. (2021). Afrika: sankcii, elity i suverennoe razvitie [Africa: Sanctions, elites, and sovereign development]. Institut Afriki Rossijskoj akademii nauk.
- IA Sin'khua. (2025, February 8). *Sait informatsionnogo agentstva “Sin'khua”* [Xinhua News Agency website]. Retrieved February 8, 2025, from <http://www.russian.xinhuanet.com/>
- Golovenchik, G. G., & Van Yuan'. (2020). Cifrovaya transformaciya promyshlennosti Kitaya: opyt dlya EAES [Digital transformation of China's industry: Experience for the EAES]. Izdatel'skij centr Belorusskogo gosudarstvennogo universiteta.
- Grachikov, E. N., Degterev, D. A., Dubrovskij, I. R., Nikulin, M. A., Piskunov, D. A., & Ramich, M. S. (2024). Konkurenciya mezhdu SSHA i KNR: vozmozhnosti dlya Rossii [Competition between the USA and China: Opportunities for Russia]. Aspekt Press.
- Kehler, H. (2019). Sankcii i mezhdunarodnoe pravo [Sanctions and international law]. *Vestnik mezhdunarodnyh organizacij*, 14(3), 27–47.
- Kiryushina, A. I. (2024). Problemy vzaimodejstviya KNR i SSHA v ekonomicheskoy i gumanitarnej sferah [Problems of interaction between China and the United States in the economic and humanitarian spheres]. *Vostochnaya Aziya: fakty i analitika*, 2, 20–36.
- Prodovol'stvennaya i resursnaya bezopasnost' v stranah Azii i Afriki [Food and resource security in Asia and Africa]. (2023). Institut vostokovedeniya Rossijskoj akademii nauk.
- Semenova, N. K. (2023). Transportnye gorizonty Evrazii: Ekonomicheskie i geopoliticheskie «lovushki» i vozmozhnosti [Transport horizons of Eurasia: Economic and geopolitical “traps” and opportunities]. Institut vostokovedeniya Rossijskoj akademii nauk.
- Timofeev, I. N., & Mahmutov, T. A. (2018). Politika sankcij: celi, strategii, instrumenty [Sanctions policy: Goals, strategies, instruments]. Rossijskij sovet po mezhdunarodnym delam.

Сведения об авторах:

Серебряков Вадим Олегович – к.полит.н., помощник начальника Института пограничной службы Республики Беларусь, начальник отделения международного сотрудничества (Минск, Республика Беларусь, e-mail: vadim.svo@mail.ru);

Наумов Дмитрий Иванович – к.соц.н., доцент, ученый секретарь Белорусской государственной академии связи (Минск, Республика Беларусь, e-mail: bsac-ss2021@yandex.by).

Information about authors:

Serebryakov Vadim Olegovich – candidate of political sciences, assistant to the head of the Institute of Border Service of the Republic of Belarus – head of the department of international cooperation (Republic of Belarus, Minsk, e-mail: vadim.svo@mail.ru)

Naumov Dmitry Ivanovich – candidate of sociological sciences, Associate Professor, academic secretary of the Belarusian State Academy of Communications (Republic of Belarus), Minsk, e-mail: bsac-ss2021@yandex.by

Авторлар туралы мәлімет:

Серебряков Вадим Олегович – саясат.ғ.к., Беларусь Республикасы Шекара қызметі институты бастығының ассистенті – халықаралық ынтымақтастық бөлімінің бастығы (Беларусь Республикасы, Минск, e-mail: vadim.svo@mail.ru).

Дмитрий Иванович Наумов – ә.ғ.к., доцент, Беларусь мемлекеттік телекоммуникациялар академиясының академиялық хатшысы (Беларусь Республикасы, Минск, e-mail: bsac-ss2021@yandex.by).

Поступила 16 февраля 2025 г.

Принята 8 сентября 2025 г.

2-бөлім
**АЙМАҚТАНУДЫҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Section 2
**CURRENT ISSUES
OF REGIONAL STUDIES**

Раздел 2
**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
РЕГИОНОВЕДЕНИЯ**

А.Б. Кузембаева* , Н.Т. Узакбаев

Университет Нархоз, Алматы, Казахстан
*e-mail: assiya.kuzembayeva@narhoz.kz

МЯГКАЯ СИЛА ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ПОСЛЕ 2022 ГОДА: ВОЗМОЖНОСТИ И ПРЕДЕЛЫ

В статье анализируется трансформация политики Европейского союза в Центральной Азии после 2022 года через призму трёх ключевых переменных: экономической, санкционно-регулятивной и культурно-образовательной. На основе сравнительного анализа стратегических документов ЕС (2019–2025 гг.) и медиадискурса ведущих региональных изданий выявлено смещение приоритетов в сторону развития транспортной инфраструктуры, энергетической диверсификации, доступа к критически важным ресурсам и институционализации санкционного контроля. Культурно-образовательные инициативы укрепляют позитивное восприятие ЕС, но их эффект ограничен: они не конвертируются в устойчивую политическую лояльность и остаются уязвимыми к конкуренции со стороны России и Китая. В итоге политика ЕС формируется в логике сочетания прагматических стимулов и ограниченной мягкой силы. Экономическое и санкционно-регулятивное измерения определяют краткосрочные результаты, тогда как мягкая сила действует как накопительный ресурс с долгосрочным эффектом. Показано, что именно баланс между этими направлениями задаёт как возможности, так и пределы европейского влияния в регионе. Эффективность будущей стратегии будет зависеть от способности ЕС сбалансировать контрольные механизмы с расширением образовательных и гуманитарных программ, превращая их в устойчивый фактор политического присутствия в Центральной Азии.

Ключевые слова: Европейский союз, Центральная Азия, «мягкая сила», санкционная политика, транспортные коридоры, энергетическая диверсификация, культурное и образовательное сотрудничество, медиадискурс.

A.B. Kuzembayeva*, N.T. Uzakbayev
Narxoz University, Almaty, Kazakhstan
*e-mail: assiya.kuzembayeva@narhoz.kz

The EU's Soft Power in Central Asia after 2022: Possibilities and Limits

The article examines the transformation of European Union policy in Central Asia after 2022 through the prism of three key variables: economic, sanctions-regulatory, and cultural-educational. A comparative analysis of EU strategic documents (2019–2025) and the media discourse of leading regional publications reveals a shift in priorities toward transport infrastructure development, energy diversification, access to critical resources, and the institutionalization of sanctions control. Cultural and educational initiatives enhance the EU's positive image, yet their impact remains limited: they do not translate into sustainable political loyalty and are constrained by competition from Russia and China. Consequently, EU policy combines pragmatic incentives with limited soft power. The economic and sanctions-regulatory dimensions generate short-term outcomes, while soft power functions as a cumulative resource with long-term effects. The balance between these domains ultimately defines both the opportunities and the limits of European influence in the region. The effectiveness of future strategy will depend on the EU's capacity to align control mechanisms with the expansion of educational and humanitarian programs, thereby transforming them into a sustainable factor of political presence in Central Asia.

Keywords: European Union, Central Asia, “soft power”, sanctions policy, transport corridors, energy diversification, cultural and educational cooperation, media discourse.

А.Б. Кузембаева*, Н.Т. Узақбаев

Нархоз университеті, Алматы, Қазақстан

*e-mail: assiya.kuzembayeva@narхоз.kz

2022 жылдан кейінгі ЕО-ның Орталық Азиядағы жұмсақ күші: мүмкіндіктері мен шектеулері

Мақалада 2022 жылдан кейін Орталық Азиядағы Еуропалық Одақтың саясатының трансформациясы экономика, санкциялар және білім және мәдениет сияқты үш негізгі айналымдар тұрғысынан талданады. ЕО стратегиялық құжаттарын (2019-2025 ж.ж.) және жетекші аймақтық БАҚ басылымдарының дискурсына салыстырмалы талдау жасаудың негізінде басты басымдық көлік инфрақұрылымын дамытуға, энергияны әртараптандыруға, маңызды ресурстарға қол жеткізуге және санкциялық бақылауды күшейтуге берілгендігі анықталды. ЕО-ның білім беру және мәдениет бастамалары оның жағымды беделін нығайтқанымен, олардың ықпалы шектеулі, атап айтқанда, біріншіден, ол тұрақты саяси адалдыққа айналмауда және екінші жағынан Ресей және Қытай сияқты акторлармен бәсекелесе алмайды. Осылайша, ЕО саясаты прагматикалық ынталандыру мен шектеулі жұмсақ күштің үйлесімі ретінде қалыптасты. Экономикалық және санкциялық-реттеу өлшемдері қысқа мерзімді нәтижелер береді, ал жұмсақ күш ұзақ мерзімді әсері бар жинақтаушы ресурс айқындалуда. Аталған бағыттар арасындағы теңгерім аймақтағы Еуропалық ықпалдың мүмкіндіктері мен шектеулерін көрсетеді. Болашақ стратегияның тиімділігі бақылау тетіктерін білім беру және мәдениет бағдарламаларын кеңейте отырып, теңдестірумен байланысты болмақ және бұл оның Орталық Азиядағы тұрақты саяси акторға айналуына себептеседі.

Түйін сөздер: Еуропалық Одақ, Орталық Азия, «жұмсақ күш», санкциялық саясат, көлік дәліздері, энергияны әртараптандыру, мәдени және білім саласындағы ынтымақтастық, медиакурс.

Введение

После 2022 года война на Украине и переориентация евразийских торгово-логистических маршрутов существенно изменили баланс интересов внешних игроков в Центральной Азии. Регион приобрел новое значение для Европейского союза (ЕС), который стремится укрепить свое присутствие посредством развития Среднего коридора, поддержки проектов в области зеленой энергетики и расширения образовательных инициатив. При этом культурно-нормативное измерение европейской «мягкой силы» сохраняет ограниченное влияние, что обусловлено как конкуренцией со стороны России и Китая, так и спецификой регионального восприятия ценностной повестки ЕС.

Таким образом, складывается двойственная ситуация. С одной стороны, ЕС наращивает экономические инвестиции и предлагает странам региона проекты, направленные на устойчивое развитие и интеграцию в глобальные цепочки поставок. С другой стороны, классические каналы «мягкой силы» – культурная дипломатия, образовательные программы, продвижение прав человека и верховенства права – остаются фрагментированными и не генерируют сопоставимого политического эффекта.

После 2022 года в европейской политике безопасность обрела новое содержание: санкционный трек институционализируется и связывается с повесткой региональной безопасности. В результате образ ЕС в Центральной Азии формируется как уравнение с несколькими переменными: экономический инвестор и донор модернизации, регулятор санкционного режима, но лишь в ограниченной степени источник нормативного влияния.

Основная гипотеза заключается в том, что после 2022 года политика ЕС в Центральной Азии развивается через взаимодействие трёх переменных: экономической (торговля и инфраструктура), регуляторной (санкционная политика) и культурно-образовательной (мягкая сила). При этом первые две играют решающую роль, тогда как третья остаётся ограниченной по своему влиянию.

Методы и методология

В основе исследования лежит качественный подход, сочетающий контент- и дискурс-анализ. Этот выбор обусловлен тем, что цель работы заключается не подсчете количественных показателей, а в реконструкции смыслов, образов и приоритетов, которые формируют стратегиче-

скую и медийную репрезентацию Европейского Союза в Центральной Азии.

Во-первых, проведен контент-анализ ключевых стратегических документов ЕС – Стратегии по Центральной Азии 2019 года, инициативы «Глобальный шлюз», Дорожной карты 2023 года и материалов Самаркандского саммита 2025 года. Этот анализ позволил проследить эволюцию приоритетов ЕС и выявить смещение акцентов от нормативной риторики к экономическим, инфраструктурным и регуляторным задачам. Результаты представлены в виде таблиц и графической визуализации. Во-вторых, был проведен дискурс-анализ материалов ведущих центральноазиатских СМИ за 2022–2025 годы (Tengrinews.kz, 24.kg, Kun.uz, Asia-Plus.tj). Публикации классифицированы по тематическим фреймам (экономика, энергетика, транспорт, верховенство права, санкции, образование и т.д.), что позволило реконструировать медийный образ ЕС и выявить различия в национальных контекстах. Такое сочетание методов обеспечивает комплексное понимание как потенциала, так и ограничений «мягкой силы» ЕС в Центральной Азии в период после 2022 года.

Литературный обзор

Исследования «мягкой силы» ЕС традиционно концентрируются на его особом статусе как нормативного актора, способного продвигать демократию, верховенство закона и права человека за пределами сборственных границ (Manners, 2002). Введение концепции «принципиального прагматизма» в 2016 году (European External Action Service, 2016) придало институционализировало напряженность между ценностным дискурсом ЕС и его прагматичной внешнеполитической практикой. Если первая концепция подчёркивает нормативный характер внешнеполитической стратегии ЕС, то вторая акцентирует необходимость сочетания ценностей с гибкостью и прагматическим расчётом. В результате ЕС предстает как актор, чья международная идентичность характеризуется противоречиями и амбивалентностью (Spaiser, 2018); при этом в ряде исследований подчеркивается, что неопределенность его принципов может рассматриваться не только как проявление слабости, но как фактор, позволяющий ЕС адаптироваться к кризисам и оказывать преобразующее влияние на своих партнеров (Ahrens, 2018).

В исследованиях регион нередко описывается как «Дальнее соседство», то есть перифе-

рийное направление европейской политики с ограниченной степенью вовлечённости Брюсселя. В таких условиях мягкая сила значение ресурса привлекательности и приобретает характер защитного инструмента: Центральная Азия оказывается не объектом притяжения, а пространством, где ЕС стремится предотвратить распространение нестабильности к собственным границам (Ahrens, 2018). Несмотря на то, что ЕС является крупнейшим донором развития и активно реализует проекты в сферах образования, экологии и инфраструктуры, его мягкая сила в регионе остаётся ограниченной в сравнении с Россией и Китаем (Heathershaw, Owen, & Cooley, 2019). В исследованиях подчеркивается, что региональные элиты воспринимают ЕС преимущественно как источник технической и финансовой поддержки, а не как ориентир для политической или ценностной трансформации (Peugrouse, 2014).

Казахстанские исследования подчёркивают, что восприятие ЕС среди молодёжи региона во многом опосредовано символическими образами. В опросах ЕС предстаёт, прежде всего, как метафора экономического благополучия и стабильности, в то время как реальные инициативы Брюсселя остаются на периферии общественного сознания (Агупов, 2022). Другие исследования приходят к схожему выводу: образовательные и культурные программы ЕС (такие как Erasmus+ и Horizon Europe) способствуют формированию позитивного отношения к Союзу, но не обеспечивают глубокой идентификации с европейскими ценностями и не формируют устойчивую политическую лояльность (Чеботарёв & Губайдуллина, 2013). Дополнительным барьером выступает социальный консерватизм стран региона и настороженное отношение элит к «европейской ценностной повестке», что снижает потенциал мягкой силы (Laguette & McGlinchey, 2017).

После 2022 года исследователи фиксируют качественный сдвиг в региональном контексте, вызванный конфликтом России с Украиной и усилением присутствия Китая. Эти события повысили стратегическую значимость Центральной Азии и открыли для ЕС «окно возможностей» для расширения влияния ЕС (Matveeva, 2023). Стратегия ЕС для Центральной Азии, принятая ещё в 2019 году, изначально была ориентирована на «принципиальный прагматизм», устойчивое развитие и цифровизацию (European Commission & High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, 2019). Однако именно после 2022 года в брюссельском дискур-

се на первый план вышли вопросы энергетической диверсификации, развития транспортных коридоров (в частности, Среднего коридора) и доступа к критически важным минеральным ресурсам (European Parliamentary Research Service, 2024).

Таким образом, современная литература демонстрирует двойственность мягкой силы ЕС в Центральной Азии. С одной стороны, Союз воспринимается как донор и культурный интегратор, предлагающий образовательные и социальные возможности. С другой стороны, нормативная риторика и ограниченность практических ресурсов вызывают скепсис среди региональных элит. События после 2022 года действительно открыли новые возможности для укрепления позиций ЕС, но пределы его мягкой силы остаются значительными и зависят от того, сможет ли Брюссель сформулировать более последовательную, прагматичную и ресурсно подкрепленную стратегию.

Эволюция стратегии ЕС в Центральной Азии (2019–2025)

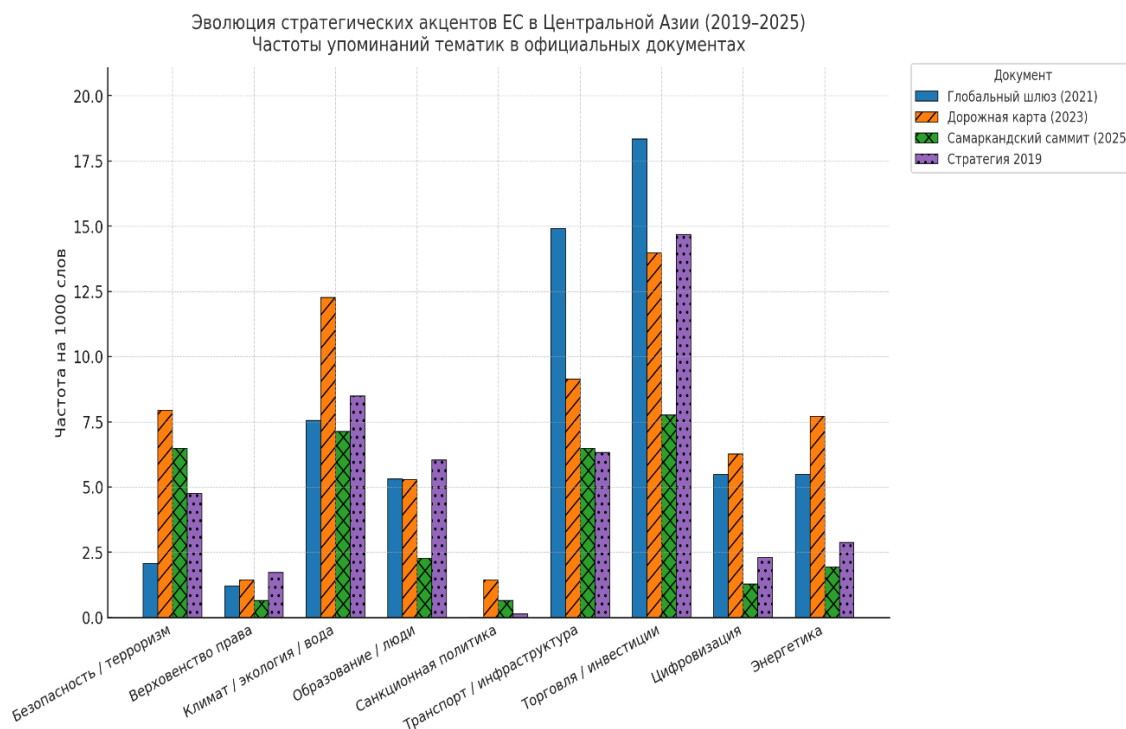
Анализ официальных документов ЕС, начиная со Стратегии 2019 года и вплоть до Самаркандского саммита 2025 года (Council of the European Union, 2025), позволяет проследить

трансформацию внешнеполитических приоритетов Союза в отношении Центральной Азии. Если до 2022 года европейский подход строился на поиске равновесия между ценностями и интересами, то после начала конфликта на Украине произошёл заметный сдвиг: политика ЕС стала более прагматичной и ориентированной на достижение конкретных стратегических целей. Приоритеты Брюсселя определяются уже не столько продвижением общечеловеческих ценностей, сколько необходимостью реагировать на внешние вызовы – обход санкций, рост влияния Китая и новые риски региональной безопасности. В этих условиях Центральная Азия стала рассматриваться как ключевое пространство для обеспечения энергетической диверсификации, развития транспортных коридоров и укрепления политической стабильности. Именно эта эволюция отражена в распределении тематических приоритетов, зафиксированных в стратегии ЕС и последующих официальных инициативах. Ниже представлена таблица с частотным распределением ключевых направлений (на основе анализа текстов Стратегии 2019 года, Глобального шлюза, Дорожной карты 2023 года и Самаркандского саммита 2025 года), а также графическая визуализация, наглядно демонстрирующая динамику смещения акцентов:

Таблица 1 – Частота упоминаний ключевых направлений в официальных документах ЕС (2019–2025)

Направление	Динамика частотности (2019 → 2025)	Интерпретация
Безопасность	Умеренный рост	Укрепление акцента на региональной стабильности, пограничных вопросах и косвенно – на санкционной повестке в связи с войной в Украине.
Санкционная политика	Новое направление после 2022 г.	ЕС всё отчётливее позиционирует себя как «санкционный надзиратель», отслеживающий обход ограничений против России; встраивается в более широкий дискурс безопасности.
Верховенство права	Низкий и стабильный уровень	Нормативная повестка сохраняется, однако уступает место стратегическим интересам ЕС.
Климат / экология / вода	Резкий рост	«Зелёный переход» и устойчивое развитие становятся центральными направлениями сотрудничества.
Образование и обмены	Умеренный рост	Erasmus+ и культурные программы укрепляют позитивный образ ЕС среди молодёжи, но не формируют глубокой политической лояльности.
Транспорт и инфраструктура	Постепенный рост	Развитие «Среднего коридора» и другие проекты «Глобального шлюза» усиливают связность Европы и Азии.
Торговля и инвестиции	Значительный рост	ЕС стремится закрепить себя как экономический партнёр и альтернатива китайской инициативе «Один пояс – один путь».
Цифровизация	Стабильный рост	«Глобальный шлюз» и цифровые проекты формируют имидж ЕС как донора технологий и инноваций.
Энергетика	Рост после 2021 г.	Сместился фокус на возобновляемые источники, критические сырьевые материалы и энергетическую диверсификацию.

Источник: составлено авторами на основе анализа документов ЕС

Источник: составлено авторами на основе анализа документов ЕС

Рисунок 1 – Эволюция стратегических акцентов ЕС в Центральной Азии (2019–2025 гг.)

Динамика приоритетов ЕС демонстрирует переход от классического понимания безопасности к её взаимосвязи с санкционной политикой. Если в Стратегии 2019 года основное акцент делался на стабильности и контроле границ, то после 2022 года безопасность всё больше связывается с задачей предотвращения обхода санкций против России, что институционализирует санкционный контроль как часть региональной повестки (см. Рисунок 1). ЕС все больше позиционируется себя не только как донор, но и как регулятор, для которого Центральная Азия становится ключевым звеном санкционного режима и региональной стабильности.

Образовательные и гуманитарные измерения мягкой силы ЕС

Контент-анализ официальных документов Европейского союза за 2019–2025 гг. показывает, что образовательное и гуманитарное сотрудничество остаётся одним из наиболее устойчивых направлений его политики в Центральной Азии и демонстрирует умеренный рост по сравнению с предыдущим периодом. Если в Стратегии ЕС 2019 года эти сферы определялись прежде всего, как инструменты «сближения обществ» и

развития академической мобильности, то в последующие годы они закрепили своё место как устойчивый элемент повестки. При этом образовательные и культурные программы – Erasmus+, Horizon Europe и проекты в гуманитарной сфере – продолжают укреплять позитивный образ ЕС среди молодёжи, хотя и не приводят к формированию глубокой политической лояльности. В отечественных исследованиях подчёркивается, что именно образование и культурные обмены выступают ключевыми каналами формирования позитивного имиджа и укрепления «мягкой силы» ЕС в регионе (Агупов, 2022). Молодёжь при этом традиционно рассматривается Брюсселем как стратегическая целевая аудитория, через которую Союз стремится закрепить долгосрочные позиции.

Казахстан занимает центральное место в образовательной политике ЕС. В рамках Erasmus+ на период 2021–2027 гг. для Центральной Азии выделено €76 млн, значительная часть которых направляется казахстанским университетам (European External Action Service, 2025). В предыдущий период было предоставлено более 3 300 краткосрочных грантов для студентов и преподавателей из Казахстана и свыше 1 500

грантов для европейских студентов на обучение в Казахстане. С 2014 г. 328 казахстанцев стали обладателями стипендий Erasmus для совместных магистерских программ (European External Action Service, 2025).

Президент Касым-Жомарт Токаев особо отметил значимость сотрудничества с ЕС в сфере образования, подчеркнув вклад Erasmus+, Horizon Europe и других программ. По его словам, в Казахстане открыто более 30 филиалов международных университетов, что способствует созданию конкурентоспособной академической среды. Он предложил разработать специализированную программу «Erasmus+ для Центральной Азии», сосредоточенную на таких направлениях как искусственный интеллект, управление водными ресурсами и биотехнологии (Акорда, 2025).

С 2015 года 98 университетов Узбекистана стали участниками программы Erasmus+. За это время было реализовано 63 проекта по развитию потенциала высших учебных заведений: 43 из них завершены, а 20 находятся в стадии выполнения. Более 3 000 студентов и преподавателей приняли участие в программах академической мобильности, причём в 2021–2024 гг. на Узбекистан пришлось 39 % всех обменов в Центральной Азии. В рамках Erasmus Mundus 127 студентов получили стипендии для обучения на магистерских программах в университетах Европы. Кроме того, в стране реализовано 17 проектов Jean Monnet (Erasmus Uzbekistan, 2025).

ЕС поддерживает и школьное образование: в 2024 году Кыргызстан получил €7 млн в рамках программы ЕС на €27 млн (2023–2026) (Economist.kg, 2024). Средства направлены на повышение качества и доступности обучения, развитие STEM, цифровых и «зелёных» навыков. Программа реализуется совместно с Минобразования для подготовки школьников к жизни в современной экономике и демократическом обществе.

Особое внимание ЕС уделяет Таджикистану, где образование традиционно рассматривается как ключ к долгосрочной устойчивости. В период 2013–2027 гг. на реформирование национальной системы образования направлено около €95 млн, из которых €73 млн предусмотрено в рамках программы Erasmus+ на 2021–2027 г. (Asia-Plus, 2024). Эти средства призваны модернизировать учебные программы, укрепить связи вузов с европейскими партнёрами и повысить

качество подготовки специалистов. Дополнительно реализуются инициативы, адресованные молодёжи и гражданскому обществу: программа DARYA (€10 млн) нацелена на поддержку занятости молодых людей, а Региональный фонд (€4,5 млн, 2024 г.) способствует развитию гражданского участия (Asia-Plus, 2024). Такое сочетание образовательных и социальных проектов демонстрирует стратегию ЕС, направленную на формирование устойчивой базы человеческого капитала в Таджикистане как важнейшего ресурса мягкой силы Союза.

В целом образовательные и культурные инициативы остаются востребованным направлением европейской политики в Центральной Азии (Peugouse, 2023). Ключевое ограничение – низкая медийная видимость программ, из-за чего позитивный стереотип Европы не превращается в осознанное знание о конкретных инициативах.

Именно поэтому для понимания реального масштаба и характера влияния ЕС необходимо обратиться к медиадискурсу Центральной Азии, который выступает ключевым каналом репрезентации внешних акторов. Анализ материалов СМИ позволяет выявить, каким образом Европейский союз представлен в публичном поле региона, какие образы и нарративы закрепляются за ним и насколько они соответствуют официальным целям и практикам политики ЕС.

Медиаобраз ЕС в Центральной Азии: анализ материалов ведущих СМИ (2022–2025)

В анализ вошли публикации четырёх новостных порталов региона: Tengrinews.kz (Казахстан), 24.kg (Киргизстан), Kun.uz (Узбекистан) и Asia-Plus.tj (Таджикистан). Эти площадки устойчиво входят в число самых посещаемых в своих странах и формируют значимую часть новостной повестки. В выборку вошли публикации за 2022–2025 годы.

Тексты классифицированы по следующим тематическим фреймам: экономика/торговля/инвестиции; энергетика, вода и окружающая среда; транспорт и логистика; управление и верховенство права; цифровизация и инновации; безопасность; санкции и соблюдение; миграция и мобильность; образование, наука и культура. Для каждого года рассчитаны доли упоминаний по фреймам и проанализирована их динамика (см. Рисунки 2–5).

Источник: составлено авторами на основе медиаконтент-анализа.
Рисунок 2 – Динамика тематических фреймов в Tengrinews.kz (2022–2025 гг.)

Анализ публикаций Tengrinews.kz за 2022–2025 гг. показывает, что Европейский союз в медиадискурсе стабильно закрепляется как экономический и модернизационный партнёр Казахстана. Наибольший удельный вес имеет фрейм «Экономика / торговля / инвестиции»: от 32,8 % в 2022 г. и до пика в 39,2 % в 2023 г., с последующим снижением до 25–29 % в 2024–2025 гг. Это указывает на доминирование экономической тематики в восприятии ЕС (см. Рисунок 2). Второе направление – «Энергетика, вода и окружающая среда»: его доля колеблется от 11,7 % в 2024 г. до 27,1 % в 2025 г. Здесь фиксируется переход к акценту на зелёную энергетику, водородные проекты и климатическую повестку. «Транспорт и логистика» остаётся устойчивым компонентом (15–21 %), особенно в 2024–2025 гг., что соотносится с усилением дискуссий о «Среднем коридоре» и инфраструктурных инициативах в рамках Global Gateway. «Цифровизация и инновации» имеет меньшую, но стабильную долю (8–14 %), демонстрируя восприятие ЕС как источника технологий и цифровых решений. Темы «Управления и верховенства права» и «Безопасности» занимают от 5 до 16 %, усиливаясь в 2024 г., когда в повестку активнее вошли вопросы институциональных реформ и региональной стабильности. Хотя культурно-образовательный блок представлен менее заметно, он остаётся устойчивым элементом

благодаря Erasmus+ и Horizon Europe. В итоге казахстанский медиадискурс отражает ЕС как экономического и инфраструктурного партнера с дополнительными энергетическими, цифровыми и образовательными измерениями.

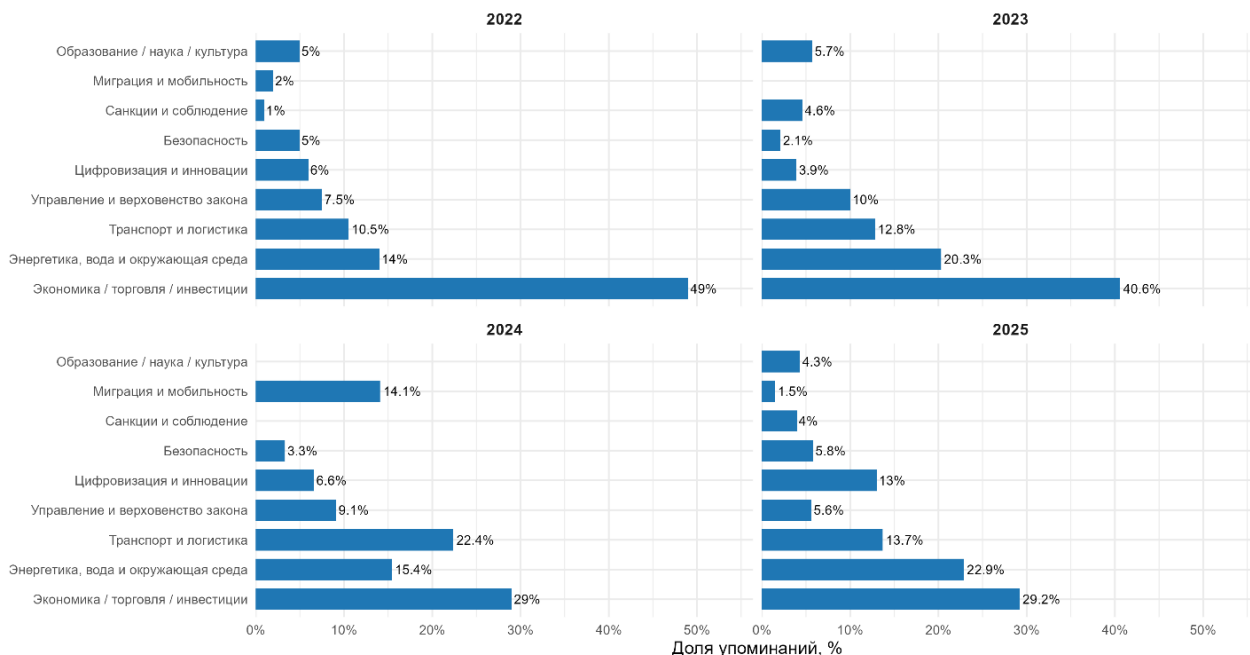
Анализ публикаций kun.uz за 2022–2025 гг. показывает, что в узбекском медиадискурсе Европейский союз преимущественно репрезентируется как ключевой экономический партнёр. Доминирующим остаётся фрейм «Экономика / торговля / инвестиции» (от 29 % в 2025 г. до 49 % в 2022 г.), что закрепляет за ЕС роль ведущего контрагента в сфере торговли и инвестиций (см. Рисунок 3).

Значимое место занимают также фреймы «Энергетика, вода и окружающая среда» и «Транспорт и логистика» (14–23 %), отражающие приоритет европейских инициатив в области зелёной энергетики, критического сырья и транспортной связанности региона.

Дополнительно присутствуют «Управление и верховенство закона» (5–10 %) и «Цифровизация и инновации» (6–13 %), которые фиксируют образ ЕС как источника институциональной модернизации и технологического обновления. Устойчиво заметен и культурно-образовательный вектор («Образование, наука и культура» на уровне 4–6 %), ассоциирующийся с академической мобильностью и научными проектами.

Динамика тематических фреймов в публикациях Kip.uz (2022–2025)

Метрика: доля упоминаний по каждому фрейму

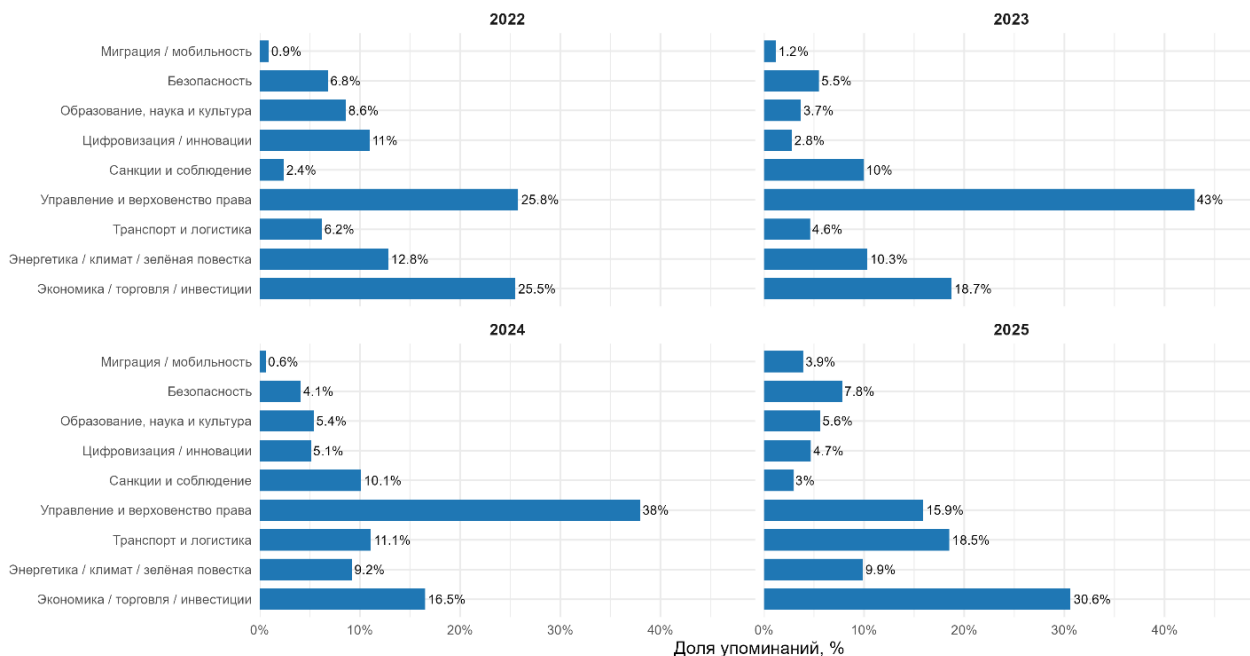
Источник: Kip.uz, 2022–2025. Расчет в R. Порог визуализации 0,5%

Источник: составлено автором на основе медиаконтент-анализа.

Рисунок 3 – Динамика тематических фреймов в kuz.uz (2022–2025 гг.)

Динамика тематических фреймов в публикациях 24.kg (2022–2025)

Метрика: доля упоминаний по каждому фрейму

Источник: 24.kg, 2022–2025. Расчет в R. Порог визуализации 0,5%

Источник: составлено авторами на основе медиаконтент-анализа.

Рисунок 4 – Динамика тематических фреймов в 24.kg (2022–2025 гг.)

Особенно показателен 2024 год, когда резко усилился миграционный дискурс, подчеркивая значимость мобильности рабочей силы. Следовательно, образ ЕС в узбекском медиапространстве формируется вокруг экономики и инфраструктуры, но дополняется институциональными, образовательными и миграционными аспектами.

Анализ публикаций информационного агентства 24.kg за 2022–2025 гг. демонстрирует, что образ Европейского союза в кыргызском медиадискурсе формируется прежде всего через экономическую и институциональную призму. Наиболее заметной остаётся категория «Экономика/торговля/инвестиции»: её доля колеблется от 16,5 % в 2024 г. до 30,6 % в 2025 г., что свидетельствует о закреплении за ЕС статуса ключевого партнёра в торгово-инвестиционной сфере (см. Рисунок 4).

При этом в 2023–2024 гг. резко усиливается дискурс «Управление и верховенство права» (от 25,8 % в 2022 г. до 43 % в 2023 г. и 38 % в 2024 г.). Этот тренд отражает устойчивое внимание Европейского союза к нормативным вопросам – демо-

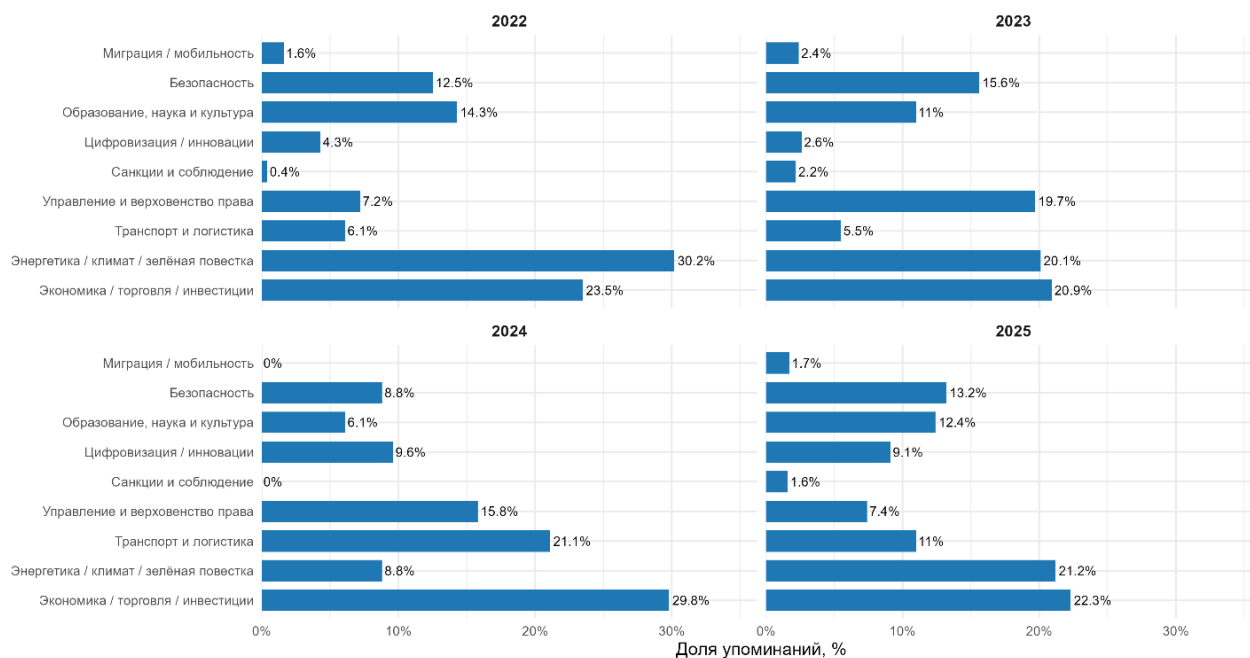
кратическим институтам, правам человека и верховенству закона, – что формирует восприятие ЕС как носителя ценностной повестки.

Фрейм «Энергетика/климат/зелёная повестка» сохраняет стабильное присутствие (9–13 %), фиксируя интерес к возобновляемым источникам энергии и климатической повестке, включая проекты в области гидроэнергетики. Дополняют картину второстепенные, но устойчивые направления: «Образование, наука и культура» (около 5–9 %) и «Цифровизация/инновации» (4–11 %), конструирующие образ ЕС как партнёра в модернизационно-технологической и культурно-образовательной сферах.

Таким образом, медиадискурс 24.kg производит многослойное восприятие Европейского союза. Экономический аспект сохраняет приоритетное значение, однако институционально-нормативная компонента, особенно выраженная в 2023–2024 гг., приобретает ключевую роль в формировании образа ЕС. Культурно-образовательные и технологические измерения, оставаясь на втором плане, придают европейской репрезентации устойчивость и многомерность.

Динамика тематических фреймов в публикациях asiaplus.tj (2022–2025)

Метрика: доля упоминаний по каждому фрейму

Источник: asiaplus.tj, 2022–2025. Расчет в R. Порог визуализации 0,5%.

Источник: составлено авторами на основе медиаконтент-анализа.

Рисунок 5 – Динамика тематических фреймов в Asia-Plus.tj (2022–2025 гг.)

Анализ публикаций asiaplus.tj за 2022–2025 гг. демонстрирует, что Европейский союз в таджикском медиадискурсе представлен как многопрофильный партнёр, сочетающий экономическое, инфраструктурное и ценностное измерения. Ключевым остаётся фрейм «Экономика / торговля / инвестиции», доля которого колеблется от 20,9 % в 2023 г. до 29,8 % в 2024 г., что отражает устойчивое восприятие ЕС в качестве ведущего экономического контрагента (см. Рисунок 5). Существенное значение имеет также фрейм «Энергетика / климат / зелёная повестка», достигший максимума в 2022 г. (30,2 %) и вновь вышедший на высокий уровень в 2025 г. (21,2 %) после временного снижения в 2024 г. (8,8 %). Фрейм «Транспорт и логистика» демонстрирует заметный рост в 2024 г. (21,1 %), что соотносится с акцентом на развитие региональной связанности и обсуждением инициатив в рамках Global Gateway и Транскаспийского маршрута. «Управление и верховенство права» выделяется в 2023 г. (19,7 %), что связано с правозащитной повесткой и переговорами о Соглашении о расширенном партнёрстве (EPCA). Тематика «Безопасности» варьируется от 8,8 % в 2024 г. до 15,6 % в 2023 г., что указывает на актуализацию вопросов Афганистана и участие ЕС в региональных программах приграничного сотрудничества (CADAP, BOMCA). Фрейм «Образование, наука и культура» устойчиво присутствует во все годы (6,1–14,3 %), главным образом в связи с академической мобильностью (Erasmus+) и исследовательскими инициативами (Horizon Europe). Напротив, «Цифровизация / инновации» играют второстепенную роль, оставаясь в диапазоне 2,6–9,6 %, тогда как фреймы «Санкции и соблюдение» и «Миграция / мобильность» упоминаются эпизодически, не превышая 2–2,4 %.

Таким образом, медиадискурс asiaplus.tj формирует образ Европейского союза, в котором приоритетное значение имеют экономические и энергетические сюжеты, дополненные вопросами транспортной связанности, верховенства права и безопасности, тогда как культурно-образовательные и инновационные аспекты выступа-

ют в качестве устойчивых, но менее акцентированных направлений взаимодействия.

Заключение

Анализ стратегических документов ЕС (2019–2025 гг.) и медиадискурса ведущих центральноазиатских изданий подтвердил гипотезу о трёх переменных европейской политики в регионе. После 2022 года определяющее значение приобрели экономические и санкционно-регуляторные измерения: внимание было сосредоточено на развитии транспортной инфраструктуры, энергетической диверсификации, доступе к критически важным ресурсам и контроле за обходом санкций. Эти направления формируют прагматичный и одновременно контрольный характер политики ЕС, в то время как мягкая сила сохраняет второстепенную роль.

Культурно-образовательные инициативы, включая Erasmus+ и Horizon Europe, укрепляют позитивное восприятие ЕС и способствуют развитию человеческого капитала, однако их влияние ограничивается поверхностным знанием и слабой конвертацией в политическую лояльность, усугубляемыми конкуренцией со стороны России и Китая и социальным консерватизмом региона. Мягкая сила ЕС выступает не инструментом непосредственного политического влияния, а кумулятивным ресурсом, основанным на образовательных и культурных обменах. Ее уязвимость перед внешней конкуренцией подчёркивает главную задачу Союза – трансформировать символический и социальный капитал в устойчивый фактор политического присутствия, обеспечивая согласованность между ценностной риторикой и практическими интересами.

Данная исследовательская работа финансировалась Комитетом по науке Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан в рамках проекта AP26100745 «Мягкая сила» как инструмент реализации внешней политики ведущих центров мира (США, Россия, ЕС, Китай, Иран и Турция) в странах Центральной Азии

Литература

- Ahrens, B. (2018). Normative power Europe in crisis? Understanding the productive role of ambiguity for the EU's transformative agenda. *Asia Europe Journal*, 16(2), 199–212. <https://doi.org/10.1007/s10308-018-0507-6>
- Akorda. (2025, April 4). Касым-Жомарт Токаев выступил на саммите «Центральная Азия – Европейский Союз» в Самарканде. <https://www.akorda.kz/ru/kasym-zhomart-tokaev-vystupil-na-sammite-centralnaya-aziya-evropeyskiy-soyuz-v-samarkande-435534>
- Арынов, З. (2022). Hardly visible, highly admired? Youth perceptions of the EU in Kazakhstan. *Journal of Eurasian Studies*, 13(1), 42–55. <https://doi.org/10.1177/18793665211070348>
- Asia-Plus. (2024, November 12). EU assistance to Tajikistan will not decrease, says EU Ambassador to Tajikistan. <https://asiaplustj.info/en/node/347042>
- Council of the European Union. (2025, April 4). *Joint declaration following the first European Union–Central Asia summit, Samarkand, Uzbekistan*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7745-2025-REV-1/en/pdf>
- Economist.kg. (2024, November 4). Евросоюз выделил КР второй транш в €7 млн на поддержку образования. <https://economist.kg/dengi/2024/11/04/ievrosoiuz-vydielil-kr-vtoroi-transh-v-eu7-mln-na-poddierzhku-obrazovaniia/>
- European Commission, & High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2019). *Joint communication to the European Parliament and the Council: The EU and Central Asia: New opportunities for a stronger partnership*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/joint_communication_the_eu_and_central_asia_-_new_opportunities_for_a_stronger_partnership.pdf
- European External Action Service. (2016). *Shared vision, common action: A stronger Europe. A global strategy for the European Union's foreign and security policy*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf
- European External Action Service. (2025). *EU–Central Asia relations* [Factsheet]. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/FACTSHEETS-EU-CENTRAL%20ASIA_2025.pdf
- European Parliamentary Research Service. (2024). *The EU strategy on Central Asia: Towards a new momentum?* European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762300/EPRS_BRI\(2024\)762300_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762300/EPRS_BRI(2024)762300_EN.pdf)
- Heathershaw, J., Owen, C., & Cooley, A. (2019). Centred discourse, decentred practice: The relational production of Russian and Chinese 'rising' power in Central Asia. *Third World Quarterly*, 40(8), 1440–1458. <https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1593483>
- Laruelle, M., & McGlinchey, E. (2017, October 27). *Renewing EU and US soft power in Central Asia* (EUCAM Commentary No. 28). EUCAM. <https://eucentralasia.eu/renewing-eu-and-us-soft-power-in-central-asia-3/>
- Manners, I. (2002). Normative power Europe: A contradiction in terms? *Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235–258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>
- Matveeva, A. (2023, April). *EU–Central Asia relations: A new opening amid geopolitical shifts*. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/research/2023/04/a-new-opening-for-eu-central-asia-relations?lang=en>
- Peyrouse, S. (2014). *How does Central Asia view the EU?* (EUCAM Working Paper No. 18). EUCAM. <https://www.files.ethz.ch/isn/180819/EUCAM-WP18-How-does-Central-Asia-view-the-EU.pdf>
- Peyrouse, S. (2023). *Reconsidering EU education assistance to Central Asia*. EUCAM. <https://eucentralasia.eu/reconsidering-eu-education-assistance-to-central-asia/>
- Spaiser, O. A. (2018). *The European Union's influence in Central Asia: Geopolitical challenges and responses*. Lexington Books.
- Erasmus Uzbekistan. (2025). *Erasmus+ activities (Erasmus+ Brief) in Uzbekistan – 2025 updates*. <https://erasmus.uz/en/publications/590-erasmus-activities-erasmus-brief-in-uzbekistan-2025-updates>
- Чеботарёв, А., & Губайдуллина, М. (2013). Стратегия Европейского Союза в Центральной Азии на 2007–2013 гг.: предварительные итоги. Алматы: Центр актуальных исследований «Альтернатива»; Центр Германских исследований КазНУ; Фонд им. Ф. Эберта.

References

- Ahrens, B. (2018). Normative power Europe in crisis? Understanding the productive role of ambiguity for the EU's transformative agenda. *Asia Europe Journal*, 16(2), 199–212. <https://doi.org/10.1007/s10308-018-0507-6>
- Akorda. (2025, April 4). Kasym-Zhomart Tokayev vystupil na sammite “Tsentral'naya Aziya – Evropeyskiy Soyuz” v Samarkande [Kasym-Jomart Tokayev spoke at the “Central Asia – European Union” summit in Samarkand]. <https://www.akorda.kz/ru/kasym-zhomart-tokaev-vystupil-na-sammite-centralnaya-aziya-evropeyskiy-soyuz-v-samarkande-435534>
- Арынов, З. (2022). Hardly visible, highly admired? Youth perceptions of the EU in Kazakhstan. *Journal of Eurasian Studies*, 13(1), 42–55. <https://doi.org/10.1177/18793665211070348>
- Asia-Plus. (2024, November 12). EU assistance to Tajikistan will not decrease, says EU Ambassador to Tajikistan. <https://asiaplustj.info/en/node/347042>
- Chebotaryov, A., & Gubaidullina, M. (2013). *Strategiya Evropeyskogo Soyuz v Tsentral'noy Azii na 2007–2013 gg.: predvaritel'nye itogi* [The European Union's strategy in Central Asia for 2007–2013: Preliminary results]. Алматы: Tsentr aktual'nykh issledovaniy «Alternativa»; Tsentr Germanskikh issledovaniy KazNU; Fond im. F. Eberta.
- Council of the European Union. (2025, April 4). *Joint declaration following the first European Union–Central Asia summit, Samarkand, Uzbekistan*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7745-2025-REV-1/en/pdf>

Economist.kg. (2024, November 4). Evrosoyuz vydelil KR vtoroy tranch v €7 mln na podderzhku obrazovaniya [The European Union allocated a second tranche of €7 million to support education in the Kyrgyz Republic]. <https://economist.kg/dengi/2024/11/04/ievrosoiuz-vydelil-kr-vtoroi-tranch-v-eu7-mln-na-poddierzhku-obrazovaniia/>

European Commission, & High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. (2019). *Joint communication to the European Parliament and the Council: The EU and Central Asia: New opportunities for a stronger partnership*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/joint_communication_-_the_eu_and_central_asia_new_opportunities_for_a_stronger_partnership.pdf

European External Action Service. (2016). *Shared vision, common action: A stronger Europe. A global strategy for the European Union's foreign and security policy*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf

European External Action Service. (2025). *EU–Central Asia relations* [Factsheet]. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/FACTSHEETS-EU-CENTRAL%20ASIA_2025.pdf

European Parliamentary Research Service. (2024). *The EU strategy on Central Asia: Towards a new momentum?* European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762300/EPRS_BRI\(2024\)762300_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762300/EPRS_BRI(2024)762300_EN.pdf)

Heathershaw, J., Owen, C., & Cooley, A. (2019). Centred discourse, decentred practice: The relational production of Russian and Chinese ‘rising’ power in Central Asia. *Third World Quarterly*, 40(8), 1440–1458. <https://doi.org/10.1080/01436597.2019.1593483>

Laruelle, M., & McGlinchey, E. (2017, October 27). *Renewing EU and US soft power in Central Asia* (EUCAM Commentary No. 28). EUCAM. <https://eucentralasia.eu/renewing-eu-and-us-soft-power-in-central-asia-3/>

Manners, I. (2002). Normative power Europe: A contradiction in terms? *Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235–258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>

Matveeva, A. (2023, April). *EU–Central Asia relations: A new opening amid geopolitical shifts*. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/research/2023/04/a-new-opening-for-eu-central-asia-relations?lang=en>

Peyrouse, S. (2014). *How does Central Asia view the EU?* (EUCAM Working Paper No. 18). EUCAM. <https://www.files.ethz.ch/isn/180819/EUCAM-WP18-How-does-Central-Asia-view-the-EU.pdf>

Peyrouse, S. (2023). *Reconsidering EU education assistance to Central Asia*. EUCAM. <https://eucentralasia.eu/reconsidering-eu-education-assistance-to-central-asia/>

Spaiser, O. A. (2018). *The European Union's influence in Central Asia: Geopolitical challenges and responses*. Lexington Books.

Erasmus Uzbekistan. (2025). *Erasmus+ activities (Erasmus+ Brief) in Uzbekistan – 2025 updates*. <https://erasmus.uz/en/publications/590-erasmus-activities-erasmus-brief-in-uzbekistan-2025-updates>

Сведения об авторах:

Кузембаева Асия Булатовна (автор-корреспондент) – к. и. н., ассоциированный профессор Школы права и государственного управления Университета Нархоз (Алматы, Казахстан, e-mail: assiya.kuzembayeva@narhoz.kz);

Узакбаев Нурлан Танатарович – магистр международных отношений, ассистент профессор Школы права и государственного управления Университета Нархоз (Алматы, Казахстан, e-mail: nurlan.uzakbayev@narhoz.kz).

Information about the authors:

Kuzembayeva Assiya Bulatovna (corresponding author) – candidate of historical sciences, associate professor of the School of Law and Public Policy of Narxoz University (Almaty, Kazakhstan, email: assiya.kuzembayeva@narhoz.kz).

Uzakbayev Nurlan Tanatarovich – master of international relations, assistant professor of the School of Law and Public Policy of Narxoz University (Almaty, Kazakhstan, nurlan.uzakbayev@narhoz.kz).

Авторлар туралы мәлімет:

Кузембаева Әсия Булатқызы (корреспондент-автор) – т.ғ.к., Нархоз университетінің Құқық және мемлекеттік басқару мектебінің қауымдастырылған профессоры (Алматы, Қазақстан, email: assiya.kuzembayeva@narhoz.kz).

Узақбаев Нурлан Таңатарұлы – халықаралық қатынастар магистрі, Нархоз университетінің Құқық және мемлекеттік басқару мектебінің ассистент профессоры (Алматы, Қазақстан, nurlan.uzakbayev@narhoz.kz).

Поступила 28 июля 2025 г.
Принята 9 сентября 2025 г.

Г.А. Апсаттарова , Ж.Е. Мұханов*

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан
*e-mail: muqanov01@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ КЛИМАТИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ В КОНТЕКСТЕ ВОДНЫХ ВЫЗОВОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

В статье анализируется концептуализация климатической дипломатии в контексте водных проблемы Центральной Азии. Данный регион характеризуется высокой уязвимостью к последствиям изменения климата, гидрологическим стрессом и сохраняющейся геополитической напряженностью. Основываясь на комбинировании теоретических подходов в области международных отношений и экологического управления, климатическая дипломатия рассматривается как одновременно аналитический инструмент и практический механизм для понимания и разрешения трансграничных водных споров.

Результаты исследования показывают, что изменение климата усиливает существующие водные вызовы региона за счет таяния ледников, учащения засух и нарастания сезонного дефицита воды.

Теоретический анализ демонстрирует, что конструктивизм, институционализм и теория международных режимов позволяют объяснить трансформацию моделей сотрудничества и противоречий в Центральной Азии, одновременно выявляя ограничения существующих аналитических и практических подходов.

В статье предлагается сформировать региональную концептуальную модель климатической дипломатии, которая будет интегрировать принципы экологической безопасности, устойчивого развития и управления трансграничными водными ресурсами. Данная модель рассматривает климатическую дипломатию не только как механизм предотвращения и смягчения конфликтов, но и как платформу для укрепления коллективной устойчивости и продвижения региональной кооперации.

Анализ вносит как теоретический вклад в развитие дискурса о климатической дипломатии, так и прикладные рекомендации по совершенствованию сотрудничества между государствами Центральной Азии и внешними акторами.

Ключевые слова: климатическая дипломатия, Центральная Азия, водные вызовы, управления водными ресурсами, экологическая безопасность.

G.A. Apsattarova, Zh. Mukhanov*

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan
*e-mail: muqanov01@gmail.com

Conceptualizing Climate Diplomacy in the Context of Central Asia's Water Challenges

The article analyzes the conceptualization of climate diplomacy in the context of the Central Asian water problem. This region is characterized by high vulnerability to the effects of climate change, hydrological stress and ongoing geopolitical tensions. Based on a combination of theoretical approaches in the field of international relations and environmental management, climate diplomacy is considered both an analytical tool and a practical mechanism for understanding and resolving transboundary water disputes.

The results of the study show that climate change is exacerbating the existing water challenges in the region due to melting glaciers, increasing droughts and increasing seasonal water scarcity.

The theoretical analysis demonstrates that constructivism, institutionalism, and the theory of international regimes make it possible to explain the transformation of models of cooperation and contradictions in Central Asia, while simultaneously identifying the limitations of existing analytical and practical approaches.

The article proposes to form a regional conceptual model of climate diplomacy, which will integrate the principles of environmental safety, sustainable development and management of transboundary water resources. This model considers climate diplomacy not only as a mechanism for conflict prevention and mitigation, but also as a platform for strengthening collective resilience and promoting regional cooperation.

The analysis makes both a theoretical contribution to the development of the discourse on climate diplomacy and applied recommendations for improving cooperation between the Central Asian states and external actors.

Keywords: climate diplomacy, Central Asia, water challenges, water governance, environmental security.

Г.А. Апсаттарова, Ж.Е. Мұханов*

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

*e-mail: muqanov01@gmail.com

Орталық Азияның су сын-қатерлері контекстінде климаттық дипломатияны концептуализациялау

Мақалада Орталық Азиядағы су мәселелері контекстіндегі климаттық дипломатия тұжырымдамасы талданады. Бұл аймақ климаттың өзгеру салдарына, гидрологиялық күйзеліске және сақталып отырған геосаяси қысымға жоғары осалдығымен сипатталады. Халықаралық қатынастар және экологиялық басқару саласындағы қосарланған теориялық тәсілдерге негізделі отырып, климаттық дипломатия трансшекаралық су дауларын шешу және түсіну үшін бір мезетте аналитикалық құрал және практикалық механизм ретінде қарастырылады. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей, климаттың өзгеруі мұздықтардың еруі, құрғақшылықтың жиілеуі және маусымдық су жетіспеушілігі есебінен аймақтағы су қауіптерін күшейтеді.

Теориялық талдау конструктивизм, институционализм және халықаралық режимдер теориясы Орталық Азиядағы ынтымақтастық пен қарама-қайшылық модельдерін түсіндіруге мүмкіндік беретін, сондай-ақ қазіргі аналитикалық және практикалық тәсілдердің шектеулерін айқындайтынын көрсетеді.

Мақалада экологиялық қауіпсіздік, тұрақты даму және трансшекаралық су ресурстарын басқару қағидаттарын біріктіретін климаттық дипломатияның аймақтық тұжырымдық моделін қалыптастыру ұсынылады. Бұл модель климаттық дипломатияны тек қақтығыстарды алдын алу және жұмсарту тегі ретінде ғана қарастырмай, сонымен қатар аймақтық кооперацияны нығайту және ұжымдық тұрақтылықты дамыту алаңы ретінде қарастырады.

Талдау климаттық дипломатия дискурсын дамытуға теоретикалық үлес қосады, сондай-ақ Орталық Азия елдері мен сыртқы акторлар арасындағы ынтымақтастықты дамыту бойынша қолданбалы ұсыныстар береді.

Түйін сөздер: климаттық дипломатия, Орталық Азия, су сын-қатерлері, су ресурстарын басқару, экологиялық қауіпсіздік.

Введение

Изменение климата становится одним из ключевых факторов, определяющих безопасность и устойчивое развитие государств, оказывая непосредственное влияние на социально-экономические процессы и международные отношения. В сложившейся мировой практике «климатическая дипломатия» формируется как важный инструмент координации глобальных, региональных и национальных стратегий по смягчению последствий климатических рисков и адаптации к ним. Для Центральной Азии, где деградация водных ресурсов и учащающиеся экстремальные климатические явления уже приобрели системный характер, развитие климатической дипломатии приобретает особую значимость. Эффективные дипломатические механизмы способны не только объединить усилия пяти стран региона, но и привлечь ресурсы международного сообщества для преодоления

экологических и социально-экономических вызовов. Однако на современном этапе климатическая дипломатия в Центральной Азии представлена преимущественно разрозненными инициативами, тогда как институционализированный координационный механизм регионального уровня до сих пор отсутствует.

В то же время именно водный фактор делает необходимость развития климатической дипломатии в регионе особенно актуальной. В условиях нарастающего дефицита водных ресурсов и усиливающихся климатических изменений, Центральная Азия сталкивается с беспрецедентными вызовами, требующими комплексного подхода к управлению водными ресурсами и развития климатической дипломатии (Berndtsson & Tussupova, 2020). Такая ситуация обусловлена не только природными факторами, но и последствиями неэффективного трансграничного водопользования, унаследованного со времен распада Советского Союза, что привело

к значительным экономическим потерям и угрозам продовольственной безопасности региона (Rakhmatullaev et al., 2010). Дополнительным осложнением выступает конфликт интересов между гидроэнергетическим и аграрным секторами, деградация земель, ухудшение качества воды, сокращение стока рек, а также неудовлетворительное состояние гидротехнической инфраструктуры. Кроме того, устаревшая правовая база для регионального сотрудничества по вопросам использования общих водных ресурсов требует срочного усовершенствования для выработки устойчивых долгосрочных решений по разумному и справедливому распределению водных ресурсов (Libert & Lipponen, 2012). Все это подчеркивает необходимость поиска новых дипломатических инструментов и институциональных форм сотрудничества, интегрирующих принципы климатической адаптации, предотвращения конфликтов и обеспечения долгосрочной региональной стабильности.

Данное исследование посвящено теоретическому осмыслению климатической дипломатии в контексте водных вызовов Центральной Азии, как изменение климата и дефицит водных ресурсов взаимодействуют с динамикой безопасности в Центральной Азии, а также поиску эффективных механизмов их регулирования.

Для понимания этой взаимосвязи между климатической дипломатией, водными ресурсами и безопасностью были применены различные теоретические подходы. Одно направление опирается на теорию секьюритизации для анализа того, как лидеры Центральной Азии представляют дефицит воды как чрезвычайную ситуацию, оправдывающую принятие чрезвычайных мер. Некоторые исследователи ввели идею регионального комплекса водной безопасности, предполагая, что водные вопросы стали глубоко политизированными в пяти государствах. Другие используют теорию регионального комплекса безопасности, чтобы рассматривать Центральную Азию как самостоятельную подсистему безопасности, где разворачивается гидрополитика. Этот подход изучает, как изменения окружающей среды связаны с традиционными проблемами безопасности, такими как границы и союзы.

Дополнительным направлением анализа выступает концепция человеческой безопасности, которая подчеркивает, что дефицит воды, вызванный климатом, угрожает жизнеобеспечению людей и, следовательно, национальной стабиль-

ности. Существуют также парадигмы конфликта ресурсов против сотрудничества: в одной группе работ подчеркивается риск «водных войн» по мере роста дефицита, в то время как в другой подчеркиваются возможности совместного управления и устойчивости.

В концептуальной литературе предлагаются такие инструменты, как секьюритизация, теория регионального комплекса безопасности и концепции совместного использования ресурсов, для интерпретации проблем Центральной Азии.

Материалы и методы

В данном исследовании используется качественный подход, основанный на анализе вторичных данных. Исследование опирается на комплексный обзор научной литературы, а также на анализ исследований, докладов международных организаций, аналитических центров и экспертных сообществ. Для определения масштабов климатических и водных вызовов используются статистические и сценарные данные региональных климатических исследований. Статистические и сценарные данные региональных климатических исследований используются для определения масштабов проблемы, нарративный анализ выявляет связи между дефицитом воды и политическими проблемами, и проблемами безопасности.

Источниками информации исследования выступают:

- международно-правовые документы в области глобального изменения климата: Рамочная конвенция ООН об изменении климата 1992 года (United Nations, 1992), Парижское соглашение 2015 года и другие документы (United Nations, 2015);
- официальные документы Республики Казахстан и стран Центральной Азии, которые рассматривают проблему изменения климата и водной безопасности (Government of the Republic of Kazakhstan, 2023);
- выступления и интервью официальных лиц Республики Казахстан и стран Центральной Азии, затрагивающие проблему изменения климата и водных ресурсов (Токаев, 2023);
- доклады и отчеты международных институтов и региональных организации, вовлеченных в решения проблем изменения климата и водных ресурсов (Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 2021–2023; World Bank, 2022).

Литературный обзор

Взаимосвязь между изменением климата, управлением водными ресурсами и международной дипломатией в последние десятилетия привлекает значительное внимание как исследованиях глобального управления, так и в региональных аналитических работах. Климатическая дипломатия, которая понимается в широком смысле как использование дипломатических инструментов, переговоров и международных институтов для решения вызовов, связанных с изменением климата, все чаще пересекается с проблематикой водных ресурсов. Это обусловлено тем, что изменения климата оказывает неравномерно сильное воздействие на гидрологические системы, включая режим осадков, динамику рек и со стояние ледников (Vivekananda, Wall, Sylvestre, & Nagarajan, 2019; Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 2021).

Центральная Азия же является особенно показательной в этом отношении. Зависимость региона от трансграничных рек (Сырдария, Амудария), в сочетании с сокращением ледников Тянь-Шаня и Памира, ростом частоты и интенсивности засух и наводнений, демонстрирует острую необходимость интеграции водной проблематики в повестку климатической дипломатии.

Проблематика климатической дипломатии в контексте водных ресурсов Центральной Азии представляет собой междисциплинарное исследовательское поле. Анализ существующих подходов позволил выявить потенциал дипломатических инструментов в управлении водными конфликтами, однако также выявил ограничения, связанные с асимметрией интересов, недостаточной институциональной базой и сложностью координации между государствами региона.

Достаточно много исследований по водной дипломатии как фактора, способного выступать источником как конфликта, так и сотрудничества. Ранние исследования уделяли внимание на риске так называемых «водных войн» особенно в условиях засушливых трансграничных бассейнов, где конкуренция за ограниченные ресурсы могла перерасти в насильственные конфликты (Wolf, 1998). Однако последующие исследования показали, что водные споры значительно чаще урегулируются посредством институционализированного сотрудничества, чем открытой

конфронтации (Giordano & Shah, 2003). Это позволила сформировать более сбалансированный подход к пониманию водной дипломатии как динамического процесса, который сочетает конфликтные и кооперативные элементы.

В контексте Центральной Азии исследователи отмечают, что распад советской системы межгосударственных соглашений по водно-энергетическому обмену оставил регион с фрагментированными и слабым институциональным наследием (Sehring, 2009; Dadabaev et al., 2023).

Значимость данной тенденции заключается в том, что изменение климата усиливает предшествующую гидролитическую напряженность, влияя на сезонную и межгодовую доступность водных ресурсов, сокращая объем ледникового стока и повышая частоту экстремальных климатических явлений (Isakov et al., 2025). Учитывая это, климатический фактор всё чаще рассматривается не только как экологический, но и как политико-безопасностный вызов.

В то же время заметным ограничением существующей литературы является её преимущественно описательный характер. Большинство исследований фиксируют конфликты и институциональные пробелы, но в меньшей степени предлагают теоретически обоснованные модели того, каким образом климатическая дипломатия может преобразовать противоречивую гидрополитику в устойчивые кооперативные механизмы.

Как отмечает Вакульчук и другие (2022), в Центральной Азии практически отсутствуют систематические исследования, посвященные именно «климатической дипломатии», поскольку большинство работ сосредоточены либо на водных ресурсах, либо на изменении климата. Кроме того, наблюдается эмпирический дисбаланс: экологические аспекты (динамика ледников и гидрологическое моделирование) изучены глубже, чем политические и дипломатические процессы.

Таким образом, существующие исследования отмечают ключевые вызовы на пересечении климатической дипломатии и гидрополитики, однако имеется необходимость дальнейших исследований, которые направлены на углубление концептуальной базы.

Результаты и дискуссия

Концептуализация климатической дипломатии в контексте водных вопросов. Климатиче-

ская дипломатия в широком смысле понимается как использование внешнеполитических инструментов для достижения международных целей в области климата и устранения климатически обусловленных рисков безопасности. Например, в докладе, размещенном на платформе Adelphi, климатическая дипломатия определяется как «использование дипломатических инструментов для поддержки амбиций и функционирования международного режима изменения климата», а также для смягчения воздействия климатических рисков на мир, стабильность и процветания (Climate-Diplomacy, n.d.). На практике это подразумевает интеграцию климатических целей в традиционную дипломатическую повестку (торговля, развитие, безопасность), а также формирование международных коалиций и норм (на пример Парижское соглашение) посредством многосторонних переговоров.

Климатическую дипломатию часто описывают как форму превентивной дипломатии, направленную на устранение экологических проблем до того, как они перерастут в конфликт. В частности, в некоторых политических документах изменение климата прямо определяется как угроза безопасности. Например, в докладах Европейского Союза, Доклад Верховного представителя и Европейской комиссии «Изменение климата и международная безопасность» от 2008 года изменение климата было названо «множителем угроз» для глобальной безопасности. Совет Безопасности ООН с тех пор признал, что климатические стрессы могут угрожать миру.

Таким образом, с точки зрения международных отношений климатическая дипломатия действует на стыке политики в области охраны окружающей среды и безопасности: она стремится использовать международное сотрудничество (дипломатию) для управления общими экологическими проблемами и снижению рисков конфликтов. Экологическая безопасность, управление водными ресурсами и дипломатия тесно переплетены. Экологическая безопасность рассматривает такие угрозы, как изменение климата и дефицит ресурсов, как потенциальные факторы нестабильности.

В контексте Центральной Азии климатическая должна интегрировать вопросы трансграничных водных ресурсов, поскольку общие реки и ледники региона особенно уязвимы к климатическому стрессу. Эффективная климатическая дипломатия в данном регионе представляет собой «поиск баланса интересов», который пред-

полагает скоординированные региональные действия и доступ к механизмам климатического финансирования (Central Asia Climate Portal, 2025).

С теоретической точки зрения в сфере климатической дипломатии действия государств можно рассмотреть с точки зрения подходов конструктивизма, институционализма и теории режимов.

Конструктивизм. Рассматривая проблему с точки зрения конструктивизма, поведение государств в водной и климатической дипломатии зависит не только от реальной нехватки ресурсов, но и от того, какие идеи и нормы они вкладывают в понятия «природа» и «суверенитет». Например, Дадабаев Тимур (2023) и другие авторы применяют конструктивистский подход к анализу гидрополитики стран Центральной Азии, утверждая, что региональные водные отношения во многом являются социально сконструированными и формируются через разделяемые нормы – такие как представление о «братстве» и «водном соседстве» (Dadabaev, Sehring, & Djalilova, 2023).

В более широком плане конструктивистский подход подчеркивает роль международных экспертных сетей, таких как Межправительственные группы экспертов по изменению климата IPCC, а также роль климатического дискурса в формировании дипломатических повесток дня. Конструктивисты «смещают акцент с рационалистических, основанных на интересах объяснений на значимость знаний, норм и ценностей в формировании позиций государства» (Khan, 2016). Это означает, что сотрудничество объясняется не только материальными факторами, но и общими идеями и символическими конструкциями.

Применительно к климатической дипломатии это предполагает, что представление изменения климата как глобальной угрозы или как вызова безопасности человека может способствовать выработке консенсуса. В Центральной Азии конструктивистский анализ обращает внимание на то, что политика государств в климатической сфере тесно связана с их идентичностью: например, страны могут воспринимать себя как «жертвы нижнего течения» или как «поставщики верхнего течения», а также опираться на нормы региональной солидарности. Например, выполнение соглашений о совместном использовании водных ресурсов даже в периоды политической напряженности, что указывает на сдерживаю-

щее влияние культурных норм сотрудничества, предотвративших прямую эскалацию конфликтов.

Неолиберальный институционализм (и теория режимов). Неолиберальный институционализм основан на международных институтах и нормах, таких как ключевые механизмы, обеспечивающие сотрудничество между государствами. В рамках этого направления теория международных режимов устанавливает «режим» как совокупность норм, соглашений и правил, формирующих устойчивые ожидания относительно поведения другого государства.

В контексте климатической политики под режимами понимается глобальный климатический режим – институционализированная система соглашений и процедур, включая Рамочную конвенцию ООН об изменении климата 1992 года, Киотский протокол 1997 года и Парижское соглашение 2015 года, в рамках которых государства договариваются об общих целях, обязательствах и механизмах их реализации.

Аналогичным образом, водные режимы можно рассматривать как институционально-правовые рамки, регулирующие использование трансграничных рек и водотоков. По мнению Хана (Khan, 2016), теория режимов «отражает ценности либерального институционализма», трактуя международные организации как значимые силы глобальной политики.

Действительно, климатическая дипломатия работает через институты: секретариаты, экспертные группы и донорские агентства (например, РКИК ООН, ЮНЕП, ПРООН, Всемирный банк) играют активную роль в формировании повестки дня и институционализации норм. Основная идея заключается в том, что государства создают обязательные или полуо обязательные рамки, снижающие неопределённость и обеспечивающие обмен информацией.

На региональном уровне эти механизмы проявляются на практике. Так, государства Центральной Азии учредили Международный фонд спасения Арала (МФСА) и Межгосударственную координационную водохозяйственную комиссию (МКВК) для коллективного управления водными ресурсами бассейна Аральского моря. Эти органы можно рассматривать как ранние (хотя и слабые) региональные водные режимы. Тем не менее можно отметить, что существует большой разрыв между формальными институтами и практической реализацией: соглашения существуют, но из-за отсутствия эффективных

механизмов соблюдения обязательств и взаимного доверия сотрудничество часто оказывается неустойчивым.

В глобальном климатическом режиме институционалистский анализ фокусируется на том, как нормы и процедуры Парижского соглашения 2015 года, а также механизмы, такие как климатическое финансирование, воздействуют на национальную политику и стимулируют государства к выполнению международных обязательств. В Центральной Азии режимно-институциональный подход уделяет внимание как существующим договорам (например, Конвенции ЕЭК ООН по охране и использованию трансграничных водотоков и международных озёр 1992 года, к которой ни одно из государств региона пока не присоединилось), так и внешнему воздействию международных доноров – Европейского союза, США и Китая, стремящихся укрепить региональные институты. В докладе Центра Евразии Атлантического совета, авторами которого являются Ариэль Коэн, Уэсли Александр Хилл, Уайлдер Алехандро Санчес подчеркивается текущая и будущая роль таких агентств, как Международный фонд спасения Арала и его партнёров как Всемирный банк, в поддержке проектов совместного использования водных ресурсов (Cohen, Hill, & Sánchez, 2025). Эти усилия отражают институционалистскую установку на то, что внешние акторы способны содействовать формированию устойчивых рамок сотрудничества в регионе.

Теория режимов. В более конкретной перспективе теоретики режимов акцентируют внимание на том, каким образом формируются и закрепляются международные нормы в сфере климата и водных ресурсов. Классическое определение Краснера (Krasner, 1982) «принципы, нормы, правила и процедуры принятия решений, вокруг которых сходятся ожидания субъектов» применимо как к саммитам ООН по вопросам климата, так и к трансграничным водным комиссиям.

Как отмечает Хан, глобальный климатический режим исторически делал акцент на смягчении последствий изменения климата, поскольку государства разделяют интерес в поддержании стабильных уровней выбросов CO₂ (Khan, 2016), тогда как нормы адаптации находятся на стадии постепенного институционального оформления.

Отличие от климатической сферы, в Центральной Азии отсутствует всеобъемлющий региональный водный договор, сопоставимый

по масштабу с Парижским соглашением или Киотским протоколом. Вместо этого водные отношения представляют собой фрагментарную систему, включающую соглашения советского периода и совокупность неформальных практик. С точки зрения теории режимов, это порождает исследовательский вопрос о причинах отсутствия устойчивых региональных режимов. Среди объяснений выделяются асимметрия власти между государствами, расположенными выше и ниже по течению, слабые механизмы правоприменения. Некоторые казахстанские авторы утверждают, что без прочной нормативной приверженности (например, справедливому распределению водных ресурсов) формальные институты остаются «риторическими», а сотрудничество ограниченным (Issakov et al., 2025, p. 7).

Тем не менее, теория режима подчёркивает, что даже неформальные нормы (например, принцип неприменения силы в отношении водных ресурсов) могут представлять собой своего рода общественное правило, определяющее дипломатическое поведение в регионе.

Каждая из теоретических подходов предлагает свой взгляд на водную и климатическую дипломатию в Центральной Азии. Конструктивизм акцентирует внимание на изменяющихся нормах и идентичностях, подчёркивая роль общих нарративов (например, идей «братства» или «водного соседства») и риторических стратегий, таких как представление адаптации к изменению климата в качестве «глобального общественного блага». Институционализм, в свою очередь, выделяет значимость создания и реформирования международных организаций, правовых инструментов и многосторонних механизмов финансирования. Теория режимов сосредоточена на анализе формальных и неформальных правил, регулирующих взаимодействие государств от обязательств, закреплённых в рамках Рамочной конвенции ООН об изменении климата, до деятельности совместных речных комиссий.

В сочетании эти подходы позволяют нам описывать, как государства Центральной Азии в настоящее время участвуют в климатической и водной дипломатии: какие институциональные форумы они используют, какие нарративы они используют и каким образом интерпретируют международные нормы.

Таким образом, климатическая дипломатия определяется как форма дипломатической практики, ориентированная на достижение клима-

тических целей и рассматриваемая в контексте экологической безопасности и управления водными ресурсами.

Казахстанское и центральноазиатское измерение

Хотя изменение климата не всегда выступает непосредственной причиной вооружённых или социальных конфликтов, оно способно существенно усилить существующие угрозы миру, устойчивому развитию и региональной стабильности. Центральная Азия представляет собой регион с особенно уязвимым балансом водных ресурсов, характеризующийся высокой зависимостью от трансграничных рек, а также возрастающими демографическими и хозяйственными нагрузками. Прогнозируется, что в условиях ускоренного экономического роста и роста численности населения энергопотребление в странах Центральной Азии будет значительно увеличиваться к середине XXI века. Одновременно, в соответствии с международными критериями, государства региона уже сегодня находятся на грани категории «недостаточно обеспеченных» водными ресурсами (от 1000 до 1700 куб. м на человека в год). К 2050 году данный показатель может приблизиться к критическому уровню «вододефицитности» (Eurasian Development Bank, 2022).

В Центральной Азии климатические изменения уже оказывают дестабилизирующее воздействие на водоснабжение, проявляясь в ускоренном таянии ледников, учащении засух и наводнений. Согласно исследованиям, в регионе уже наблюдается потепление на 1,5-2 °C быстрее среднемирового показателя, что ведет к сокращению ледников, учащению засух и наводнений (Asian Development Bank, 2022). Прогнозы свидетельствуют, что к середине XXI века, при сохранении текущих тенденций, речной сток может снизиться на 10-15% (World Bank, n.d.), что представляет серьёзную угрозу для сельского хозяйства, энергетики и жизнеобеспечения населения.

Адаптация к данным вызовам предполагает значительные инвестиции как в устойчивую инфраструктуру (например, укрепление плотин, противопаводковые сооружения), так и в новые технологии (например, внедрение засухоустойчивых культур, развитие эффективных систем орошения). Такие меры, как «создание защитной инфраструктуры от наводнений» и внедрение водосберегающих технологий, имеют ключевое значение, однако их реализация требует согласо-

ванных действий на международном уровне.

В этих условиях приоритетом климатической дипломатии становится совместное управление трансграничными водными ресурсами и интеграция мер адаптации в дипломатические диалоги, международную помощь и деятельность региональных форумов. Климатическая дипломатия выступает механизмом, обеспечивающим региональный характер стратегий адаптации. Она может содействовать согласованию трансграничных систем раннего предупреждения о наводнениях, а также совместному финансированию проектов модернизации гидротехнических сооружений.

Дополнительным измерением служит интеграция повестки устойчивого развития. Центральная Азия стремится к экономическому росту и повышению уровня жизни населения, численность которого может достигнуть 100 млн человек к 2050 году (Central Asia Climate Portal, 2025). Однако достижение этих целей невозможно без устойчивого водопользования. В этом плане климатическая дипломатия способна согласовывать водные проекты с Целями устойчивого развития, например, увязывать развитие гидроэнергетики с задачами снижения уровня бедности или связывать восстановление экосистем с повышением доходов сельского населения.

Вместе с тем эксперты Азиатского банка развития и других международных организаций предупреждают, что игнорирование климатических факторов и недостатки государственного управления могут существенно подорвать социально-экономический прогресс. Так, в Казахстане неспособность к своевременной адаптации может привести к ежегодному снижению ВВП на 3,8% (Central Asia Climate Portal, 2025). Следовательно, климатическая дипломатия должна продвигать такие политические меры, которые одновременно обеспечивают устойчивый экономический рост и поддерживают водную безопасность региона.

Казахстан, признавая стратегическую значимость водных ресурсов для обеспечения региональной устойчивости, на 75-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН в 2020 году выступил с инициативой создания Центрально-Азиатского водно-энергетического консорциума.

Предполагалось, что данный механизм позволит сбалансировать интересы ирригации, энергетики и экологической устойчивости в странах региона. Эта инициатива отражает

проактивную позицию Казахстана в вопросах управления трансграничными водными ресурсами, основанную на принципах взаимной ответственности, сотрудничества и укрепления региональной стабильности.

В то же время идея Центрально-Азиатского водно-энергетического партнёрства, продвигаемая Казахстаном, остаётся в значительной степени дискуссионной. Её практическая реализация осложняется расхождением национальных приоритетов и интересов стран региона, что свидетельствует о необходимости дальнейших переговоров и выработки взаимоприемлемых форматов взаимодействия.

Что касается климатической дипломатии, Казахстан готов дальше укреплять сотрудничества со странами Центральной Азии, и предпринимать меры для того, чтобы внести свой вклад в глобальные процессы, связанные с изменением климата. Казахстан глубоко вовлечен во многие эти процессы и неизменно поддерживает осуществление глобальной политики в области изменения климата в сотрудничестве с международным сообществом.

Казахстан выдвинул конкретные институциональные инициативы, соответствующие концепции «дипломатии глобальной ответственности». Среди ключевых шагов можно выделить следующие:

Учреждение в Алматы Регионального центра ООН по Целям устойчивого развития для Центральной Азии и Афганистана (74-я сессия Генеральной Ассамблеи ООН, 2019 год);

Объявление цели достижения углеродной нейтральности к 2060 году (Саммит по амбициозным задачам в связи с изменением климата, 2020 год);

Инициатива проведения Регионального климатического саммита ООН в Астане в 2026 году (78-я сессия Генеральной Ассамблеи ООН, 2023 год);

Предложение об открытии в Алматы Проектного офиса стран Центральной Азии по климату и «зеленой» энергетике (IV Консультативная встреча глав государств Центральной Азии; 78-я сессия Генеральной Ассамблеи ООН);

Данные инициативы демонстрируют активную роль Казахстана в формировании региональной климатической дипломатии и продвижении устойчивого развития в Центральной Азии и за её пределами.

На региональном уровне климатическая повестка демонстрирует укрепление сотрудниче-

ства между странами Центральной Азии. Показательными примерами являются совместная работа Казахстана и Узбекистана по озеленению высохшего дна Аральского моря, а также инициатива по созданию регионального Проектного офиса по вопросам изменения климата и «зеленой» энергетики. Важным шагом стало подписание Соглашения о стратегическом партнёрстве в области производства и передачи «зеленой» энергии между Казахстаном, Азербайджаном и Узбекистаном в ходе Всемирного климатического саммита COP-29 (Vecher.kz, 2024).

Таким образом, подобные инициативы отражают сущность климатической дипломатии в регионе – использование международного сотрудничества и специализированных климатических форумов для достижения коллективных целей адаптации.

Заключение

Данное исследование анализирует взаимосвязь изменения климата, водных проблем и дипломатии в Центральной Азии через многослойную концептуальную и эмпирическую призму. В качестве отправной точки рассмотрены региональные климатические и гидрологические особенности. Центральная Азия является одним из наиболее уязвимых к климатическим изменениям регионов мира, здесь наблюдаются ускоренное таяние ледников, регулярные засухи, экстремальная сезонная изменчивость и многолетние противоречия, связанные с распределением трансграничных водных ресурсов. Кризис Аральского моря и засуха 2021 года наглядно демонстрируют, каким образом климатический стресс усиливает процессы экологической деградации, приводит к экономическим потерям и способствует политической нестабильности. Общая зависимость государств региона от рек Амударья и Сырдарья формирует критическую динамику взаимоотношений между странами верхнего и нижнего течения, оказывая долгосрочное влияние на региональную политику и безопасность.

Таким образом, проведённое исследование показывает, что концептуализация климатической дипломатии в Центральной Азии требует переосмысления её содержания с учётом специфики региона, где пересечение климатических угроз и дефицита трансграничных вод формирует особую конфигурацию рисков. В отличие от глобальных трактовок климатиче-

ской дипломатии, здесь она должна интегрировать вопросы экологической безопасности, устойчивого развития и управления водными ресурсами.

В этом контексте Центральная Азия выступает не просто примером региональной адаптации глобальной повестки, а площадкой для выработки новых подходов к многостороннему сотрудничеству в условиях экологической уязвимости и геополитической сложности.

Основной теоретический вклад исследования заключается в разработке концептуальной модели климатической дипломатии как дипломатии «климат-вода». Она объединяет элементы конструктивистской перспективы, показывая, как климатические нарративы могут быть переосмыслены как стимул к сотрудничеству, а не как источник угроз, а также институциональной теории, подчёркивающей необходимость адаптивных многоуровневых институтов. Кроме того, работа расширяет теорию международных режимов, демонстрируя, как климатическое финансирование и международное содействие способны укрепить механизмы соблюдения и мониторинга в рамках региональных соглашений. В таком понимании климатическая дипломатия становится не отвлечённой глобальной категорией, а конкретным инструментом управления трансграничными водными системами и обеспечения устойчивости.

Практическая значимость исследования проявляется в выработке рекомендаций, адресованных как государствам региона, так и международным партнёрам. Прежде всего, требуется модернизация ключевых региональных институтов как МФСА и МКВК с целью их трансформации в адаптивные климато-водные структуры. Включение адаптационных мер в национальные стратегии развития, расширение доступа к международному климатическому финансированию и систематическое вовлечение гражданского общества создают основу для повышения устойчивости региона. Кроме того, стратегическое использование внешних партнёров и многосторонних платформ позволяет интегрировать Центральную Азию в глобальные климатические процессы, сохраняя при этом региональные приоритеты.

В итоге, климатическая дипломатия в Центральной Азии должна рассматриваться как эволюция традиционной водной дипломатии, дополненная измерением адаптации, устойчивого развития и финансовых стимулов. Она открыва-

ет возможности для трансформации исторически конфликтных водных вопросов в платформу конструктивного взаимодействия, что делает её актуальной не только для Центральной Азии, но и для других регионов мира, сталкивающихся с аналогичными вызовами, как бассейнов Нила, Меконга, Тигра и Евфрата.

Данная исследовательская работа финансировалась Комитетом по науке Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан в рамках проекта № AP26103599 «Вызовы и возможности для регионального сотрудничества в рамках обеспечения устойчивого управления водными ресурсами в Центральной Азии».

Литература

- Berndtsson, R., & Tussupova, K. (2020). The Future of Water Management in Central Asia. *Water*, 12(8), 2241. <https://doi.org/10.3390/w12082241>
- Central Asia Climate Portal. (2025). Climate Diplomacy: Central Asia Chooses the Path of Cooperation. <https://centralasiacclimateportal.org/climate-diplomacy-central-asia-chooses-the-path-of-cooperation/>
- Climate-Diplomacy. (n.d.). What Is Climate Diplomacy? Retrieved from <https://climate-diplomacy.org/what-climate-diplomacy/>
- Cohen, A., Hill, W. A., & Sánchez, W. A. (2025). *Water Insecurity in Central Asia: The Imperative for Regional and International Cooperation*. Washington, DC.
- Dadabaev, T., Marat, E., & Omuraliev, N. (2023). Water and Energy Disputes in Central Asia: Legacies and Contemporary Challenges. *Central Asian Affairs*, 10(2–3), 145–168. <https://doi.org/10.1163/22142290-20230012>
- Dadabaev, T., Sehring, J., & Djalilova, N. (2023). Central Asian Water Neighbourhood: A Constructivist Reconceptualisation of Hydropolitics in Central Asia. *Water Alternatives*, 16(3), 930–948.
- Eurasian Development Bank. (2022, December). *Regulation of the Water-Energy Complex of Central Asia* [Special report]. <https://eabr.org/analytics/special-reports/regulirovanie-vodno-energeticheskogo-kompleksa-tsentralnoy-azii/>
- Giordano, M., & Shah, T. (2003). From IWRM Back to Integrated Water Resources Management. *International Journal of Water Resources Development*, 19(4), 437–452. <https://doi.org/10.1080/0790062032000170987>
- Government of the Republic of Kazakhstan. (2023). *Strategy for Achieving Carbon Neutrality of the Republic of Kazakhstan Until 2060*. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U2300000121>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2021). *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2021–2023). *Sixth Assessment Report*. IPCC. <https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/>
- Isakov, S., Akhmedov, F., & Rakhimov, K. (2025). Climate Change and Water Security in Central Asia: Emerging Risks and Regional Responses. *Journal of Environmental Policy and Governance*, 35(1), 22–39. <https://doi.org/10.1002/eet.2055>
- Issakov, Y., Sarkytan, K., Gajić, T., Akhmetova, A., Berdygulova, G., Zhoya, K., Razia, T., & Matigulla, B. (2025). Climate-Induced Transboundary Water Insecurity in Central Asia: Institutional Challenges, Adaptation Responses, and Future Research Directions. *Water*, 17(12), 1795. <https://doi.org/10.3390/w17121795>
- Khan, M. R. (2016, July 15). Climate Change, Adaptation and International Relations Theory. *Global Policy Journal*. <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/15/07/2016/climate-change-adaptation-and-international-relations-theory>
- Krasner, S. D. (1982). Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables. *International Organization*, 36(2), 185–205.
- Libert, B., & Lipponen, A. (2012). Challenges and Opportunities for Transboundary Water Cooperation in Central Asia: The Role of International Organizations in Promoting Regional Solutions. *International Journal of Water Resources Development*, 28(3), 565–579. <https://doi.org/10.1080/07900627.2012.684310>
- Rakhmatullaev, S., Huneau, F., Kazbekov, J., Le Coustumer, P., Jumanov, J., El Oifi, B., Motelica-Heino, M., & Hrkal, Z. (2010). Groundwater Resources Use and Management in the Amu Darya River Basin (Central Asia). *Environmental Earth Sciences*, 59(6), 1183–1193. <https://doi.org/10.1007/s12665-009-0107-4>
- Sehring, J. (2009). *The Politics of Water Institutional Reform in Neo-Patrimonial States: A Comparative Analysis of Kyrgyzstan and Tajikistan*. VS Verlag für Sozialwissenschaften. <https://doi.org/10.1007/978-3-531-91600-9>
- Tokayev, K.-J. (2023, September 20). Speech at the General Debate of the 78th Session of the UN General Assembly. *Akorda*. <https://www.akorda.kz/ru/prezident-kasym-zhomart-tokaev-vystupil-na-obshchih-debatah-v-ramkah-78-y-sessii-generalnoy-assamblei-oon-2081958>
- United Nations. (1992). *United Nations Framework Convention on Climate Change*. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/climate_framework_conv.shtml
- United Nations. (2015). *Paris Agreement*. United Nations Framework Convention on Climate Change. https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf
- Vakulchuk, R., Overland, I., & Scholten, D. (2022). Central Asia's Climate Diplomacy: Emerging Patterns and Prospects. *Energy Research & Social Science*, 89, 102563. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102563>

Vivekananda, J., Wall, M., Sylvestre, F., & Nagarajan, C. (2019). *Shoring up Stability: Addressing Climate and Fragility Risks in the Lake Chad Region*. Adelphi research GmbH. <https://adelphi.de/en/publications/shoring-up-stability>

Wolf, A. T. (1998). Conflict and Cooperation along International Waterways. *Water Policy*, 1(2), 251–265. [https://doi.org/10.1016/S1366-7017\(98\)00019-1](https://doi.org/10.1016/S1366-7017(98)00019-1)

World Bank. (2022). *Country Climate and Development Report: Kazakhstan*. World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/38117>

World Bank. (n.d.). *Climate Risk Country Profiles*. In *Climate Change Knowledge Portal*. <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country-profiles>

Asian Development Bank. (2022). *В цифрах: изменение климата в Центральной Азии*. Asian Development Bank. <https://www.adb.org/ru/news/features/numbers-climate-change-central-asia>

Вечер.kz. (2024, 13 ноября). Президенты Казахстана, Азербайджана и Узбекистана подписали стратегическое соглашение. <https://vecher.kz/ru/article/prezidenty-kazahstana-azerbaidjana-i-uzbekistana-podpisali-strategicheskoe-soglashenie.html>

Сведения об авторах:

Апсаттарова Гулзада Абдусагатовна – старший преподаватель кафедры международных отношений и мировой экономики Казахского национального университета имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: apsattarovagulzada@gmail.com);

Мұханов Жәнібек Еркінбекұлы – докторант 2 курса кафедры международных отношений и мировой экономики Казахского национального университета имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, e-mail: muqanov01@gmail.com).

Information about authors:

Apsattarova Gulzada – Senior Lecturer at the Department of International Relations and World Economy, Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: apsattarovagulzada@gmail.com).

Mukhanov Zhanibek – 2nd-year PhD student at the Department of International Relations and World Economy, Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan, e-mail: muqanov01@gmail.com).

Авторлар туралы мәлімет:

Апсаттарова Гулзада Абдусагатовна – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіндегі халықаралық қатынастар және әлемдік экономика кафедрасының аға оқытушысы (Алматы, Қазақстан, e-mail: apsattarovagulzada@gmail.com).

Мұханов Жәнібек Еркінбекұлы – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті «Халықаралық қатынастар және әлемдік экономика» кафедрасының 2-курс докторанты (Алматы, Қазақстан, e-mail: muqanov01@gmail.com).

Поступила 24 июля 2025 г.

Принята 3 сентября 2025 г.

3-бөлім
**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Section 3
**CURRENT ISSUES
OF INTERNATIONAL LAW**

Раздел 3
**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА**

Li Xue , **Wu Jian*** Harbin Institute of Technology, Harbin, China
*e-mail: jian.wu@hit.edu.cn

LEGAL FRAMEWORK AND DEVELOPING PART OF TRADE FACILITATION IN THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION

The Shanghai Cooperation Organization's Inaugural Declaration explicitly initiated negotiations on investment facilitation, a theme consistently reaffirmed in subsequent heads of state declarations. From the perspective of organizational law, the SCO Charter advances investment facilitation, while memoranda and protocols function as soft law instruments supporting its implementation. Despite the absence of a unified definition of investment facilitation at the global level, the SCO conceptualizes it as a set of practices undertaken by member states to attract foreign investment, enhance efficiency across the investment cycle, and ensure transparency, simplified procedures, and predictability, in line with the requirements of the prospective SCO Free Trade Area.

The article first analyzes the current status of the SCO, identifying four key reasons for the absence of a formal trade facilitation framework. It then examines both the contemporary context and the inherent institutional advantages for developing such a mechanism, while also exploring its normative foundations from a legal perspective. On this basis, the study proposes a prospective framework for SCO trade facilitation rules and discusses the potential for adopting a Shanghai Cooperation Organization Trade Facilitation Agreement. The article argues that the institutionalization of the facilitation under the SCO would not only stimulate economic development among member states but also contribute to the deepening of regional cooperation within the organization.

Keywords: Shanghai Cooperation Organization (SCO), trade and investment facilitation, legal framework, soft law instruments, regional economic cooperation, free trade area.

Ли Сюэ, Ву Цзянь*

Харбин политехникалық университеті, Харбин, Қытай
*e-mail: jian.wu@hit.edu.cn

Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы шеңберінде сауданы жеңілдетудің құқықтық негізі мен дамуы

Шанхай ынтымақтастық ұйымының Учредителдік декларациясында инвестицияларды жеңілдету мәселелері бойынша келіссөздердің ресми түрде басталуы жарияланды. Бұл тақырып кейінгі мемлекет басшыларының декларацияларында да жүйелі түрде расталды. Ұйымдық құқық тұрғысынан алғанда, ШЫҰ Жарғысы инвестицияларды жеңілдетуді бекітеді, ал меморандумдар мен хаттамалар оның іске асырылуын қамтамасыз ететін «жұмсақ құқық» құралдары ретінде қолданылады. Инвестицияларды жеңілдетудің бірыңғай жаһандық анықтамасының жоқтығына қарамастан, ШЫҰ оны мүше мемлекеттердің шетелдік инвестицияларды тартуға, инвестициялық циклдің барлық кезеңдеріндегі тиімділікті арттыруға, сондай-ақ ашықтықты, рәсімдердің жеңілдетілуін және болжамдылықты қамтамасыз етуге бағытталған тәжірибелер жиынтығы ретінде қарастырады. Бұл талаптар ШЫҰ болашақ еркін сауда аймағының қағидаттарына сәйкес келеді.

Мақалада алдымен ШЫҰ-ның қазіргі жағдайы талданып, сауданы жеңілдету саласында ресми құқықтық базаның жоқтығының төрт негізгі себебі анықталады. Одан әрі заманауи жағдай мен осындай тетікті әзірлеудің институционалдық артықшылықтары қарастырылады, сондай-ақ оның құқықтық тұрғыдағы нормативтік негіздері зерттеледі. Осы негізде ШЫҰ аясында сауданы жеңілдету қағидаларының болашақтағы үлгілік жүйесі ұсынылып, Сауданы жеңілдету туралы ШЫҰ келісімін қабылдау мүмкіндігі талқыланады. Зерттеу барысында ұйым шеңберінде сауданы жеңілдету тетіктерін институционалдандыру мүше мемлекеттердің экономикалық дамуына ықпал етіп қана қоймай, сонымен бірге өңірлік ынтымақтастықты тереңдетудің маңызды факторы болатыны дәлелденеді.

Түйін сөздер: Шанхай ынтымақтастық ұйымы (ШЫҰ), сауда және инвестицияларды жеңілдету, құқықтық негіз, «жұмсақ құқық» құралдары, өңірлік экономикалық ынтымақтастық, еркін сауда аймағы.

Ли Сюэ, Ву Цзянь*

Харбинский политехнический университет, Харбин, Китай

*e-mail: jian.wu@hit.edu.cn

Правовая основа и развитие содействия торговле в рамках Шанхайской Организации Сотрудничества

В Учредительной декларации Шанхайской организации сотрудничества было официально инициировано начало переговоров по вопросам содействия инвестициям – теме, которая последовательно подтверждалась в последующих декларациях глав государств. С точки зрения организационного права, Устав ШОС закрепляет развитие инвестиционного содействия, тогда как меморандумы и протоколы используются как инструменты «мягкого права», обеспечивающие его реализацию. Несмотря на отсутствие единого определения инвестиционного содействия на глобальном уровне, ШОС трактует его как совокупность практик государств-членов, направленных на привлечение иностранных инвестиций, повышение эффективности на всех этапах инвестиционного цикла, а также на обеспечение прозрачности, упрощённых процедур и предсказуемости – в соответствии с требованиями перспективной зоны свободной торговли ШОС.

В статье анализируется текущее состояние ШОС и выделяются четыре ключевые причины отсутствия формальной правовой базы в сфере содействия торговле. Далее рассматриваются современный контекст и институциональные преимущества для разработки соответствующего механизма, а также исследуются его нормативные основания с правовой точки зрения. На этой базе предлагается перспективная модель рамочных правил содействия торговле в рамках ШОС и обсуждается возможность принятия Соглашения о содействии торговле в ШОС. В работе аргументируется, что институционализация механизмов содействия в рамках организации не только будет способствовать экономическому развитию государств-членов, но и станет фактором углубления регионального сотрудничества.

Ключевые слова: Шанхайская организация сотрудничества (ШОС), содействие торговле и инвестициям, правовая база, инструменты мягкого права, региональное экономическое сотрудничество, зона свободной торговли.

Introduction

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) is the first regional international organization named after a Chinese city. Since its inception, the SCO has aimed to maintain regional security and peace. However, as cooperation among its member states has deepened, its collaboration has gradually expanded from security to economic, cultural, and political fields, becoming a comprehensive, multi-layered regional international organization. At the same time, Chinese President Xi Jinping once said that “the world is in the midst of a major change unseen in a century”. The world is shifting, trade protectionism is on the rise, and anti-globalization thoughts are surging. When the WTO dispute settlement mechanism was suspended, it was replaced by various regional economic organizations. Against this background, accelerating the promotion of trade facilitation cooperation within regional organizations has become a consensus among countries around the world. The SCO’s trade facilitation needs to be improved badly, and especially it is important to build a legal framework.

Materials and methods

This study adopted literature analysis and empirical analysis methods. Literature analysis method – By reading relevant legal documents, this article points out that the SCO’s economic and trade regulations are somewhat weak, and makes suggestions based on current laws.

Comparative analysis method – After comparing the legal systems of different SCO countries, this article points out the important reasons why SCO legislation system are difficult to construct.

Literature review

The Construction of Shanghai Cooperation Organization Legal Framework Analyze: Current Status and Challenges. The concept of “trade facilitation” was first proposed at the WTO Singapore Ministerial Conference in 1996. Although there is no broad consensus on the definition of its connotation among international organizations, the World Trade Organization (WTO, 1998) and the United Nations Conference on Trade and Development

(UNCTAD, 2001) both believe that it is a general term for simplifying and coordinating international trade processes. It focuses on the coordination and simplification of customs procedures in cross-border trade activities, and also emphasizes the unification of trade laws and regulations, the coordination of facilities and the consistency of regulations and standards. In essence, trade facilitation is aimed at strengthening and accelerating the circulation of goods and services within the organization. As early as 2018, former Chinese Premier Li Keqiang called on SCO member states to conduct research on the establishment of an SCO Free Trade Area. As research deepened, Premier Li Keqiang also called for discussions on how to deepen and institutionalize regional economic cooperation, thereby providing stable prospects for economic cooperation. To further deepen SCO economic and trade cooperation, at the SCO Qingdao Summit that same year, the heads of state of the member states reached consensus and adopted the “Joint Statement of the Heads of State of the Shanghai Cooperation Organization Member States on Trade Facilitation,” a legal document.

However, up to now, the construction of the legal mechanism for trade facilitation in the SCO is mainly a series of soft law documents, mainly declarations and statements, with a low degree of systematization and a relatively loose organization. The SCO member states have signed a series of bilateral and plurilateral treaties. In general, the construction of the trade facilitation mechanism within the SCO is fragmented. This provides the possibility of building a complete SCO trade facilitation mechanism.

Although the relevant measures of trade facilitation have a long history, the rate of acceptance on the TFA created by the SCO party states right now is not high. The earliest trade facilitation agreement was signed in the World Trade Organization around 1950, which was also the earliest prototype of the trade facilitation agreement. The TFA(WT/L/940) inherited the trade facilitation measures under the WTO, and further simplified and upgraded the procedures and formalities for the release of goods, such as the introduction of the customs guarantee system, special preferential measures for express goods and perishable goods, and the adoption of the “authorized operator” system, etc., and put forward higher requirements for the transparency of laws and regulations and policies, as well as the disclosure of customs information(Xiaoqiong Guo, 2021). However, among the ten formal member states of

the SCO, the Islamic Republic of Iran, the Republic of Belarus, and the Republic of Uzbekistan are not WTO members so far, and the Kyrgyz Republic and the Republic of Tajikistan have not ratified the Trade Facilitation Agreement. In this way, the proportion of SCO formal member states that have not participated in TFA is as high as 50%(Yi Zhu, 2016). This means that there are certain obstacles to the direct implementation of the trade facilitation mechanism of the WTO system in the SCO.

Today, to quote Chinese President Xi Jinping, “the deglobalization is accelerating, and the world’s century-old scriptwriting is accelerating.” US President Trump threatens to impose tariffs on various countries and rebuild and restore trade barriers. As the role of the WTO gradually decreases, the newly established trade agreements focus on establishing regional trade mechanisms, and trade tends to be organized and regionalized. However, even if we refer to the regional trade agreements that are currently more influential, such as the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) led by China; or the Comprehensive and Progressive Trans-Pacific Partnership (CPTPP) led by the United States and then withdrawn, and now led by Japan, as well as organizations such as ASEAN, they generally put forward higher requirements for the degree of trade facilitation of member countries than TFA. Therefore, although global trade barriers have increased compared to before, the requirements for the degree of trade facilitation of member countries within the organization have increased. The member countries of agreements such as RCEP and CPTPP are mostly coastal developed countries, so their trade facilitation laws are more perfect. In terms of the degree of facilitation achieved by the formal member states of the SCO in cross-border trade, it is difficult to meet such requirements(Xing Han, 2019). The degree of regional trade freedom in the SCO countries is relatively weak, and there is still a long way to go.

The voting system is a crucial stage in the legal system’s operational procedures. Without it, legal operations become mere formalities. For international organizations, voting procedures are crucial for making final decisions and ensuring that signed legal documents are binding on member states. The Shanghai Cooperation Organization’s voting process is based on consensus, a principle established based on the SCO’s current status. This is because SCO member states are all emerging nations, which deeply value sovereignty. Consensus is not only a primary manifestation of sovereign

equality, but also ensures that all member states, regardless of strength or size, can maximize the representation of their needs and opinions. The principle of consensus makes the SCO a negotiating platform, ensuring equal participation in decision-making by member states. Widely accepted by member states, the consensus principle, because it helps maximize benefits, is being applied in an increasingly wide range of areas, becoming an essential principle in all dispute resolution. For example, international organizations such as GATT, APEC, and ASEAN all implement the principle of consensus. However, one of the major drawbacks of this principle is the lack of decision-making efficiency. When this principle violates the core interests of certain countries, when one country opposes, all countries are unable to reach an agreement. And because of the principle of national equality in international law, the national will of a country cannot be forced by another country, which leads to decision-making in many specific areas taking too long or even difficult to make. Due to the lack of coercive force, most can only form principled declarations or soft law documents. In the SCO trade facilitation mechanism, although the SCO Charter and the founding declaration in 2001 proposed efforts to facilitate trade and investment among member states, when the member states signed the Joint Statement of the Heads of State of the Shanghai Cooperation Organization on Trade Facilitation in 2018, the statement was still quite principled and did not have more in-depth mandatory or semi-mandatory provisions. Moreover, to date, the SCO has not formed any legal documents other than the statement to promote this matter.

At present, the SCO member states still face many obstacles in four major areas, including customs procedures, standardization, business flows and regulatory environment. The policies of various parties are quite different, and coordination is difficult. For example, in the field of technical standards, the CIS countries mainly refer to Russian standards (partially inherited from Soviet standards) and European standards. China, on the other hand, has a unique set of standards modified from European standards. In order to meet the requirements of the target country and obtain approval from the relevant departments of the target country, imported and exported products need to be approved. This means that when Chinese companies enter the CIS market, they need to collect, translate, compare and adjust the indicators of their products (Zhou Deng, 2023). For example, in terms of approval, logistics, customs

clearance, and remittance of funds, the requirements of the SCO member states are different. Every time they pass through a country, they need to work again, which is time-consuming and laborious. In addition, the labor visa procedures are complicated and time-consuming, which also hinders companies from investing and solving technical problems to a certain extent.

In fact, regional economic cooperation has not really become a recognized priority area for all parties, and the positioning of the SCO by various countries is somewhat different. Russia often relies on the SCO to carry out its geopolitical cooperation. In fact, there is already a Eurasian Economic Union led by Russia in the CIS countries, and the SCO's trade facilitation activities may overlap with it; although Central Asian countries are willing to take advantage of China's economic growth, they are also worried about economic dependence on China in the process of cooperation. China has not joined the Eurasian Economic Union, and the "Belt and Road" initiative is a unilateral initiative led by China, and does not have a regional organizational framework like the SCO. The SCO member states act independently, which to a certain extent hinders the promotion of the trade facilitation mechanism.

Background Analysis of the SCO Trade Facilitation Mechanism Construction. At present, the trend of deglobalization is prevalent. Since the then US President Trump came to power around 2016, the world has gradually turned to deglobalization. Under the influence of Trump, there is a tendency to put US interests first only in benefit analysis, while disregarding any established rules and ignoring the existing world order and the legitimate development demands of other countries. As a result, the United States frequently breaks international practice and is unwilling to accept the constraints of the rules of international organizations including the WTO. Since the United States has repeatedly obstructed the start of the selection process for new judges of the Appellate Body, the Appellate Body of the WTO has been suspended for a long time, and the member countries of the Multiparty Interim Appeal Arbitration Arrangement (MPIA) are very limited and cannot resolve trade disputes.

After the WTO was essentially suspended, the road to global free trade suffered a major setback. In contrast, regional economic and trade negotiations have shown an accelerating trend. Various regional free trade agreements have accelerated the signing process, and various forms of regional trade agreements with the content of mutual exemption of

tariffs and reduction of trade barriers have continued to increase.

Since US President Trump came out with the “reciprocal tariff” plan on April 7, 2025, he intends to continuously raise trade barriers in the form of additional tariffs. Affected by this, major economies in the world such as China, the European Union, Australia, Canada, and Japan have claimed to fight back. Recently, the United States and other countries are in negotiations. The results of the trade negotiations are still unknown, but the trend of deglobalization is an indisputable fact. At the same time, the share of trade and the contribution rate of the global southern countries to driving global growth have increased year by year, and their international influence has been significantly enhanced. The Shanghai Cooperation Organization is an international organization established between southern countries. Establishing a trade facilitation mechanism or even a trade community within the framework of the SCO is an important step to give full play to the advantages of the organization and fight against the trend of deglobalization.

At the 2019 SCO Heads of State Council, Chinese President Xi Jinping first proposed the “SCO Community of Shared Future” initiative, charting the course for the SCO’s future development. As cooperation deepened, the following year, Chinese President Xi Jinping further proposed the “Building an Even Closer SCO Community of Shared Future” initiative, building on the SCO’s shared future. This initiative has put forward higher requirements for cooperation and exchanges among SCO member states, and is more closely connected with the concept of a community with a shared future for mankind and a community with a shared future for the surrounding areas (Min Yin, 2022). Starting from the purpose of security cooperation, after 20 years of development, the cooperation areas of various countries have long been expanded to the economic and trade fields. The construction of the SCO trade community can further promote economic and trade cooperation among countries, deepen the level of openness, and take common interests as the basis and economic win-win as the goal.

Today, the international community still holds the view that the interests of individual countries and the interests of the international community are incompatible or irreconcilable (Shouping Li, 2020). This view holds that the interests of different countries are mutually exclusive, and each country has the right to plan and implement its own development plan without being interfered with or

constrained by the international community (Hedley Bull, 2015). National interests are related to national development and people’s well-being, and are the inevitable pursuit of countries. Conflicts usually arise in the process of pursuing interests (Zuxue Gu, 2012). To resolve conflicts of will between countries, only through mutual cooperation between countries can international law norms be formed on the basis of mutual agreement. The concept of a community with a shared future for mankind advocates that the interests of countries are closely related and coexist with each other. The construction of a trade community promotes economic and trade cooperation among member states, emphasizes mutual benefit and win-win results, and is in line with this concept.

At a time when the global crisis is becoming increasingly prominent, facing the trend of deglobalization of trade and the unfair suppression of Western states, constructing a closer SCO community with a shared future, as I see it, is probably the best way to achieve win-win results for the SCO party states in the world and the correct answer to dealing with the global crisis (Xiaohong Liu, Shuo Feng, 2020). Discovering wisdom from the “Shanghai Spirit” and gaining strength from unity and cooperation are also vivid manifestations of the wisdom raised by the member states.

It counted that, the population amount of the SCO member states reaches nearly half of the world’s population, and the territory of the SCO account for more than 60% of the Eurasian continent, and the GDP totality of the SCO party states accounts for more than 20% of the world’s GDP. In 2021, SCO Secretary-General Norov said that the total economic output of SCO member states currently accounts for 22.5% of the global GDP. According to experts from the International Monetary Fund, this proportion will rise to 38%~40% in 2025. According to data from the Ministry of Commerce, China’s trade volume with SCO member states was US\$12 billion in 2001, and reached US\$245 billion in 2020, an increase of 20 times in 20 years. From January to July 2021 alone, my country’s trade volume with SCO member states was US\$180.6 billion, an increase of 41%. At the same time, according to the United Nations Goods Trade Database, the total trade volume of the six founding member states of the SCO increased from US\$672 billion in 2001 to US\$112.5 trillion in 2019 (Dexue Yan, 2021).

Since the establishment of the SCO, China’s foreign trade imports and exports with other SCO member states have generally shown a positive

trend (Songji Wang, Rui Han, 2024). Taking China as an example, according to the 2023 China-SCO trade annual index report released by the General Administration of Customs of the People's Republic of China, the trade scale, development speed, trade quality, and trade entities are used as primary measurement indicators to compile the China-SCO trade index. The index generally showed a fluctuating recovery trend, closing at a historical high of 150.1 in December; in 2023, China's total import and export value with other SCO member states hit a record high. In December 2024, China's development trade index with SCO member states reached a new historical high of 168.2. This fully proves that trade and other connections between member states are gradually increasing. The demand for trade implies an increased demand for further simplifying trade barriers (Deborah Elms, 2014).

Against the backdrop of anti-globalization sentiment, countries around the world are rebuilding trade barriers. Given that many regional trade facilitation agreements have been signed and multiple free trade zones have been established, the Shanghai Cooperation Organization Trade Facilitation Agreement itself has a legal basis, so it may facilitate the advancement of the mechanism.

Results and discussion

The Silk Road Economic Belt rests on a profound historical foundation, having long served as a crucial transportation artery linking the economies of East and West. In the twenty-first century, this historical legacy has been revitalized and endowed with new strategic significance. In 2013, during his visit to Kazakhstan, the President of China introduced the vision of constructing the Silk Road Economic Belt, drawing on its historical role while aligning it with the developmental imperatives of the contemporary era. Subsequently, General Secretary Xi Jinping expanded the concept into the broader Belt and Road Initiative (BRI), thereby rearticulating its relevance in the context of globalization and regional economic integration.

The BRI is conceived as a platform to create an open, inclusive, and mutually beneficial economic corridor for states along its routes. Its principal objectives include strengthening infrastructure connectivity, enhancing the free flow and efficient allocation of resources, and fostering market complementarity. Through these measures, the initiative aims to address the persistent challenges

of uneven and unstable economic growth faced by participating states.

To date, countries located along the Belt and Road have entered into a series of bilateral agreements with China that serve to operationalize the BRI's objectives (Yiyuan Liu, 2023). These agreements underscore both the strategic scope of the initiative and its capacity to reshape patterns of trade and cooperation across Eurasia. Importantly, they also provide a foundation for multilateral cooperation frameworks, such as those under the Shanghai Cooperation Organization (SCO) may serve as complementary mechanisms for advancing trade facilitation and regional integration.

For instance, in August 2015, China and Russia established a working group on the coordination mechanism for aligning the Silk Road Economic Belt with the Eurasian Economic Union. In parallel, China and Kazakhstan institutionalized a «regular prime ministers' meeting» mechanism, which evolved into a multi-tiered cooperation framework comprising the «prime ministers' meeting+ the China-Kazakhstan Cooperation Committee+ nine subcommittees» covering economy and trade, transportation, border ports, science and technology, finance, energy, mining, cultural and humanitarian exchanges, and security.

This institutional arrangement has produced notable interim results, particularly in the implementation of joint projects and the development of financing mechanisms. In the same way, China and Uzbekistan established an Intergovernmental Cooperation Committee, supported by specialized subcommittees in the areas of economy and trade, science and technology, energy, transportation, agriculture, cultural cooperation, and security. Moreover, China has concluded Intergovernmental Economic and Trade Cooperation Committees with both Kyrgyzstan and Tajikistan. Nevertheless, it is essential to underscore that the BRI remains primarily China-centered, with the geographical core of the Silk Road Economic Belt substantially overlapping with the territories of the Shanghai Cooperation Organization member states.

The Belt and Road Initiative as a Framework for the Shanghai Cooperation Organization Trade Facilitation Mechanism. The Silk Road Economic Belt possesses a deep historical legacy as a vital artery connecting the economies of East and West. In the twenty-first century this historic route has been revitalized and endowed with new strategic significance. In 2013 during the visit to Kazakhstan, The President of China introduced the idea of

establishing the Silk Road Economic Belt, drawing on its historical traditions while aligning it with the developmental imperatives of the contemporary era. Subsequently, General Secretary Xi Jinping expanded this vision into the Belt and Road Initiative (BRI), presenting it as comprehensive strategy designed to foster an open, inclusive, and mutually beneficial economic corridor. The BRI seeks to enhance infrastructure connectivity among participating states, promote the free flow and efficiency allocation resources, and strengthen market complementarity. With these measures, the Initiative seeks to reduce the persistent problems of unbalanced and unstable economic growth in the region.

To date, countries along the Belt and Road have signed a wide range of bilateral cooperation agreements with China (Ning Zhang, 2017). For instance, in August 2015, China and Russia established a working group on the coordination mechanism between the Silk Road Economic Belt and the Eurasian Economic Union. Similarly, China and Kazakhstan institutionalized a «regular prime ministers’ meeting» mechanism, which has evolved into a structured cooperation platform comprising the prime ministers’ meetings, the China-Kazakhstan Cooperation Committee, and nine specialized subcommittees covering economy and trade, transportation, border ports, science and technology, finance, energy, mining, cultural and humanitarian affairs, and security. This framework has produced significant interim achievements in project implementation and the establishment of financing mechanisms. In addition, China and Uzbekistan created an «Intergovernmental Cooperation Committee», further supported by subcommittees on economy and trade, science and technology, energy, transportation, agriculture, cultural cooperation, and security. Likewise, China has established «Intergovernmental Economic and Trade Cooperation Committees» with both Kyrgyzstan and Tajikistan. These agreements show that China is becoming more involved in the region and building stronger cooperation.

Even so, the Belt and Road Initiative is still mainly focused on China. Its main part, the Silk Road Economic Belt, largely covers the same area as the SCO member states. This overlap shows that the BRI could become a base for creating a trade facilitation system within the SCO, but it also raises concerns about how influence will be shared and whether the framework will truly be multilateral.

On the one hand, the construction of this mechanism is conducive to the constraints on member parties. The SCO is a large international law subject in the pan-Central Asian region. International law has a relatively clear definition of international organizations, and modern international law has long recognized the international legal subject status of international organizations, and the SCO has become an observer of the United Nations General Assembly since 2005 (Hui Zhang, 2018). Under the BRI framework, most of them are bilateral trade framework agreements signed between China and the corresponding countries, which are weaker in effectiveness and influence than multilateral agreements. Moreover, bilateral treaties are not conducive to the construction of free trade zones or economic zones.

On the other hand, in terms of development concepts, the “Shanghai Spirit” of win-win cooperation advocated by the SCO is similar to the Silk Road Spirit of the principle of consultation, joint construction and sharing contained in the “Belt and Road” initiative, and is highly consistent with the development strategies of each member country, enabling countries to promote economic and trade cooperation more smoothly and friendly.

Driven by the “Belt and Road” initiative, the development of the SCO continues to gain momentum and expand steadily. It is expected that in the future, various strategic goals will continue to be promoted and steadily move towards the goal of economic “integration”. The BRI initiative can be further deepened to pave the way for trade facilitation in the SCO.

The Constitutional Basis for Establishing a Trade Facilitation Mechanism within the Shanghai Cooperation Organization. Article 9 of the Shanghai Cooperation Organization Declaration states that “the Shanghai Cooperation Organization will make use of the huge potential and broad opportunities for mutually beneficial cooperation in the economic and trade fields among its member states, and strive to promote the further development of bilateral and multilateral cooperation among its member states and the diversification of cooperation. To this end, the negotiation process on trade and investment facilitation will be launched within the framework of the Shanghai Cooperation Organization, a long-term multilateral economic and trade cooperation outline will be formulated, and relevant documents will be signed.”(2001) Article 3, item 5 of the Shanghai Cooperation Organization Charter states that the SCO...(2001) supports and promotes various forms

of regional economic cooperation, creates a good trade and investment environment, and gradually realizes the free flow of goods, capital, services and technology; The above provisions in the SCO Charter provide the most basic principled guarantee for the construction of trade facilitation within the SCO. Until the 2018 Shanghai Cooperation Organization Qingdao Summit, the heads of the SCO member states signed the “Joint Statement of the Heads of State of the Shanghai Cooperation Organization Member States on Trade Facilitation”, marking an important step in the process of trade facilitation and going beyond the principles set out in the SCO Charter. Since the signing of the agreement, the SCO Trade Facilitation Working Group has established a basic framework and held three meetings, laying the foundation for the formulation of practical measures to promote trade facilitation. The trade facilitation mechanism is based on the SCO Charter and the SCO Declaration, and is supported by numerous legal documents and agreements within the organization, laying a solid legal foundation for the further development of the trade facilitation mechanism.

Conclusion

Principles for Building the Legal Mechanism of Trade Facilitation under the Shanghai Cooperation Organization. The construction of the SCO trade facilitation legal mechanism is part of the SCO framework legal mechanism. The overall mechanism must uphold the spirit and specific requirements of the UN Charter and the SCO Charter (Taoqin Wang, 2021). The SCO Charter is the SCO’s constitutional document. It reaffirms the Charter of the United Nations as well as other universally recognized principles designed to maintain international peace and security, while promoting good-neighborly relations, friendship, and cooperation among states. Accordingly, the development of the SCO trade facilitation framework must be consistent with the provisions of the SCO Charter (Yi Lin, 2020). In addition, the statements in the UN Charter are what all international organizations should follow, and the SCO should naturally abide by them.

The WTO system is the cornerstone of global trade facilitation. The WTO’s trade facilitation measures have a long history, but the road has been bumpy. Since Articles 5, 8 and 10 of the GATT, the principle of trade facilitation has been running through several rounds of negotiations at the WTO. Since the WTO Singapore Round, trade

facilitation negotiations have been one of the main topics. The Doha Round marked the conclusion of the first multilateral trade agreement since the establishment of the World Trade Organization (WTO), namely the Trade Facilitation Agreement (TFA), sometimes referred to as «China’s Baby Wrap». The agreement was ratified by two-thirds of WTO members and entered into force on 22 February 2017. The TFA (WT/L/940) builds upon existing WTO trade facilitation measures while further streamlining and modernizing customs procedures. It introduces mechanisms such as a customs guarantee system, special preferential measures for express consignments and perishable goods, and the adoption of an «authorized operator» system. Moreover, it establishes more stringent requirements for legal and policy transparency, including the timely publication and disclosure of customs-related information (Bing Liu & Han Wang, 2019).

Although the depth and mandatory nature of TFA are in a relatively weak semi-soft law position, and the overall facilitation level is far behind the trade integration agreements of the EU and ASEAN, it should be considered that TFA has established a set of preliminary trade facilitation systems applicable to different countries and regions around the world. Even today, TFA still does not seem outdated and is an inevitable requirement for establishing a set of the most basic trade facilitation systems. The Joint Statement of the Heads of State of the Shanghai Cooperation Organization on Trade Facilitation, signed by the leaders of the SCO member states in 2018, emphasized the importance of joint efforts to support and strengthen the multilateral trading system based on the rules of the World Trade Organization.

The Trade Facilitation Agreement (TFA) and related supporting systems under the WTO framework are the most basic requirements of the current trade facilitation mechanism, and provide a useful exemplary framework for the construction of the SCO’s trade facilitation legal mechanism. This article believes that the construction of the SCO’s initial legal framework for trade facilitation should be based on the TFA as a demonstrative blueprint, first solving the problem of building something from scratch, and then conducting more detailed and high-standard negotiations on the facilitation agreement.

Promoting Negotiations within the Framework of the Joint Statement to Achieve a Framework Agreement. The development of a comprehensive legal framework for trade facilitation within

the SCO necessitates the adoption of a package of agreements, with the prospective Shanghai Cooperation Organization Trade Facilitation Agreement envisioned as its core instrument. In 2018, the member states adopted the Joint Statement of the Heads of State of the Shanghai Cooperation Organization on Trade Facilitation under the auspices of organization. This declaration not only provided a positive evaluation of the progress already achieved in advancing trade facilitation but also reaffirmed the collective commitment of SCO member states to deepen cooperation in this field. Specifically, the statement underscored that simplifying customs procedures, reducing formalities associated with the import, export, and transit of goods, enhancing transparency, strengthening inter-agency cooperation at borders (including customs authorities), and accelerating the flow, release, and clearance of goods would collectively advance mutual trade facilitation and stimulate trade growth among SCO member states (Dan Fang & Yan Sun).

The original statement emphasized that «in view of the importance of joint efforts to support and consolidate the multilateral trading system based on the rules of the World Trade Organization, in order to promote trade facilitation in the region, we believe it is necessary to continue working on exploring relevant paths to achieve this goal». Building on the principles outlined in the statement, the prospective SCO trade facilitation mechanism may be structured around several key dimensions.

First, the simplification and harmonization of customs procedures constitute the most fundamental element of any trade facilitation framework. Whether in the WTO Trade Facilitation Agreement (TFA) – the cornerstone of global trade facilitation – or in trade agreements concluded within free trade areas, the unification and streamlining of customs procedures remain central. At present, however, China and most SCO member states, particularly those from the Commonwealth of Independent States (CIS), continue to face divergent customs clearance standards (Min Wang, 2021). For instance, China's import and export product standards are governed by the Regulations on Certification and Accreditation of the People's Republic of China, drafted largely in line with European and American practices, while CIS countries predominantly rely on standards inherited from the former Soviet Union. To bridge these differences, measures such as the introduction of electronic data systems, the adoption of standardized formats for submitting trade

information, and the simplification of document review requirements could be implemented. Furthermore, relevant international instruments, such as the World Customs Organization's Guidelines for the Implementation of Mutual Recognition of Authorized Economic Operators (AEO) – may be adapted to the specific circumstances of SCO member states to foster unified customs procedures and rules that enhance trade facilitation.

Second, advancing the establishment of an SCO trade facilitation mechanism requires enhanced mutual recognition in regulatory supervision, the institutionalization of information-sharing, and greater coordination of law enforcement practices. This involves expanding the cooperation at borders and in customs, bringing relevant issues to the agenda of the SCO Council of Ministers, and ensuring regular dialogue among national agencies. In particular, cooperation between China's National Development and Reform Commission, Ministry of Commerce, Ministry of Transport, and Ministry of Foreign Affairs with their counterparts in other SCO member states could help establish solid frameworks in trade, transport, and foreign affairs. Such collaboration would provide a stable basis for regional trade facilitation.

Third, building transport-related trade rules is a complex task. The experience of other international organizations can serve as a useful reference. The framework should include both transport and financial rules. On the transport side, for example, the International Freight Convention could be used as a model to create a unified bill of lading system and common rules. This would protect the rights of trade participants, involve banks, insurance companies, and others financial institutions, and safeguard legitimate business interests. On the financial side, clear rules are needed to define responsibilities and risks, strengthen credit systems, and expand financing options for different market actors. It is also important to specify which risks fall on the seller, buyer, or carrier. Together, these measures would create a more predictable and fair system for cross-border trade under the SCO.

Concluding Remarks. Trade facilitation helps to eliminate non-tariff ratios, tighten economic ties between member states, and bring significant benefits to the economic development of SCO member states. The ultimate goal of establishing a sound legal framework is to build a trade facilitation mechanism between SCO member states. At present, whether from the perspective of external environment,

political mutual trust, legal basis, or the status quo of regional economic and trade cooperation, funding guarantee level, and cooperation mechanism, the overall trend is positive. This is very beneficial for the construction of the SCO Trade Facilitation Agreement.

The vision of signing a package agreement with the Shanghai Cooperation Organization Trade Facilitation Agreement as the main body will play a role in legal protection and regulation for the establishment of trade liberalization and facilitation within the SCO. The SCO Trade Facilitation Agreement should be the first step in trade cooperation between China and Central Asian countries. Due to the large gap in the trade systems

between SCO countries and the need to improve the degree of facilitation, the signing of this agreement can solve the problem of building a trade facilitation mechanism between SCO countries from scratch. Trying to replace specific provisions with principled provisions is the key to promoting the construction of a legal mechanism for trade facilitation as soon as possible. There is no doubt that the establishment of the SCO Free Trade Area is the destination of the SCO member states to promote trade liberalization. If the SCO Free Trade Area can be established, it will significantly promote the deepening of trade volume between China and SCO member states, improve the level of trade, and enhance economic exchanges among members.

References

- Bing, L., & Han, W. (2019). The Current Situation, Evaluation, and Development Path of the Legal Mechanism for Trade Facilitation under the Belt and Road Initiative. *Ningxia Social Sciences*, 1, 40–48.
- Chapter of the Shanghai Cooperation Organization. (n.d.). Ministry of External Affairs, Government of India. <https://www.mea.gov.in/Portal/LegalTreatiesDoc/000M3130.pdf>
- Dan, F., & Yan, S. (2022). Research on the Impact of Shanghai Cooperation Organization Trade and Investment Facilitation on China's OFDI: Based on Panel Data. *Industrial Organization Review*, 3, 111–131.
- Deborah, E. (2014). After Bali: What Happens Next With Asian Trade Facilitation? *Asian Journal of WTO & International Health Law and Policy*, 2, 430–443.
- Declaration on the Establishment of the Shanghai Cooperation Organization. (2001, June 15). <https://eng.sectsc.org/20010615/1626670.html>
- Dexue, Y. (2021). Economic Cooperation under the Shanghai Cooperation Organization: Achievements and Prospects. *China International Studies*, 85–106.
- Hedley, B. (2015). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics* (4th ed.). Shanghai People's Publishing House.
- Hui, Z. (2018). A Community of Shared Future for Mankind: The Contemporary Development of the Social Foundations Theory of International Law. *Social Sciences in China*, 5, 43–68.
- Liyuan, L. (2023). *Research on the Construction of Legal Mechanism for Economic Cooperation in the Framework of the Shanghai Cooperation Organization* (Master's thesis). Central China Normal University.
- Min, W. (2021). Trade Facilitation Development Strategy in China: Based on the Comparative Analysis of Regional Free Trade Agreements Among RCEP Members. *International Trade*, 2, 64–71.
- Min, Y. (2022). The International Law Interpretation of Building a Closer SCO Community of Shared Future. *Law Science*, 10, 177–192.
- Ning, Z. (2017). The Probability Analysis of Founding Shanghai Cooperation Organization Free Trade Area. *Journal of Liaoning University (Philosophy and Social Sciences)*, 4, 140–148.
- Shouping, L. (2020). The Concept of a Community of Shared Future for Mankind Leading the Reform of International Rule of Law: Logical Demonstration and Realistic Path. *Studies in Law and Business*, 1, 44–46.
- Songji, W., & Rui, H. (2024). Ten Years of Progress, Problem Analysis, and Promotion Path of Trade Facilitation in the Belt and Road Initiative. *Journal of Northwest University (Philosophy and Social Sciences Edition)*, 54(2), 54–64.
- Taoqin, W. (2021). The Action Logic of SCO in Promoting Regional Economic Integration: The Relationship between SCO and Eurasian Economic Union. *Journal of Xinjiang University (Philosophy, Humanities & Social Sciences)*, 2, 49–57.
- The Joint Statement on Trade Facilitation by the Heads of State of the Shanghai Cooperation Organization Member States. (2018, June 10). <https://eng.sectsc.org/20180610/1626104.html>
- Xiaohong, L., & Shuo, F. (2020). On the Construction of a Shared Future for the Shanghai Cooperation Organization in the Perspective of International Law. *Journal of Shanghai University of Political Science and Law*, 3, 1–17.
- Xiaoqiong, G. (2021). New Challenges and Directions for SCO Regional Economic Development amid the COVID-19 Pandemic. *Eurasian Economy*, 3, 87–109.
- Xing, H. (2019). The Economic Impact of Trade Facilitation under the Shanghai Cooperation Organization: A Simulation Study Based on the GTAP Model. *Research on Financial and Economic Issues*, 3, 116–123.
- Yi, L. (2020). On the Independent Construction of a Multilateral Investment Dispute Settlement Mechanism in the SCO. *Commercial Arbitration and Mediation*, 4, 28–44.

Yi, Z. (2016). Construction of Settlement Mechanism for Disputes of SCO's Shared Future. *Belt and Road Legal Studies*, 6, 225–246.

Zhou, D. (2023). Motivation, Predicament and Deepening Path of SCO-ASEAN Cooperation. *Southeast Asia Studies*, 4, 43–56.

Zuxue, G. (2012). International Law-Making: Basic Principles and Its Significance to International Law. *Social Sciences in China*, 2, 127–146.

Information about author:

Li Xue – Professor of Faculty of Humanities and Social Sciences, Harbin Institute of Technology (China, Harbin, e-mail: lixuesnow@hit.edu.cn)

Wu Jian – Professor of School of Energy Science and Engineering, Director of the Office of Global Affairs, Harbin Institute of Technology (China, Harbin, e-mail: jian.wu@hit.edu.cn)

Автор туралы мәлімет:

Ли Хюэ – Гуманитарлық-әлеуметтік ғылымдар факультетінің профессоры, Харбин технологиялық институты (Қытай, Харбин, e-mail: lixuesnow@hit.edu.cn)

Ву Цзянь – энергетика ғылымы және инженерия мектебінің профессоры, Харбин технологиялық институтының Жаһандық мәселелер кеңсесінің директоры (Қытай, Харбин, e-mail: jian.wu@hit.edu.cn)

Сведения об авторах:

Ли Хюэ – профессор факультета гуманитарных и социальных наук Харбинского политехнического университета (Харбин, Китай, e-mail: lixuesnow@hit.edu.cn);

Ву Цзянь – профессор Школы энергетических наук и инженерии, директор Управления глобальных отношений Харбинского политехнического университета (Харбин, Китай, e-mail: jian.wu@hit.edu.cn).

Previously sent May 27, 2025.

Re-registered June 2, 2025.

Accepted August 29, 2025.

АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН АҚПАРАТ

«ҚазҰУ. Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясында» материалдарды жариялау Open Journal System арқылы, онлайн жіберу жүйесі және сараптамалық бағалауды қолдану арқылы жүзеге асырылады.

Мақалаға қойылатын талаптар

- Редакциялық коллегия журналдың ғылыми бағыттары бойынша бұрын жарияланбаған мақалаларды қабылдайды. Мақала журналдың функционал сайтына жүктеу арқылы FАNA (Open Journal System) электронды форматта (doc, .docx, .rtf форматында) қабылданады.

- Шрифт кеглі – 12 (андатпа, кілт сөздер, әдебиеттер тізімі – 10, кесте мәтіні – 9–11), шрифт – Times New Roman, мәтін беттің ені бойынша тегістеу арқылы теріледі, аралығы– бір, абзац бойынша шегініс – 0,8 см, шеттері: үстіңгі және астыңғы – 2 см, сол және оң жақ – 2 см.

- Сурет, кесте, графика, диаграмма және т.б. мәтін ішінде нөмір және атаумен белгіленеді. (Мысалы, 1-сурет – Сурет атауы). Суреттердің, таблица, графика мен диаграммалардың саны мақала көлемінің 20% -нан (кейбір жағдайда 30%) артық болмауы керек.

- Мақала көлемі (атауы, авторлар бойынша ақпарат, андатпа, түйін сөз, әдебиеттер тізімін қоспағанда) әлеуметтік және гуманитарлық бағытта 3 000 сөзден кем, 7 000 сөзден артық емес болуы шарт.

- Авторлар жіберіліп отырған мақаланың/қолжазбаның бұрын соңды еш жерде жарияланбағаны, мақалада/қолжазбада басқа жұмыстардың мәтіндеріне сілтемесіз алынған кірме фрагменттердің жоқ екендігі туралы Open Journal System жүйесіндегі ілеспе хатта МІНДЕТТІ түрде жазу керек.

Мақала құрылымы:

Бірінші бет:

- Бірінші жол – FTAMP нөмірі (ерекше жағдайда ЭОЖ), мәтін беттің сол жақ шетімен тегістеледі, қаралау шрифт.

- Мақала атауы (Тақырып) мақаланың мәні мен мазмұнын көрсетіп, оқырманның назарын аудару керек. Тақырып қысқа әрі ақпараттық, жаргондар мен аббревиатурасыз жазылуы тиіс. Тақырыптың орташа ұзындығы 5-7 сөз (кей жағдайда 10-12 сөз). Мақаланың тақырыбы орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде берілуі керек. Тақырып қаралау шрифтті кіші әріптермен, беттің ортасымен тегістеледі.

- Мақала автор(лар)ы – аты-жөнінің бірінші әріптері және тегі, жұмыс істейтін орны (аффилиация), қала, мемлекет, e-mail – орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде жазылады. Авторлар туралы ақпарат қалыпты шрифтті кіші әріптермен жазылып, беттің ортасында тегістеледі.

- Андатпа көлемі 150 сөз орыс, қазақ, ағылшын тілдерінде жазылады.

- Түйін сөздер/сөз тіркестері – орыс, қазақ, ағылшын тілдерінде 3–5 сөз аралығында.

Келесі бет (жаңа бет):

- Кіріспе келесіде берілген негізгі элементтерден тұрады:

- Тандалған тақырыптың негіздемесі, тақырып өзектілігі мен зерттеу проблемалары. Тандалған тақырыптың негіздемесінде алдыңғы зерттеушілердің тәжірибелері негізінде проблемалық жағдайдың (зерттеу жұмыстарының жоқтығы, жаңа зерттеу нысанының пайда болғаны және т.б.) бар екендігі айтылады. Тақырыптың өзектілігі аталған зерттеу нысанының қойылған сұрақтарға толық жауаптардың болмаған жағдайда, тақырыптың теориялық және практикалық маңыздылығы арқылы дәлелденіп жалпыға ортақ мүдде арқылы анықталады.

- Жұмыстың нысанын, пәнін, мақсаттарын, міндеттерін, тәсілдерін, әдістер, гипотезасын анықтау. Зерттеудің мақсаты тезисті дәлелдеумен, яғни зерттеу тақырыбын автор таңдаған аспектімен көрсетумен байланысты.

- Материал мен әдістер - материалдар мен жұмыс барысының сипаттамасынан, сондай-ақ қолданылатын әдістердің толық сипаттамасынан тұруы керек

- Әдебиеттерге шолу жасау бөлімінде - зерттеу тақырыбы бойынша ағылшын тілінде шетелдік авторлардың іргелі және жаңа еңбектер (кемінде 15 жұмыс), оларды ғылыми үлесі тұрғысынан талдау, сондай-ақ сіздің мақаланызда толықтырылған зерттеу кемшіліктері беріледі.

- Жұмысқа қатысы жоқ көптеген сілтемелердің болуы немесе сіздің жетістіктеріңіз туралы, алдыңғы жұмыстарыңызды көрсететін сілтемелерді қосуға БОЛМАЙДЫ.

- Нәтижелер мен Талқылау бөлімінде сіздің зерттеу нәтижелеріңізді талдауы және талқылауы беріледі. Зерттеу барысында алынған нәтижелер туралы қорытынды беру арқылы негізгі мәні айқындалады. Бұл мақаланың маңызды бөлімдерінің бірі болып саналады. Онда жұмысыңыздың нәтижелерінің талдауы және алдыңғы жұмыстармен, талдаулармен және тұжырымдамаларымен салыстыру арқылы сәйкес нәтижелерді талқылау беріледі.

- Қорытынды, тұжырымдама – жұмыстың осы кезеңдегі нәтижелерін жалпылау және қорытындылау; автор алға қойған тұжырымның растығын және алынған нәтижелерді ескере отырып, ғылыми білімнің өзгеруі туралы автордың қорытындысын растау. Қорытынды абстрактілі болмауы керек, оларды ұсыныстарды немесе одан әрі жасалатын жұмысты сипаттай отырып белгілі бір ғылыми саладағы зерттеу нәтижелерін жалпылау үшін қолдану керек.

- Пайдаланылған әдебиеттер тізімі немесе библиографиялық тізім кем дегенде әлеуметтік және гуманитарлық бағыттарға 15 атаулардан тұрады, ал ағылшын тіліндегі жалпы атаулар саны 50%-дан кем болмауы керек. Егер сілтемелер тізімінде кириллицада берілген еңбектер болса, сілтемелер тізімін екі нұсқада ұсыну қажет: біріншісі – түпнұсқада, екіншісі – романизацияланған алфавитте (транслитерация). Әлеуметтік және гуманитарлық бағытта романизацияланған әдебиеттер тізімін, ағылшын тіліндегі (басқа шет тіліндегі) дереккөздер рәсімдеу стилі – American Psychological Association (<http://www.apastyle.org/>).

INFORMATION FOR AUTHORS

Submissions to the International Relations and International Law Journal are made using Open Journal System, the online submission and peer review system.

MANUSCRIPT REQUIREMENTS:

- The Editorial Board accepts previously unpublished articles in research areas of the journal. The paper should be submitted in electronic format (in .doc, .docx, .rtf) ONLY by submitting it through the function (Open Journal System) at the journal's website
- Font size -12 (abstract, keywords, references - 10, table text - 9-11), font -Times New Roman, alignment - text width, spacing - single, paragraph indentation - 0.8 cm, margins: top and bottom – 2 cm, left and right – 2 cm.
- Figures, tables, graphs, diagrams, etc. are presented directly in the text, indicating the number and title (for example, Figure 1 – The name of the figure). The number of figures, tables, graphs and diagrams should not exceed 20% of total volume of the article (in some cases up to 30%).
- The volume of the article (excluding title, information about authors, abstract, keywords, references) should be at least 3,000 words and not exceed 7,000 words for social and humanitarian areas, and 1,500-7,000 words for natural science and technical areas.
- Authors must indicate in the cover letter in the Open Journal System that the submitted article/manuscript has not been published anywhere before, and that the article does not contain borrowed text fragments from other papers without referencing them.

The structure of the article:

First page:

- The first line is the IRSTI (Interstate rubricator of scientific and technical information number) (in exceptional cases, UDC), alignment is left, the font is bold.
- The title of the article (Title) should reflect the essence and content of the article and attract the reader's attention. The name should be short, informative and not contain any jargon or abbreviations. The optimal length of the title is 5-7 words (in some cases 10-12 words). The title of the article should be presented in Russian, Kazakh and English. The title of the article is presented in bold, lowercase letters, and alignment is centered.
- Author (s) of the article – Initials and surname, place of work (affiliation), city, country, email – in Russian, Kazakh and English. Information about authors is presented in an ordinary font in lowercase letters, alignment is centered.
- Abstract of at least 150 words in Russian, Kazakh and English
- Keywords are words/collocations - 3-5 words in Russian, Kazakh and English.

Next page (new):

- Introduction consists of the following main elements:
- Justification for the topic chosen; relevance of topic or problem. The chosen topics should be based on the description of our predecessors' experience and report a problem to solve (lack of any research, the emergence of a new object, etc.). The relevance of the topic is due to general interest to the research object with a lack of comprehensive answers on relevant questions, which is proved by the theoretical or practical importance of the topic.
- Defining the object, subject, goals, objectives, methods, approaches, hypothesis, and meaning of your work. The purpose of the study is related to proof of thesis, that is presentation of the research subject in the aspect chosen by the author.
- Materials and Methods should consist of a description of materials and progress of work, as well as a full description of methods used.
- The literature review section should cover fundamental and new papers on the subject under study by foreign authors in English (at least 15 references), analysis of these works from the point of view of their scientific contribution, as well as gaps in research that authors supplement in their article.
- It is UNACCEPTABLE to have a lot of links that are not related to research, or inappropriate judgments about your own achievements, links to your previous work.
- In the Results and Discussion section, authors can analyze and discuss the results of their research. Conclusions on results obtained in the course of study are presented, the main essence is revealed. In addition, this is one of the most important sections of the article. It is necessary to analyze the results of research and discuss relevant results in comparison with previous work, analyses and conclusions.
- The conclusions section covers the generalization and summing up of work at this stage; truth confirmation of statements put forward, expressed by the author, and the author's conclusion about change in scientific knowledge, taking into account the results obtained. Conclusions should not be abstract, they should be used to summarize the results of research in a particular research area, with a description of proposals or opportunities for further work.
- The list of references consists of at least 15 titles for socio-humanitarian areas. A total number of titles in English should be at least 50%. If there are references presented in Cyrillic in the list of references, it is necessary to present the list of references in two versions: first - in the original language, second – in the Romanized alphabet (transliteration).
- Style of the Romanized list of references, as well as sources in English (another foreign language) for social and humanitarian areas - American Psychological Association (<http://www.apastyle.org/>).

МАЗМҰНЫ – CONTENTS – СОДЕРЖАНИЕ

1-бөлім Халықаралық қатынастардың өзекті мәселелері	Section 1 Contemporary problems of international relations	Раздел 1 Актуальные проблемы международных отношений
Abu Shaver Omar Ahmad, Kurmangali A.K., Saad Twaiss Foreign Policy Cooperation between The Republic of Kazakhstan and the State of Qatar: Key Areas and Prospects 4		
Джакубаева С.Т., Жекенов Д.Қ., Мухаметжан Б.Е. Қазақстан және Орта Дәліз: аймақтық интеграция мен жаһандық геосаяси динамикадағы жаңа бағдарлар 17		
Серебряков В.О., Наумов Д.И. Санкционная политика в контексте китайского медиадискурса 29		
2-бөлім Аймақтанудың өзекті мәселелері	Section 2 Current issues of regional studies	Раздел 2 Актуальные вопросы регионоведения
Кузембаева А.Б., Узакбаев Н.Т. Мягкая сила Европейского Союза в Центральной Азии после 2022 года: возможности и пределы 44		
Апсаттарова Г.А., Мұханов Ж.Е. Концептуализация климатической дипломатии в контексте водных вызовов Центральной Азии 56		
3-бөлім Халықаралық құқықтың өзекті мәселелері	Section 3 Current issues of International Law	Раздел 3 Актуальные вопросы международного права
Li Xue, Wu Jian Legal Framework and Developing Part of Trade Facilitation in the Shanghai Cooperation Organization 68		
Авторларға арналған ақпарат 79		